Transparency International – Moldova

Str. 31 August, 98, Chişinău, Republica Moldova tel/fax (373-2) 210595

Corupția și Calitatea Guvernării: Cazul Moldovei

Dr. Lilia Caraşciuc,
Director Executiv al
Transparency International – Moldova,
e-mail : office@transparency.md

Prezentul studiu a fost finanțat de Secția Relații Publice a Ambasadei Statelor Unite la Chişinău. Rezultatele, interpretările si concluziile prezentate în prezentul raport sunt pe deplin ale autorului. Ele nu reprezintă neapărat opinia Secției Relații Publice a Ambasadei SUA din Republica Moldova. Publicarea prezentlui raport a fost finanțată de PNUD.

Cuvânt de mulţumire

Autorul raportului îşi exprimă gratitudinea faţă de Secţia Relaţii Publice a Ambasadei SUA în Republica Moldova pentru finanţarea acestui studiu.
Îmi exprim mulţumirea Domnului *Bernell McIntire* şi doamnelor *Lisa M. Heilbronn* şi *Rodica Stavarache* pentru suport moral şi sfaturi valoroase, la fel ca şi echipei CISR (*Dr. A. Gudîm, A. Bucatcă, A. Ţurcan, G. Balan, V. Bulan*) pentru o cooperare excelentă la executarea sondajului de opinie publică. Studiul a beneficiat mult de pe urma contactelor cu *Donald Bowser* (Transparency International). De asemenea vreau să exprim profunde mulţumiri sociologilor *Dr. V. Ţurcan* şi *Dr. I. Jigău* pentru consultaţii şi efectuarea sondajului, la fel ca şi grupului de 50 de intervievatori.

Conținut

Cuvânt introductiv **5**

1. Fața corupției în Republica Moldova **6**

1.1 Corupția pe arena națională 6
1.2 Cauzele corupției 6
1.3 Plasarea Moldovei în clasamentele internaționale 7
1.4 Consecințele corupției 9

2. Corupția: cum o văd businessmanii şi gospodăriile casnice **15**

2.1 Scopul şi elaborarea chestionarului 15
2.2 Structura chestionarului 16
2.3 Sumarul rezultatelor în cazul întrebărilor de ordin general 18
2.3.1 Caracteristica respondenților 18
2.3.2 Bunăstarea personală a respondenților 22
2.3.3 Percepția publică a corupției 23
2.3.4 Înțelegerea generală a noțiunii de corupție 25
2.3.5 Formele principale de "relații neformale" 26
2.3.6 Identificarea celor mai corupte sectoare 27
2.3.7 Toleranța publică şi predispunerea spre corupție 28

2.4 Sumarul rezultatelor chestionării businessmanilor 29

2.4.1 Calitatea mediului antreprenorial 29
2.4.2 Cererea de mită în sectoarele fiscal şi vamal 31
2.4.3 Oferta de mită în sectoarele fiscal şi vamal 33
2.4.4 Dovezi de comportament corupt în agențiile de stat 36
2.4.5 Cauzele corupției în sectorul fiscal şi vamal 42
2.4.6 Măsuri de combatere a corupției în sistemul fiscal şi vamal 43
2.4.7 Concluzii de la chestionarea businessmanilor 44

2.5 Sumarul rezultatelor chestionării gospodariilor casnice 46

2.5.1 Extinderea corupției în sectorul educațional 47
2.5.2 Extinderea corupției în sistemul ocrotirii sănătății 51
2.5.3 Aşteptări referitoare la posibilitatea combaterii corupției 55
2.5.4 Concluzii privind chestionarea gospodăriilor casnice 55

2.6 Corupția şi sărăcia 56

2.7 Genderul şi corupția 59

3. Propuneri de combatere a corupţiei **63**

3.1 Încercări de combatere a corupţiei la nivel naţional 63
3.2 Reforma sistemului judiciar şi cea legislativă 64
3.3 Reforma sectorului public 66
3.4 Ameliorarea procedurilor controlului de stat 69
3.5 Transparenţa vieţii politice 71
3.6 Crearea unui sector privat viabil 71
3.7 Cercetarea ştiinţifică a fenomenului 72
3.8 Relaţiile cu societatea civică 73
3.9 Colaborarea cu alte instituţii 74
3.10 Rolul organizaţiilor internaţionale 74

Concluzii **74**

Bibliografie **76**

Anexe **77**

1. Metodologia de selectare a eşantionului 77
2. Chestionarul businessmanilor 78
3. Chestionarul gospodăriilor casnice 84
4. Tabelele cu rezultatele sondajului businesmanilor 91
5. Tabelele cu rezultatele sondajului gospodăriilor casnice 102

Cuvânt introductiv

Corupţia reprezintă cel mai mare obstacol în calea reformării şi relansării economice a Republicii Moldova. Acest fapt a fost recunoscut atât de către Guvernul Republicii Moldova, cât şi de organizaţiile internaţionale ce colaborează cu Moldova, ca Banca Mondială, PNUD, FMI şi Transparency International.

Scopul principal al prezentului studiu constă în evaluarea situaţiei actuale privind corupţa în sectorul public şi identificarea măsurilor prioritare pentru combaterea eficientă a corupţiei.

Lucrarea cuprinde următoarele compartimente: introducere, trei capitole, concluzii, bibliografie şi anexe. În primul capitol este reflectată situaţia actuală privind corupţia, precum şi impactul ei aupra societăţii Republicii Moldova. Acesta reprezintă sumarul lucrărilor precedente ale autorului, ce pot fi găsite în publicaţiile Centrului de Investigaţii Strategice şi Reforme. Capitolul expune noţiunea de corupţie la nivel naţional, plasarea Moldovei în scalele de comparaţie internaţionale şi evaluarea consecinţelor corupţiei asupra dezvoltării economice, sociale şi democratice ale ţării.

Capitolul al doilea generalizează rezultatele sondajului de opinie publică cu privire la corupţie, realizat între businessmani şi gospodării casnice. El include chestionarul şi rezultatele principale pentru întrebările generale, precum şi pentru întrebările speciale adresate businessmanilor şi gospodăriilor casnice.

Capitolul trei include analiza încercărilor autorităţilor naţionale de combatere a corupţiei, precum şi propuneri concrete pentru reprimarea acestui fenomen în Moldova concentrând eforturile în următoarele direcţii: reforma sectoarelor judiciar şi legislativ, managementul sectorului public, ameliorarea procedurilor de control statal, transparenţa vieţii politice, crearea sectorului privat viabil, cercetarea ştiinţifică a fenomenului. De asemenea este examinat rolul societăţii civile şi al organizaţiilor donatoare în combaterea corupţiei.

1. Fața corupției în Republica Moldova

1.1 Corupția pe arena națională

Analiza dezvoltării economice a țărilor cu economie în tranziție arată că acest proces s-a dovedit a fi mult mai complicat, decât s-a anticipat. Declinul economic pe parcursul ultimilor nouă ani a plasat Republica Moldova pe cel mai jos nivel după produsul intern brut pe cap de locuitor între țările în tranziție (360 dolari SUA în 2000). Acest declin nu este doar rezultatul unor condiții nefavorabile climaterice, al războiului din Transnistria, şi al lipsei de resurse financiare. O cauză esențială a acestor deficiente este şi guvernarea ineficientă. Nivelul jos al calității guvernării este determinat de următorii factori:

- lipsa de experiență şi profesionalism în guvernarea unei țări suverane nou formate;
- condițiile economice nefavorabile;
- circumstanțele politice în permanentă schimbare;
- lipsa de susținere din partea populației şi nedorința de a înțelege importanța reformelor;
- lipsa de voință politică şi teama de a face pași siguri pe calea spre consolidarea raporturilor de piață;
- conştientizarea faptului că termenul de guvernare va fi prea mic pentru a avea rezultate sesizabile.

Există, totuşi, un fenomen care a avut cel mai dezastruos impact asupra calității guvernării şi dezvoltării țării, – corupția. În ultimii ani acest fenomen a devenit într-un şir de state adevărată tragedie națională. În multe cazuri ea a înlocuit mecanismele, structurile şi funcțiile statului.

Răspândirea corupției poate fi comparată cu răspândirea epidemiilor. Ca şi în cazul unei boli infecțioase, corupția este mai puțin periculoasă, dacă o parte anumită din populație este „vaccinată". În caz contrar, epidemia, izbucnind, se dezvoltă în progresie geometrică. Ca şi în orice altă țară, corupția a existat în Republica Moldova pe parcursul deceniilor. Începutul tranziției de la un sistem administrativ de comandă la un sistem economic de piață (anii 1989-1994) nu a întrerupt relațiile neoficiale între populație şi straturile de vârf ale statului, sau cu acei care se bucurau de privilegii în accesul la bunuri, finanțe, informație, servicii, inclusiv şi persoanele criminale şi semi-criminale. Apartenența la un anumit „clan" politic le asigura la o bună parte din ei o protecție față de organele de securitste şi de ordine publică. De aceea numărul persoanelor corupte era relativ mic, iar dimensiunile tranzacțiilor corupte – relativ mari ca volum. Mai târziu, odată cu derularea procesului de privatizare în masă şi de acumulare spontană a capitalului (anii1995-2000), numărul tranzacțiilor corupte a crescut considerabil.

1.2 Cauzele corupției

Varietatea formelor de manifestare a corupției la fel ca şi motivul unui comportament corupt, depind de factorii ce generează corupția. Pe lângă factorii generali, aşa ca: instabilitatea politică, există şi alți factori strâns legați de structura sectorului public şi care uneori pot fi neutralizați prin intervențiile bine gândite în administrarea statului. În general, fiecare domeniu, în care funcționează structurile de stat, conține câte ceva, pentru care agenții din sectorul privat sunt gata să plătească:

- Comanda de stat (achiziții, obiecte pentru privatizare, etc.);
- Beneficii din partea statului, transferuri, poziții privilegiate pe piață;

- Credite la o rată a dobânzii mai joasă decât cea de piaţă, obţinerea unor poziţii de monopol prin licenţiere, facilităţi, etc.;
- Beneficii (reducerea sumei impozabile, sau reducerea sumei directe a impozitelor), economie de timp (aşa numiţii „bani uşori");
- Schimbări în legi şi regulamente (cum sunt cele referitoare la finanţarea partidelor);
- Obţinerea posturilor în guvern. etc.

Prezenţa unei ponderi mari a sectorului public într-o economie nu oferă o explicaţie completă a cauzelor corupţiei. Multe ţări, ca Finlanda, Olanda, Suedia, Danemarca, în care sectorul public este printre cele mai extinse din lume, sunt mai puţin corupte, decât multe economii cu o pondere mică a sectorului public ale Africii şi Asiei. Acest fapt sugerează ideea că nu atât prezenţa sectorului public în economie, cât mecanismul lui de funcţionare, determină nivelul corupţiei într-o ţară sau alta.

Cauzele corupţiei în Moldova sunt determinate de factori legali, instituţionali, economici, politici, sociali şi morali.

Legislaţia contradictorie şi învechită reprezintă *cauzele legale* ale corupţiei.

Lipsa unei strategii de combatere a corupţiei, lipsa transparenţei în procesele de luare a deciziilor, nivelul înalt al discreţiei în lucrul funcţionarilor publici, politici, care generează rent-seeking – toţi aceşti factori reprezintă *cauzele instituţionale* ale corupţiei.

Fig. 1.1

Indicele coruptiei, 1999

Slovenia	6
Estonia	5.7
Re. Ceha	4.6
Polonia	4.2
Lituania	3.8
Rep. Slovaca	3.7
Belarus	3.4
Letonia	3.4
Bulgaria	3.3
Romania	3.3
Moldova	2.6
Ucraina	2.6
Armenia	2.5
Rusia	2.4
Albania	2.3
Georgia	2.3
Kazakhstan	2.3
Kyrgyzstan	2.2
Yugoslavia	2
Uzbekistan	1.8
Azerbaijan	1.7

Sursa: Transparency International

Cauzele economice includ salariile joase pentru funcţionarii publici, arieratele la plata salariilor. Aceasta le impune unei părţi considerabile a funcţionarilor publici dilema: integritatea personală, sau supravieţuirea.

Cauzele politice includ interesul unor grupuri aparte de a restaura regimul totalitar.

Cauzele morale şi cele *sociale* ţin de degradarea valorilor morale în rândurile funcţionarilor publici, precum şi de lucrul nesatisfăcător al mijloacelor de informare în masă în educarea unei intoleranţe faţă de fenomenul corupţiei.

Fig. 1.2

Frecventa si marimea mitelor

	Cota firmelor care platesc mite foarte des (%)	Volumul mitei (%) in comparatie cu veniturile anuale
Armenia	40.3	6.8
Azerbaidjan	59.3	6.6
Belarus	14.2	3.1
Bulgaria	23.9	3.5
Croatia	17.7	2.1
Estonia	12.9	2.8
Georgia	36.8	8.1
Kazahstan	23.7	4.7
Kargazstan	26.9	5.5
Lituania	23.2	4.2
Moldova	33.3	6.1
Polonia	32.7	2.5
Rep. Ceha	26.3	4.5
Romania	50.9	4
Rusia	29.2	4.1
Slovacia	34.6	3.7
Slovenia	7.7	3.4
Ucraina	35.3	6.5
Ungaria	31.3	3.5
Uzbekistan	46.6	5.7

Sursa: EBRD, Transition report, 1999

1.3 Plasarea Moldovei în clasamentele internaţionale

În clasamentele internaţionale locul Moldovei după calitatea guvernării şi nivelul corupţiei variază în funcţie de metodologia utilizată, dar în orice caz

nu este un loc avantajos. Conform evaluărilor Transparency International, Moldova este plasată în grupul ţărilor cu un nivel înalt al indicelui corupţiei. Pe scară descrescândă de la 10 până la 0 (unde 0 este corupţia totală şi 10 – lipsă completă a ei), în anul 2000 Moldova a fost situată la nivelul de 2.6. Pe această scară Moldova este plasată pe locul 76 din 90 de ţări, după Coasta de Fildeş, fiind urmată de Ucraina şi Venesuela.

Într-un studiu comun al BERD şi Băncii Mondiale a fost efectuat un sondaj de opinie între 3000 de manageri din 20 ţări în tranziţie. Rezultatele au arătat că Moldova ocupă al 15-lea loc după calitatea guvernării la nivel microeconomic, (indicele fiind egal cu 0.52 din maximum 3), ultimul loc după calitatea guvermării macroeconmice (indicele fiind 0.35), ultimul loc după calitatea infrastructurii (indicele fiind 1.42), şi penultimul loc după gradul de supremaţie a legii (indicele fiind 1.1).

Fig. 1.3

Indicele calitatii guvernarii

	Masuri microecon.	Masuri macroecon.	Infrastructura	Suprimaţia legii	Indicele guvernarii
Ungaria	0.92	1.72	2.42	2.34	1.98
Slovenia	1.17	1.73	2.26	2.23	1.95
Estonia	1.25	1.74	2.38	2.17	1.95
Uzbekistan	1.4	1.44	2.11	2.16	1.83
Armenia	0.55	1.15	2.21	2.32	1.72
Polonia	0.96	1.53	2.37	1.82	1.69
Rep. Slovaca	0.88	1.68	2.11	1.7	1.65
Rep. Ceha	0.8	1.35	1.57	1.97	1.59
Belarus	0.67	0.77	2.18	2.25	1.57
Lituania	0.69	1.7	2.19	1.48	1.54
Azerbaidjan	1.02	1.59	1.73	1.56	1.53
Croatia	0.67	1.18	2.13	1.62	1.43
Bulgaria	0.9	1.25	1.77	1.49	1.38
Kazahstan	0.75	0.72	1.85	1.68	1.27
Georgia	0.67	0.93	1.78	1.47	1.24
Ucraina	0.34	0.77	1.76	1.68	1.24
Rusia	0.47	0.65	1.91	1.54	1.16
Romania	0.45	0.6	1.49	1.48	1.07
Chirchizstan	0.46	0.48	1.85	0.98	0.85
Moldova	**0.52**	**0.35**	**1.42**	**1.1**	**0.82**
Sursa: EBRD, Transition Report, 1999					

După indicele agregat al calităţii guvernării Moldova a ocupat ultimul loc, punctajul fiind 0.82. Circa 75 % din respondenţii din Moldova au menţionat faptul că sistemul legal nu le proztejează proprietatea. In Estonia, pentru comparaţaţie, doar 22 % din firme se simt neprotejate. Managerii întreprinderilor din Moldova consumă aproximativ 17% din timpul lor total aranjând problemele cu funcţionarii publici. Acesta este un nivel maxim pentru toate ţările în tranziţie. În Croaţia, spre exemplu, acest timp constituie doar 3 % din total.

Fig. 1.4

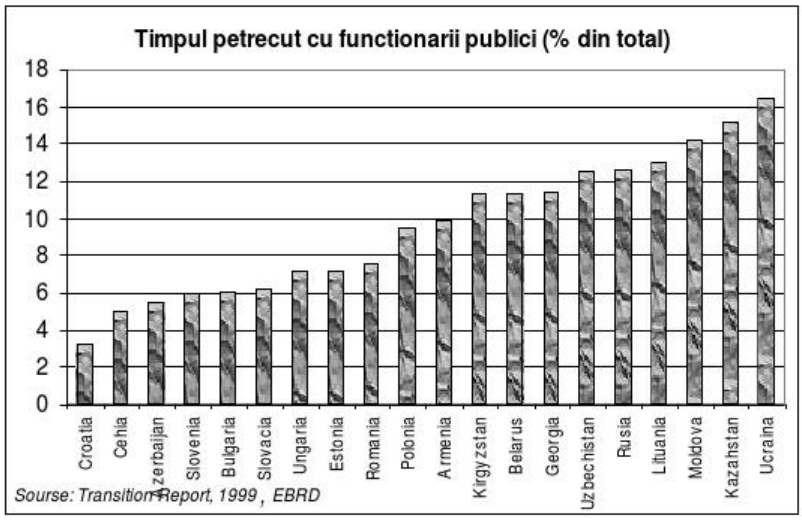

Aşa numitul indice al uzurpării puterii de stat[1] reflectă gradul de influenţare a deciziilor de stat de către unele grupuri mici de interese din economie. Indicele uzurpării puterii de stat propus de BERD pentru Moldova este de 46 %. O situaţie mai rea în acest sens se manifestă doar în Ucraina şi Azerbaidjan.

Datele aceluiaşi sondaj arată, că o treime din firmele moldoveneşti plătesc mită foarte frecvent. Acest indicator plasează Moldova pe un loc mediu între ţările în tranziţie. În ceea ce priveşte dimensiunea mitei în comparaţie cu veniturile anuale, Moldova este plasată între cinci din cele mai înaintate ţări. O situaţie mai descurajatoare pentru producători există numai în Georgia, Armenia, Azerbaidjan şi Ucraina.

1.4 Consecinţele corupţiei

Corupţia are un impact puternic asupra securităţii economice şi umane. Consecinţele ei sunt multiple. Adesea este dificil de a delimita clar corupţia de guvernarea proastă. Deşi este evident că multe fenomene nu ar putea să atingă o astfel de amplitudine, dacă nu ar fi implicate interesele de grup.

Consecinţe sociale:

Corupţia creează o povară fiscală excesivă asupra populaţiei. Ea are un impact negativ puternic asupra păturlor vulnerabile ale societăţii, care nu au putere politică pentru a se proteja. Există o corelaţie directă între sărăcie şi corupţie în ţară. Ultuma absoarbe sursele financiare care ar putea fi alocate în sistenul de ocrotire a sănătăţii, educaţie, asigurare socială, şi alte necesităţi sociale.

Consecinţele asupra securităţii politice a statului:

Formarea unei oligarhii politice şi economice, care impune societăţii preferinţele sale, ignorând necesităţile societăţii, contribuie la creşterea rapidă a datoriilor statului, declinul veniturilor în buget. Ea conduce la falimentul politicilor de susţinere a micului business şi de protecţie socială, şi, deci, subminează încrederea populaţiei în structurile statale.

Consecinţele asupra mediului ambiant:

Mediul ambiant degradează în urma utilizării excesive a resurselor disponibile, de către unele grupuri economice pentru a obţine profituri imediate fără a lua în consideraţie efectele de perspectivă.

Consecinţe economice:

Corupţia facilitează creşterea economiei subterane şi ridică costurile de tranzacţie; ea reduce competitivitatea, descurajează investiţiile şi ideile inovatoare, reduce eficienţa economică face ţara mai vulnerabilă la crize economice.

Existenţa unui segment larg subteran în economie distorsionează indicatorii macroeconomici, cum sunt rata şomajului, veniturile şi cheltuielile populaţiei, precum şi nivelul de viaţă al populaţiei, reduce efectele politicilor economice şi sociale.

Economia subterană. Conform evaluărilor noastre, economia subterană constituie aproximativ 60 % din economia oficială a ţării. Partea pozitivă a acestui fenomen constă în faptul că în realitate sărăcia afectează o cotă mai mică de populaţie, comparativ cu datele statisticii oficiale. Partea negativă a acestui fenomen o constituie declinul veniturilor bugetului de stat, şi, drept rezultat, imposibilitatea remunerării suficiente de către stat a activitaţii funcţionarilor publici, precum şi a implementării proiectelor de asistenţă socială, educaţionale şi programelor de ocrotire a sănătăţii.

[1] BERD, Transition Report, 1999

Declinul disciplinei economice şi evaziunea fiscală. Unul din efectele negative ale economiei subterane şi corupţiei este declinul disciplinei economice. Astfel, ponderea cazurilor depistate de încălcare a legislaţiei a crescut de la 53 % din numărul total al agenţilor economici supuşi controlului în anul 1994 până la la 70 % în 1999.

Conform estimărilor noastre aproximative bazate pe datele Inspectoratului Principal Fiscal de Stat, evaziunea fiscală totală din veniturile bugetului consolidat a crescut de la 4 % din veniturile bugetului consolidat în anul 1994 până la circă 30 % în 1998 şi 22 % în 1999. Declinul relativ mic al acestui indicator a fost cauzat preponderent de rata înaltă a inflaţiei în anul 1999 (43.8 %), astfel încât povara fiscală reală (în termeni reali) asupra întreprinderilor în 1999 a scăzut. Totuşi, această estimare este destul de aproximativă. Datele referitoare la operaţiunile ilegale de import-export indică faptul că în realitate nivelul evaziunii fiscale este mai ridicat.

Contrabanda. Problema exporturilor şi importurilor ilegale a atins proporţii alarmante. Conform datelor vamei, volumul contrabandei depistate a crescut de la 2,7 % în totalul operaţiunilor de export-import în anul 1997 până la 10.6 % în 1998. În acelaşi timp, numărul dosarelor penale care au ajuns la judecată diminuează continuu. Dosarele penale cu privire la contrabandă se clasează neîntemeiat (în 1998 au fost deschise 28 dosare penale, şi nici unul nu a fost finisat).
Volumul valutei ne-repatriate creşte în continuu. Conform datelor Curţii de Conturi, pe parcursul anilor 1996-1998, numai subestimarea exporturilor ne-a costat 500 milioane lei.

Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne (septembrie, 2000), doar 2 din 10 camioane cu combustibil care trec prin vamă se înregistrează oficial. Plata medie pentru a nu fi înregistrat la vamă constituie circa 100 USD pentru un camion.

Analiza noastră arată că volumul operaţiunilor de export-import dintre Moldova, Rusia şi Ucraina deviază considerabil de la statistica oficială din Moldova (de la 60 până la 90 % din total).

Problema Transnistriei creează pierderi suplimentare bugetului de stat al Republicii Moldova. În 1997-1998 pe teritoriul Transnistriei au fost importate mai multe bunuri decât în restul teritoriului ţării, respectiv, de 1.7 şi 3.1 ori alcool etilic, 9.7 şi 19.4 ori mai multe băuturi alcoolice, 252 şi 90 ori mai multe ţigări, în timp ce populaţia Transnistriei constituie 12-15 % din populaţia ţării. Este evident, că majoritatea acestor produse se consumă pe întregul teritoriu al ţării (inclusiv în localităţile de pe malul stâng al Nustrului), ne achitându-se plăţile respective în buget.
Oficial Moldova beneficiază de sistemul de preferinţe la exportul bunurilor sale în SUA şi UE, însă Transnistria, care utilizează ştampila vămii Republicii Moldova, neavând careva contribuţii la bugetul Moldovei, este partea care beneficiază de acest sistem şi exportă produsele sale, precum şi ale Rusiei, la preţuri de dumping.
Conform datelor Departamentului Vamal, Republica Moldova a importat în 1999 bunuri în valoare de 622 milioane lei. Prin vama română au fost înregistrate importuri de bunuri în Transnistria în valoare de 2761 milioane lei. Aceasta teoretic trebuia să completeze bugetul Republicii Moldova, ori cel al Transnistriei cu 80 milioane dolari SUA. În realitate bugetul Transnistriei a obţinut 3.19 milioane dolari SUA iar Republica Moldova – nimic. Diferenţa de aproximativ 75 milioane dolari SUA s-a „sedimentat" în buzunarele partuculare.

Achiziţii publice, manipulări cu preţurile. Datele Curţii de Conturi conţin un număr considerabil de cazuri de încălcare a legislaţiei cu privire la achiziţiile publice. In loc de a se recurge la proceduri de tender, se acceptă serviciile unor firme cu reputaţie dubioasă, drept rezultat costurile tranzacţiilor depăşesc nivelul de piaţă, iar beneficiul este împărţit cu funcţionarii publici implicaţi. În consecinţă sume considerabile de resurse financiare publice sunt transferate în buzunare private, ocolind procedurile de privatizare prin intermediul

piaţei, şi distrugând prin aceasta mecanismul de piaţă. Drept exemplu poate fi menţionat contractul dintre Fondul Social şi S.A. „Petrol" pentru zahărul fabricat din trestie de zahăr în Brazilia. Preţul zahărului importat a fost cu 65 bani mai mare decât cel de piaţă. Beneficiul privat dintr-o asemenea operaţiune a fost estimat la circa un milion de lei, ceea ce ar fi fost suficient pentru a plăti pensia lunară la 12 mii de persoane.

Un alt caz: Fondul Social oferă S.A. "Petrol" 1196.5 tone de cereale la preţul de 263.2 lei tona (1998), mai mult de jumătate din care au fost procurate la preţul de 450 lei tona, ceea ce a implicat pierderi adiţionale pentru buget în sumă de 1.24 milioane lei.

Un exemplu de tranzacţii import-export, în care preţul bunurilor exportate a fost subestimat, iar cel al bunurilor importate a fost supraestimat este cazul contractului semnat cu firma "Theills-Mag" pentru exportarea a 30 mii de tone sămânţă de floarea soarelui, 30 tone de porumb, 15 mii tone de cereale şi 5 tone de orz. Această tranzacţie a cauzat pierderi în valoare de 4.9 milioane dolari SUA. Raportul Curţii de Conturi conţine un număr impunător de astfel de cazuri. De regulă, aceste tranzacţii au loc în organizaţiile care se caracterizează printr-o insuficienţă puternică de resurse financiare: Fondul Social, Ministerul Ocrotirii Sănătăţii, Ministerul Educaţiei şi Ştiinţei, sistemul penitenciar (în care cheltuielile zilnice medii pentru un deţinut constituie 70 bani, sau 5-7 cenţi SUA). Faptul că aceste tranzacţii au loc fie datorită unei guvernări proaste, sau lipsei de profesionalism, fie corupţiei, nu diminuează impactul economic asupra societăţii.

Comercializarea bunurilor confiscate este o activitate, în procesul căreia o parte considerabilă din valoarea bunurilor "rămâne" în posesia funcţionarilor publici implicaţi. Drept exemplu poate fi menţionat lotul de vinuri spumante comercializate după ce au fost confiscate, nefiind trecute printr-o procedură de tender, la un preţ redus de trei ori. Drept rezultat, bugetul a pierdut 357.3 mii lei. O altă pierdere de 631.6 mii lei, din cauze similare s-a produs în cazul comercializării unui lot de votcă.

Privatizarea ilegală. Rapoartele Curţii de Conturi - organul suprem de control al utilizării resurselor financiare, conţin numeroase date referitoare la cazuri de deturnate a fondurilor de la destinaţia lor normală. Aceasta cauzează pierderi considerabile pentru bugetul statului. Sunt detectate cazuri de privatizare ilegală a patrimoniului public, ocolind procedura de tender, cazuri de reducere sintetică a valorii estimate a întreprinderilor în cazul privatizării lor de către colectivul întreprinderii, precum şi alte forme de reducere a valorii întreprinderilor prin diferite modalităţii (indicarea falsă a anului de constitire a întreprinderii, dosirea intenţionată a unor obiecte ce aparţin întreprinderii din lista obiectelor expuse estimării, mărirea neîntemeiată a sumei cheltuielilor de amortizare), excluderea din lista persoanelor participante la privatizarea întreprinderii de către colectiv a foştilor lucrători şi pensionari, etc.).

Sectorul energetic. Probabil, cele mai mari tranzacţii corupte au loc în sectorul energetic. Datoriile Moldovei pentru sectorul energetic cresc anual în medie cu 60 milioane dolari, ţara se confruntă mereu cu riscul de a rămâne fără resurse energetice. În acelaşi timp redresarea situaţiei doar în sectorul gazelor ar rezolva practic problema datoriilor în întregul sector energetic. Astfel, lipsa contoarelor de gaz pe teritoriul Moldovei duce la faptul că pierderile de gaze se estimează într-un mod arbitrar ca o diferenţă a indicaţiilor la contoarele din Ucraina şi România. Contorul de gaz de pe teritoriul Ucrainei este situat la vre-o 50 km în interiorul acestei ţării neajungând la hotarul cu Moldova şi, astfel, partea uncraineană consumă o cotă esenţială de gaze destinate Moldovei. În acelaşi timp, Rusia continuă să acuze Ucraina în furtul din conductă a unor volume considerabile de gaze, ce depăsesc întregul consum de gaze pe teritoriul Republicii Moldova. Numai pierderile totale de gaze (inclusiv cele inexistente) în Republica Moldova se estimează la 20 milioane dolari în anul 1995-1997. Acesta este un indicator foarte înalt, luând în consideraţie faptul, că în 1999 PIB al Republicii Moldova a constituit 1160 milioane dolari SUA.

Achitarea Republicii Moldova pentru gaz are loc prin intermediul unui şir de firme particulare, care transormă plăţile din formă naturală (în bunuri) în cea bănească şi vice-versa. Acesta inevitabil măreşte considerabil preţul pentru gaz cu 10-15 % în comparaţie cu ţările învecinate. Datoriile sectorului energetic cresc pe exponenţială, iar firmele intermediare se îmbogăţesc în aceleaşi ritmuri. Evident, această situaţie nu putea să fie creată doar datorită unei guvernări slabe. Cauza principală este interersul unor grupuri mici, dar influente de oameni.

Ramura tutunului se dezvoltă preponderent în umbră, chiar şi rămânând în posesia statului. Conform estimărilor noastre, volumul vânzărilor de ţigări pe piaţa organizată constituie doar circa 10 % din consumul total. Nu este surprinzător faptul că a existat o opoziţie atât de puternică contra privatizării acestui sector în Republica Moldova.

Transportările pe calea ferată de asemenea se subestimează în mare parte. Astfel, la cumpărarea unui bilet la ruta "Chişinău-Bucureşti'' adesea pasagerii sunt informaţi că nu sunt bilete suficiente. Pasagerii sunt forţaţi să caute căi neoficiale de a întra în tren, plătind în numerar direct conductorului. Uneori o astfel de cale este chiar mai ieftină. În Bucureşti acţionează o reţea de intermediari, care transferă pasagerii ilegali în tren, ocolind calea obişnuită. În acelaşi timp patrimoniul Companiei de Stat a căilor Ferate este complet deteriorat şi necesită investiţii considerabile.

Supra-birocratizarea procedurilor controlului de stat. Treptat sistemul controlului de stat s-a transformat într-un sistem de extorcare a banilor de la sectorul antreprenorial. Datele sondajului de identificare a obstacolelor din calea dezvoltării întreprinderilor agricole şi a micului business rural din Moldova, efectuat de către Centrul de Investigaţii Strategice şi Reforme în colaborare cu Carana Corporation, arată că pe parcursul a 12 luni din anul 1998 până în 1999 25 de întreprinderi au fost vizitate câte 12 ori fiecare de către inspectori fiscali, 12 întreprinderi au fost vizitate de 15-20 ori. Un antreprenor s-a plâns că a fost vizitat de către inspectorul fiscal de circa 50 ori. Vizitele inspectorilor de reţele electrice nu sunt mai puţin frecvente: 32 companii au fost vizitate de 12 ori, 10 companii – de la 16 la 100 ori. În majoritatea cazurilor aceste vizite sunt acompaniate de "proceduri" de extorcare a banilor din sectorul privat.

Distribuţia inechitabilă a veniturilor şi beneficiilor sociale. Economia subterană aduce venituri suplimentare pentru participanţi şi membri ai familiilor lor, iar uneori serveşte drept unica sursă de existenţă a acestora. Existenţa unui sector paralel economiei oficiale înseamnă, de fapt, circa 60% venituri suplimentare. Aceste venituri sunt însă *redistribuite între populaţie într-un mod neuniform* şi discrepanţa dintre cei bogaţi şi cei săraci este efectiv mai mare decât cea calculată oficial. Astfel, consumul de carne în familiile cu acelaşi nivel de venituri declarat oficial este în medie cu 60% mai mare la cei ce lucrează în sectorul privat al agriculturii, în comparaţie cu cei din sectorul public.

Protecţionismul camuflat creează inechitate socială, afectează păturile vulnerabile ale societăţii. Neavând influenţă politică, păturile vulnerabile se supun adesea unei presiuni sociale mai puternice. Astfel, reieşind din datele bugetelor gospodăriilor casnice calculate de către Departamentul Analize Statistice şi Sociologice cu suportul financiar al Băncii Mondiale, demonstrează că în anul 1997 suma indemnizaţiilor sociale la un membru de familiile cu nivel maxim de venituri (cuantila V după veniturile disponibile) este de aproape 8,4 ori, în 1997, şi de 12,4 ori în 1998, mai mare decât în familiile cu nivel minim de venituri (cuantila I). Se creează şi se susţine un sistem social inechitabil, în care de cele mai multe beneficii sociale se bucură păturile cu venituri superioare.

Populaţia antrenată în sectorul economiei subterane *nu poate beneficia de asistenţă şi protecţie socială din partea statului:* nu se respectă cerinţele (condiţiile) de muncă, durata zilei de lucru, regulile de salarizare minimală a muncii. Se face abuz de munca minorilor şi

femeilor, nu funcţionează sistemul buletinelor cu privire la incapacitatea temporară de muncă, se neglijează sistemul concediilor profesionale, sistemul pensionar, etc. Un caz special îl constituie antrenarea ilegală a cetăţenilor Moldovei la muncă pe teritoriul altor ţări. Între Republica Moldova şi alte ţări nu funcţionează convenţiile în privinţa exportului forţei de muncă. În consecinţă, există multiple cazuri, când după terminarea lucrărilor cei angajaţi neformal peste hotare sunt remuneraţi la un nivel mult mai redus decât se prevedea iniţial, sau nu sunt remuneraţi deloc, sunt expulzaţi din ţară sau devin sclavi ai unor organizaţii criminale locale. Numai în anul curent organele procuraturii au intentat circa 50 de dosare penale unor firme care angajau ilegal la lucru in străinătate. Cel puţin 4000 de cetăţeni ai republicii au avut de suferit de pe urma activităţii ilicite a unor astfel de firme, fiind estorcaţi de peste 600 mii de dolari SUA.

Înrăutăţirea disciplinei economice cauzează declinul calităţii bunurilor şi serviciilor pe piaţa naţională. Datele controalelor calităţii producţiei în reţeaua de comerţ efectuate de către Centrul Naţional Standardizare, Metrologie şi Certificare, arată că încălcările variază de la circa 40% din total la produsele alimentare până la 70% la produsele pentru copii. În produsele importate contravenţiile constituie 79%.

Corupţia în sistemul judiciar. Organele mass-media descriu numeroase cazuri de clasare neîntemeiată a dosarelor penale sau, în genere, de dispariţie a acestora . Din păcate, un sistem de aşa numite "tarife" pentru clasarea dosarelor există. De exemplu, pentru o sumă de 1000 dolari SUA o persoană poate reduce sentinţa de ispăşire a pedepsei cu un an. Dacă plata se efectuiază la un nivel adecvat, atunci persoana în cauză poate fi achitată. Drept consecinţă, circa 98 % din cei ce îşi ispăşesc sentinţa la penitenciare sunt persoane din zona rurală, care sunt pedepsite pentru crime minore, în cazurile crimelor serioase de obicei nu se ajunge până la judecată.

Criminalitatea. Existenţa unui sector larg corupt în stat creează condiţii favorabile pentru crimă. Datele conferinţei practico-ştiinţifice "Criminalitatea organizată şi economia tenebră în Republica Moldova" ce a avut loc sub egida Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Academiei de Poliţie şi Asociaţiei Independente de Criminologie, arată că nivelul corupţiei în Moldova a luat proporţii deosebit de mari. În lipsa puterii reale de stat apar mecanisme şi structuri neformale, care substituie rapid structurile statale. Numărul membrilor grupului criminal numit "Micu", care şi-a extins reţeaua de reprezentanţi în aproape fiecare sat al Moldovei şi "controlează" situaţia, este de 1237 persoane. În ţară există circa 300 grupări criminale şi 35 clanuri criminale care controlează viaţa economică, politică şi socială a ţării. Astfel, problema neachitărilor se rezolvă în mod forţat prin structuri criminale, care joacă un rol de justiţie neformală, pentru 50% din suma rambursabilă.

Se recunoaşte faptul că există practica de a elibera temporar de 2-3 ori persoane care-şi ispăşesc pedeapsa în penitenciare pentru a săvârşi crime la comandă.

Pe teritoriul Moldovei există patru căi *de trafic de droguri*. Numai traficul lunar de heroină se estimează la 150-200 kg (pentru informaţie: preţul cu ridicata al unui kg de heroină este 1,5 mii dolari în Pakistan, 10 mii dolari în Turcia, 40 mii dolari în Anglia, preţul cu amănuntul atingând 120 mii dolari pentru un kilogram). Pe teritoriul Moldovei există laboratoare clandestine de producere a drogurilor după tehnologii locale mult mai ieftine, dar aceasta prezintă un pericol semnificativ pentru populaţia locală vădit mai săracă. În decursul ultimilor cinci ani numărul estimat al persoanelor care consumă droguri a crescut de la 3 mii până la 60 mii. În 1998 numărul lor a crescut în comparaţie cu anul 1997 de 5 ori. Industria drogurilor este foarte concentrată, circa 60% din tranzacţiile cu droguri sunt efectuate de ţigani (ţiganii alcătuind doar 0,3% din populaţia totală a Moldovei).

Volumul anual al narcobusinessului în Moldova se estimează în valoarea 200 – 250 milioane dolari, această cifră *depăşeşte de 3,5-4 ori volumul investiţiilor străine directe* în Moldova în decursul unui an. Este clar că şi "eficienţa" funcţionării unei astfel de ramuri este vădit mai

"înaltă". Posibilităţile de a corupe funcţionarii de stat sunt extrem de mari.De aceea lista substanţelor narcotice şi psihotrope propusă de specialiştii Comitetului de Control al Drogurilor a suferit "modificări" esenţiale până în momentul adoptării şi publicării în Monitorul Oficial. Din listă au dispărut un şir de substanţe, printre care şi cele care pot fi produse pe teritoriul Moldovei . La frontieră nu este creat un serviciu elementar de detectare a drogurilor. Aici nu există o bază de date a traficului de droguri, o bază informaţională unică a ministerelor de forţă. De aceea dosarele penale ce ţin de droguri nu ajung în judecată (numărul lor total s-a redus de la 15 în anul 1996, la 10 - în 1997 şi 9 dosare - în 1998).

Deci, toate cele indicate mai sus dovedesc faptul că in Republica Moldova corupţia a atins proporţii considerabile şi prezintă pericol pentru viabilitatea statului şi pentru dezvoltarea economică, socială şi democratică a ţării.

Totuşi, acestea sunt concluziile unui studiu economic. Un pas consecvent în această cercetare ar fi studierea opiniei publice în scopul de a verifica dacă ultima ar confirma rezultatele prezentului studiu. Atâta timp cât o creştere reală economică şi o însănătoşire a bunăstării populaţiei poate fi obţinută doar în baza iniţiativei populaţiei şi a sectorului privat, eliberarea structurilor de stat de cancerul corupţiei are o semnificaţie specială. O poziţie activă a societăţii civice şi a sectorului privat în acest domeniu prezintă o premisă pentru ameliorarea situaţiei în ţară.

2. Corupţia: cum o văd businessmanii şi gospodăriile casnice

2.1 Scopul şi elaborarea chestionarului

O campanie de combatere a corupţiei poate avea un succes real doar în cazul când îşi unesc eforturile cele trei părţi – statul, sectorul privat şi societatea civilă. În iulie-august 2000 Centrul de Investigaţii Strategice şi Reforme a efectuat un sondaj de opinie între funcţionarii publici. Sondajul s-a desfăşurat în conformitate cu termenii de referinţă formulaţi de Banca Mondială şi coordonat de către Guvernul Republicii Moldova. În cadrul sondajului au fost intervievaţi reprezentanţi ai diferitor niveluri de administraţie publică cu scopul de a evalua calitatea guvernării în ţară, incluzând şi asemenea întrebări, cum este corupţia în sectorul public. Un pas următor logic ar fi organizarea unui sondaj de opinie publică între gospodării casnice şi businessmani, şi de a afla opinia lor referitor la acest fenomen. De fapt, aceasta ar însemna studierea cererii şi ofertei fenomenului de corupţie.

Scopul acestui sondaj este de a studia opinia populaţiei cu privire la gradul de acutitate a problemei corupţiei în Republica Moldova. Pe lângă scopul general al ridicării nivelului de înţelegere a fenomenului corupţiei în Moldova, obiectivele sondajului sunt următoarele:

- identificarea impactului corupţiei ca factor, ce împiedică dezvoltarea sectorului privat, precum şi privind eficienţa generală a statului în opinia gospodăriilor statului şi a businessmanilor;
- evaluarea atitudinii generale faţă de corupţia din ţară, a momentului când ea a tins proporţii periculoase pentru societate;
- studierea fenomenul corupţiei în cele patru sectoare: vamă şi fisc, sistemul de educaţie şi ocrotire a sănătăţii: particularităţile, cauzele principale, modalităţile de combatere a corupţiei în aceste sectoare;
- studierea fenomenului toleranţei publice faţă de fenomenul corupţiei, predispunerea populaţiei de a plăti mită;
- estimarea impactului corupţiei asupra păturilor vulnerabile de populaţie;
- studierea faptului dacă există differenţiere după gen în atitudinile faţă de corupţie;
- studierea opiniei publice privind căile principale de combatere a corupţiei.

Chestionarul a inclus experienţa sondajelor sociologice similare organizate în Bulgaria[2], Macedonia[3] şi Albania[4], astfel încât să se poată face anumite comparaţii internaţionale. Întrebările vizînd evaluarea fenomenului corupţiei în serviciul vamal şi fiscal, sfera ocrotirii sănătăţii şi educaţie au fost coordonate cu Tokhir Mirzoev, Departamentul de Economie al Universităţii Centrale a Europei[5].

Sondajul de opinie publică "Corupţia – aşa cum o văd businessmanii şi gospodăriile casnice s-a desfăşurat în Republica Moldova în luna noiembrie 2000. Au fost intervievate mai mult de 1000 persoane, inclusiv 504 businessmani şi 502 gospodării casnice. La fel ca şi chestionarul elaborat în Universitatea Central Europeană, de fapt, s-a recurs la două chestionare – unul bazat pe întrebări despre relaţiile generale între stat şi societatea civilă (în cazul nostru – reprezentanţii gospodăriilor casnice), şi altul – pe întrebări referitoare la relaţiile dintre stat şi businessmani. La rândul lor, ambele chestionare au fost subdivizate în două părţi: opinia generală despre corupţie şi opinia despre corupţia în cele patru sectoare menţionate (chestionarele pot fi găsite în anexele 2 şi 3). Metodologia alegerii

[2] Corruption Indexes of Coalition 2000, ianuarie 2000, Vitosha Research
[3] Macedonial empirical report, februarie 2000
[4] Albanian Empirical Report, Centrul de Cercătări Economice al Albaniei, 2000 şi Corruption IndexesŞ Results from the Comparative Survey in Albania, Bulgaria and Macedonia, 2000
[5] Corruption as Seen by the Private Sector , septembrie 1999, Open Society Institute, Guvernarea Locală şi Inițiativa Publică, Budapest

respondenţilor este expusă în anexa 1. Alegerea celor patru sectoare se explică prin faptul că aceasta va oferi posibilitatea de a face concluzii în plan internaţional, precum şi faptul că corupţia în aceste sectoare dăunează cel mai mult unei societăţi în tranziţie. Deşi, trebuie menţionat că un sondaj referitor la corupţie în sfera poliţiei ori sistemul judiciar ar putea prezenta de asemenea un interes deosebit .

2.2 Structura chestionarului

Chestionarul poate fi divizat în patru compartimente principale: date despre respondenţi, evaluarea generală a fenomenului corupţiei în ţară, corupţia în sistemul vamal, fiscal, educaţional şi în sfera ocrotirii sănătăţii.

Datele despre respondenţi includ date generale şi evaluarea abunăstării a personale respondentului.

Date generale: se întreabă date referitor la caracteristica generală a respondentului: vârsta, genul, educaţia şi tipul localităţii (urbană sau rurală).

Evaluarea personală a bunăstării respondentului: respondenţii sunt întrebaţi cum evoluează nivelul lor de trai în ultimul an, la ce grupă ,după venituri de populaţie consideră ei că aparţin familiile lor, cum evaluează ei capacitatea de cumpărare a veniturilor familiei.

Evaluarea generală a corupţiei include întrebări ce ţin la percepţia publică a corupţiei, înţelegerea generală a noţiunii de corupţie, formele principale de "relaţii neformale", identificarea celor mai corupte sectoare, evaluarea nivelului toleranţei publice şi a predispunerii pentru corupţie.

Percepţia publică a corupţiei: cât de acută este problema corupţiei în ţară, când a atins proporţii periculoase pentru societate, cât de periculoasă este problema corupţiei în comparaţie cu alţi factori care împiedică dezvoltarea ţării. Businessmanii au avut de ales între următorii factori: inflaţia, instabilitatea cursului de schimb, regulile de impozitare, sectorul bancar slab dezvoltat, criminalitatea, corupţia, deficitul de forţă de muncă calificată, oprimări din partea poliţiei, dificultăţi în procurarea ori livrarea materiei prime şi a produselor finale, se pierde prea mult timp lămurind problemele cu tot felul de inspectori, instabilitatea politică, schimbări neprevăzute în regulamente, regulile complicate de deschidere a unui business nou, regulamentele pentru export/import, controlul preţurilor, regulamentele cu privire la valuta străină, Regulamentele cu privire la forţa de muncă (plaţi ridicate în fondul social).

Lista problemelor principale pentru gospodăriile casnice este alta. Ea include următoarele momente: inflaţia, înrăutăţirea calităţii sistemului educaţional, înrăutăţirea calităţii sistemului de ocrotire a sănătăţii, instabilitatea monedei naţionale, criminalitatea, corupţia, impozitele mari, instabilitatea politică, oprimări din partea poliţiei, sărăcia, servicii inadecvate de comunicaţii, birocraţia, schimbări frecvente în legislaţie, regulile de deschidere a unui business nou.

Înţelegerea generală a noţiunii de corupţie: respondenţilor e-a fost oferită o listă de exemple de acte corupte şi s-a întrebat care din exemplele date pot fi atribuite corupţiei.

Formele principale de "relaţii neformale": respondenţii au fost întrebaţi care sunt cele mai frecvente căi de soluţionare a problemelor cu funcţionarii publici (contacte, cadouri, bani, presiuni din partea conducerii de vârf, presiuni din partea organizaţiilor criminale, altele).

Identificarea celor mai corupte sectoare : respondenţii au fost rugaţi să specifice gradul de răspândire a corupţiei între colaboratorii următoarelor sectoare: inspectoratele fiscale,

vama, poliţia, inspecţiile sanitare şi anti-incediare, departamentele ce ţin de eliberarea licenţelor de import / export, sistemul de credite, privatizare, arenda proprietăţii de stat, funcţionarii primăriilor, judecătorii, achiziţii publice, învăţământ, medicină, ministere şi departamente, administraţie locală.

Evaluarea nivelului toleranţei publice şi a predispunerii pentru corupţie: respondenţii au fost întrebaţi cum s-ar simţi oferind sau acceptând mită.

După aceasta chestionarul se divizează în două părţi: partea ce ţine de corupţia în sectorul vamal şi fiscal şi partea, ce are ca scop evaluarea gradului de răspândire a corupţiei în sectoarele ocrotirea sănătăţii şi educaţie. Aceste două secţii includ întrebări despre evaluarea frecvenţei actelor de corupţie la diferite niveluri ale serviciilor publice, aşteptările de comportament corrupt ale respondenţilor, cauzele principale ale corupţiei, căile de combatere a corupţiei în sectorul public.

Corupţia în serviciile vamale şi fisc

Evaluarea presiunii din partea fiscului şi vamei: Antreprenorii au fost întrebaţi cât de frecvent au fist vizitaţi de reprezantanţii organelor de control pe parcursul ultimilor 12 luni (inspectoratul fiscal, poliţia economică, inspector anti-incendiar, inspector pe reţele electrice, staţia sanitaro-epidemiologică, Garda Financiară, alte); dacă este mai uşor de a ocoli eventualele probleme cu aceste instituţii oferind mită; cum se comportă, de obicei, inspectorii, dacă găsesc o încălcare a legislaţiei.

Evaluarea frecvenţei actelor corupte la diferite niveluri ale Inspectoratului Fiscal de Stat şi a serviciului vamal: Respondenţii au fost întrebaţi cât de frecvent aceasta are loc la nivelul directorilor de departament,al vice-directorilor, şefilor de oficii regionale, oficii locale şi inspectori locali.

Aşteptările respondenţilor cu privire la comportamentul lor în situaţii specifice: respondenţii au avut de estimat consecinţele posibile în funcţie de alegerea unui comportament onest (legal), sau a unui corupt.

Cauzele principale ale corupţiei în serviciul fiscal şi vamal: Businessmenii trebuiau să evalueze care este cauza cea mai importantă a corupţiei în aceste două sectoare: dacă inspectorii sunt prea lacomi,ori există o criză valorilor etice în perioada de tranziţie; statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit, sau legile sunt scrise aşa de neclar, încât este mai simplu să-l plăteşti pe funcţionar ca să scapi de probleme; dacă aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani, ori inspectorii dispun de prea multă discreţie; controlul asupra inspectorilor este prea slab, puterea judiciară este ineficientă, funcţionarii publici doresc să câştige "bani uşori", ori lipseşte controlul administrativ.

Măsurile de combatere a corupţiei: chestionarul presupune că respondenţii vor evalua cât de eficiente pentru combaterea corupţiei în sectoarele examinate ar fi următoarele măsuri: diminuarea taxelor oficiale la exportul- importul producţiei, ridicarea salariilor colaboratorilor fiscului şi vamei, pedepsirea mai severă a persoanelor corupte, transparenţa procesului de colectare a impozitelor, alte sugestii.

Corupţia în sistemul educaţiei şi ocrotirii sănătăţii

Evaluarea stării corupţiei în sistemul educaţiei şi ocrotirii sănătăţii: reprezentanţii gospodăriilor casnice au evaluat cât de frecvent actele corupte au loc în aceste două sectoare; care sunt formele principale de manifestare a corupţiei şi care servicii cer mai multă mită.

Aşteptările în legătură cu alegerea comportamentului legal sau corupt: reprezentanţii gospodăriilor casnice -care ar fi aşteptările lor în două cazuri: când ei ar oferi o mită şi când ei ar refuza să facă aceasta.

Cauzele principale ale *corupţiei în sistemul educaţiei şi ocrotirii sănătăţii:* respondenţilor li s-au pus , în principiu, aceleaşi întrebări ca şi în cazul buzinessmanilor, cu mici specificări.

Aşteptările vizavi de posibilitatea de a combate corupţia: atât businessmanii, cât şi reprezentanţii gospodăriilor casnice au fost întrebaţi cât de optimişti sunt în privinţa posibilităţii de a combate corupţia în ţară.

2.3 Sumarul rezultatelor în cazul întrebărilor de ordin general

Această secţiune conţine un sumar scurt al rezultatelor chestionării. Graficele şi tabelele arată distribuţia opiniilor respondenţilor referitoare la fiecare întrebare. Distribuţia completă pentru fiecare subcategorie de respondenţi este prezentată în anexele 4 şi 5.

2.3.1 Caracteristica respondenţilor

Vârsta respondenţilor

Fig. 2.1

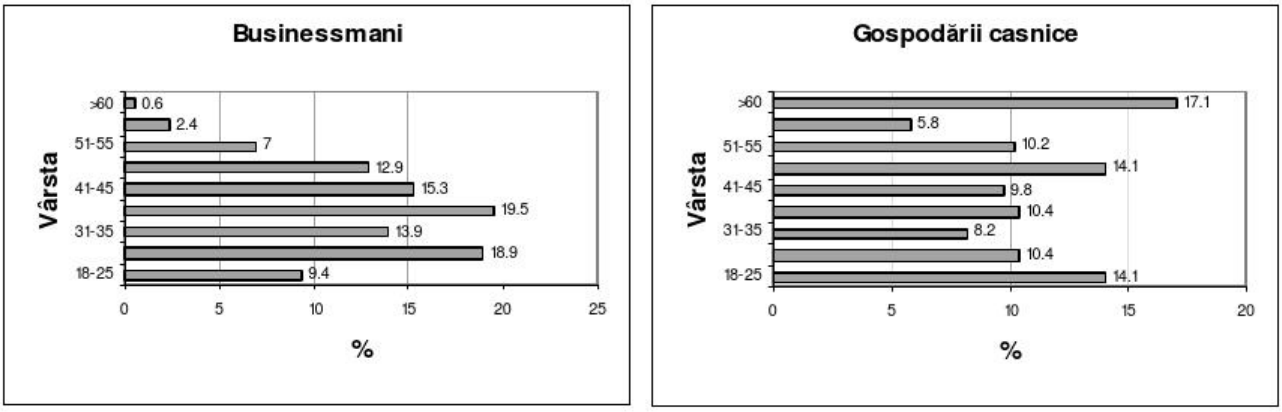

Distribuţia respondenţilor după vârstă este următoarea: 26.5% din numărul total al respondenţilor sunt până la 30 de ani inclusiv, 25.8% au 31-40 ani, 26% sunt de 41-50 ani, 12.6% -51-60 , 6.1% - 61-70 , şi 3 % - peste 70 ani.

Businessmanii de până la 30 ani formează 28.3%, cei de la 31 până la 40 ani – 33.5 %, cei în vârstă de 41- 50 ani formează în total 28.4%, de 51 – 60 ani – 9.4%, peste 60 ani – 0.4 %. Deci, putem observa că persoanele între 31 şi 40 ani formează partea principală, şi 90.2 % din toţi businessmanii au vârsta de până la 50 ani.

Între reprezentanţii gospodăriilor casnice cei mai tineri de 30 ani formează 24.6% din numărul total, cei între 31 şi 40 ani formează 18.5 %, cei între 41 şi 50 ani – 23.7%, 16.1% au 51 – 60 ani, 11.1% au 61 – 70 ani, şi 6% sunt mai în vârstă de 70 ani.

Gender

În numărul total al respondenţilor bărbaţii alcătuiesc 52.6% , iar femeile - 47.4%. Între businessmanii intervievaţi bărabaţii constituie 63.2 %, iar femeile – 36.8 %. Între gospodăriile casnice – 41.7% sunt bărbaţi şi 58.3% - femei.

Fig. 2.2

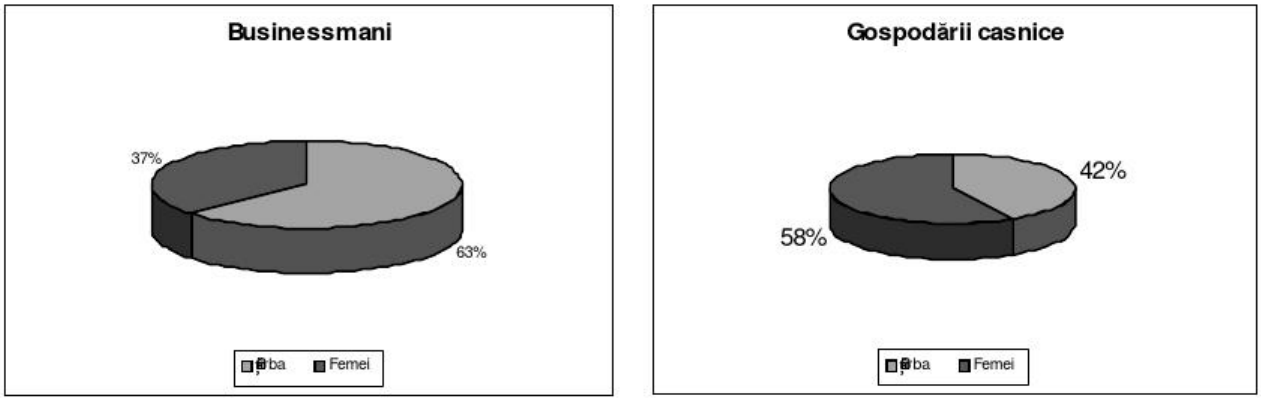

Studiile

Divizarea întregului număr de respondenţi după nivelul de studii este următoarea: 7.5 % au terminat şcoala (studii medii), 27.6% au studii medii speciale, 18% - studii superioare neterminate, 44.8 % studii superioare, 2.1% au grad ştiinţific.

Între antreprenorii supuşi sondajului 4% au grad ştiinţific de doctori în ştiinţe, 65.3% au studii superioare, 17.2% au studii superioare nefinisate, şi 13.5% - studii medii speciale. Aceasta confirmă un nivel înalt al studiilor între businessmani.

Între gospodăriile casnice 14.6% au terminat şcoala medie, 43.5% posedă studii medii speciale, 19.2% - studii superioare neterminate, 22.4 % au studii superioare, şi 0.4 % au grad ştiinţific de doctor în ştiinţe.

Distribuţia rural – urbană

Distribuţia respondenţilor după tipul localităţii (urbană sau rurală) este următoarea:
717 (70 % din numărul total) sunt din zona urbană şi 292 (30 %) din cea rurală.
Între businessmani 460 (91 % din total) locuiesc la oraş şi 45 (9 %) – în sat.
Între reprezentanţii gospodăriilor casnice 257 (52 % din total) sunt orăşeni, şi 247 (48 %) locuiesc în localităţi rurale.

Fig. 2.4

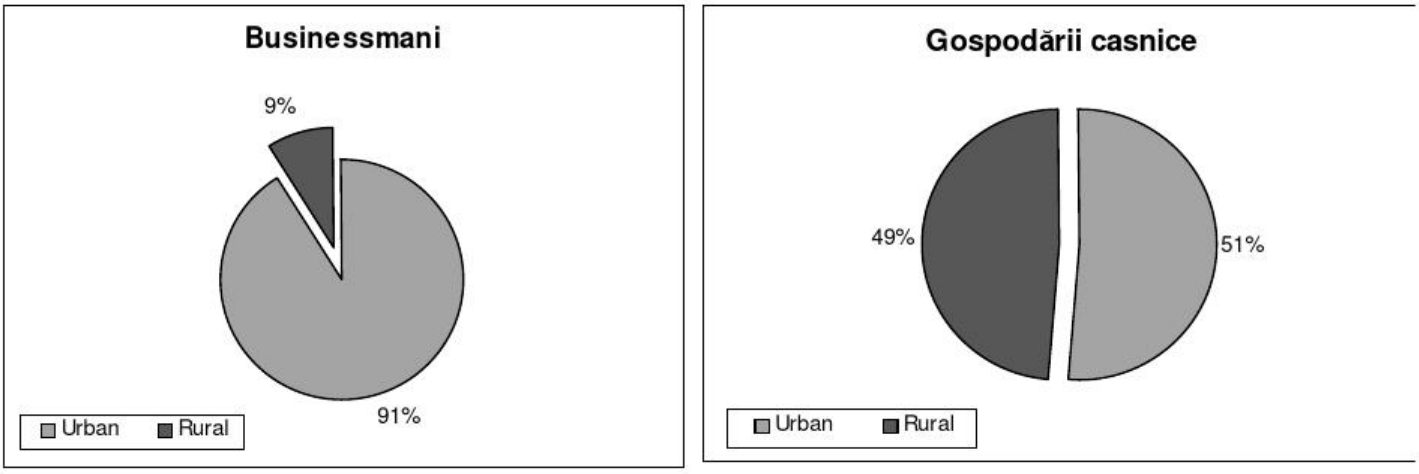

Componența regională

Distribuția geografică a respondenților este prezentată în următorul desen. O descriere mai detaliată este reflectată în anexa 1 "Metodologia de selectare a respondenților"

.

Distribuția geografică a respondenților

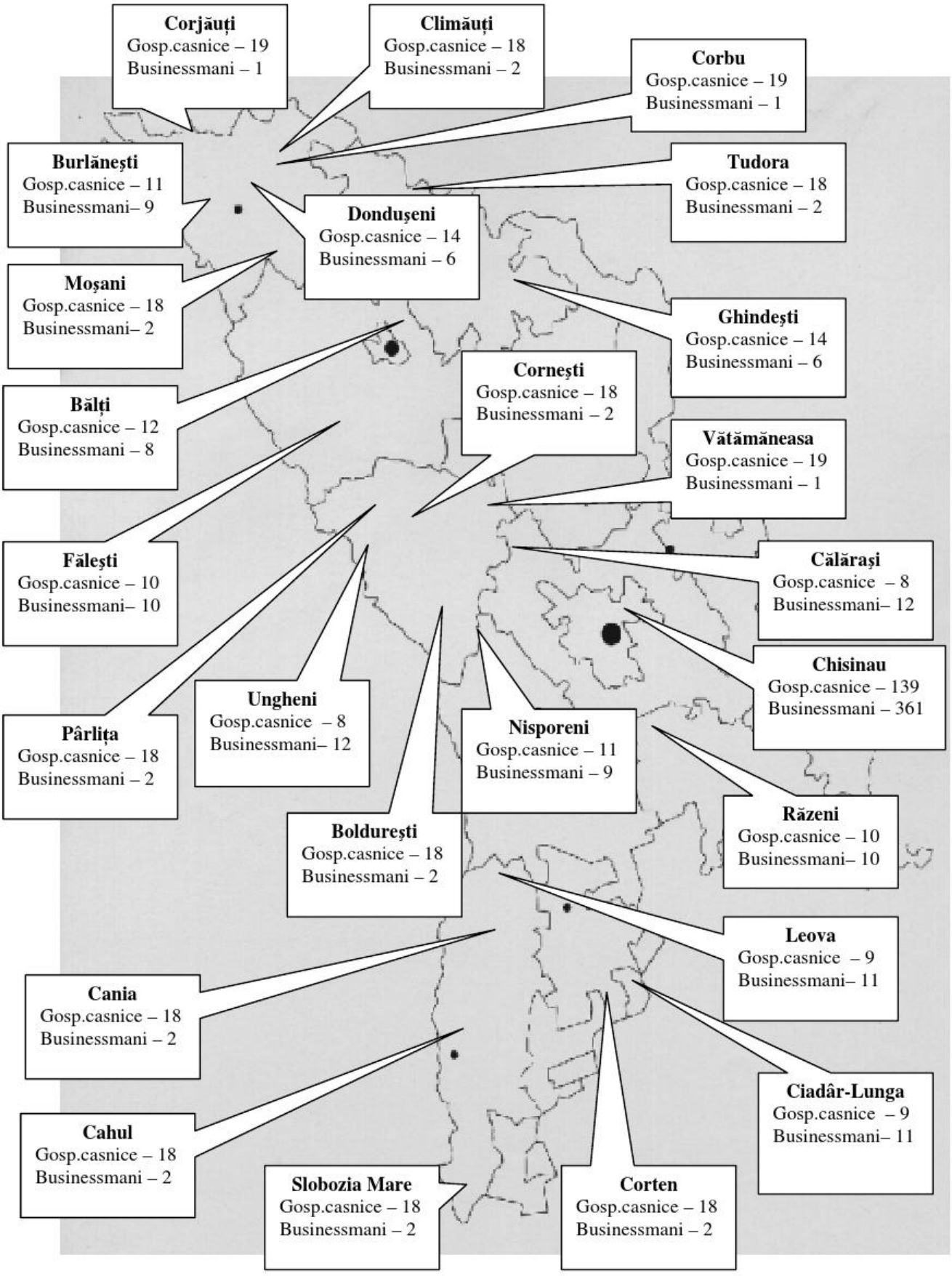

2.3.2 Bunăstarea personală a respondenţilor

Fig. 2.5

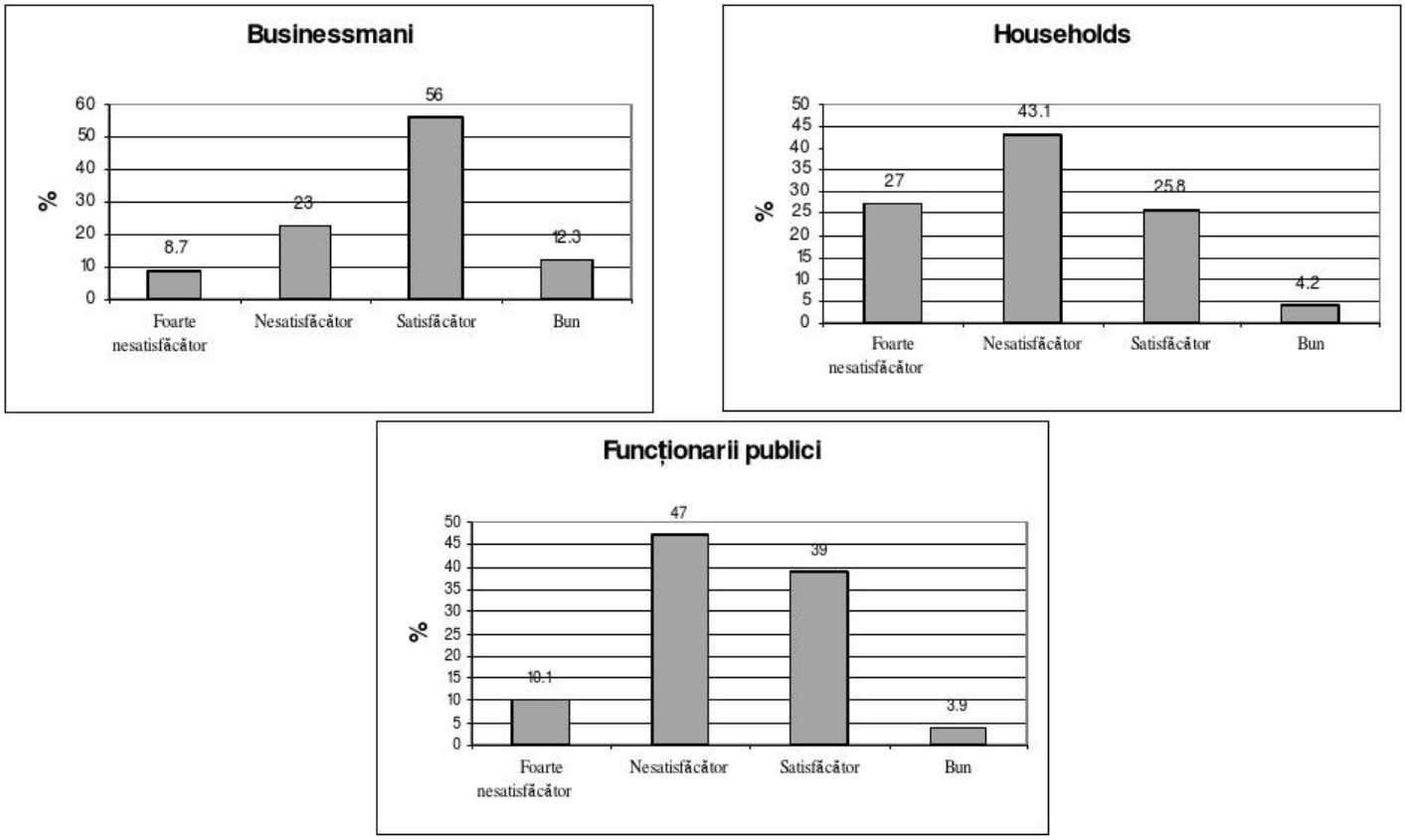

Cum evaluaţi nivelul Dvs. de trai în ultimul an?

Rezultatele arată că între businessmani 31.7% au o atitudine negativă referitor la calitatea vieţii lor. Între gospodăriile casnice aceeaşi opinie este împărtăşită de 70.1%. Media pentru businessmeni este 2.72, ceea ce este mai aproape de un nivel acceptabil al standardelor de viaţă. Conform scării definite, media pentru gospodăriile casnice este 2.07, ceea ce înseamnă, de fapt, un nivel inacceptabil.

Funcţionarilor de stat din "Sondajul administraţiei publice" li s-a pus aceeaşi întrebare. Rezultatele arată că funcţionarii publici evaluează calitatea vieţii lor undeva într-o stare intermediară între businessmani şi gospodăriile casnice.

La ce grupă, după venituri, de populaţie consideraţi că aparţine familia Dvs.?

Fig. 2.6

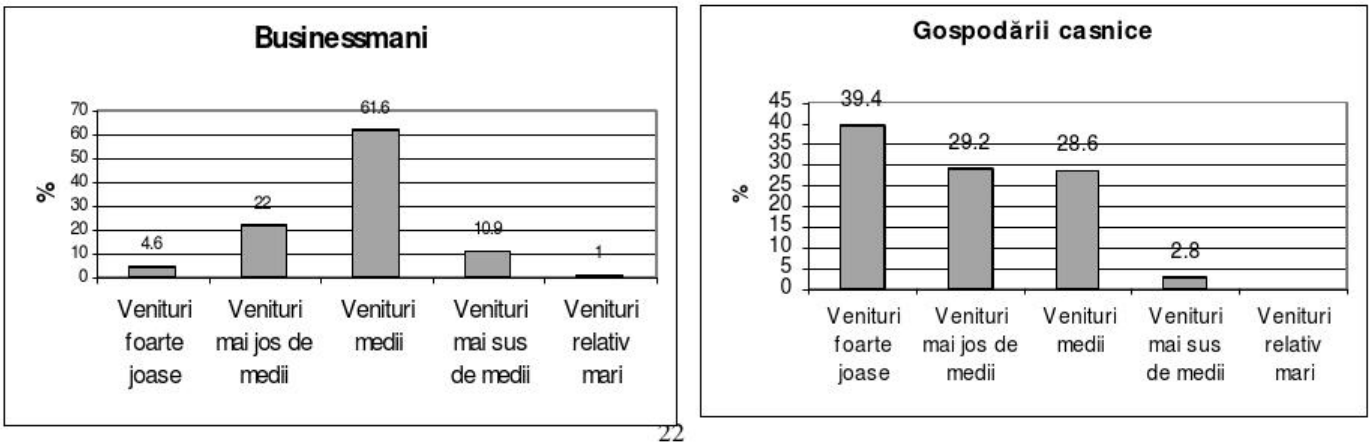

Circa 68.8 % din gospodăriile casnice consideră că veniturile familiilor lor sunt foarte joase sau mai mici decât în mediu. Între businessmani aceeaşi opinie o au numai 26.6%. Categoria populaţiei care se consideră că are un venit mediu include 61.6 % din businessmani, şi doar 28.6 % între gospodăriile casnice. Circa 11.9 % din businessmani şi aproape 2.8 % din gospodăriile casnice consideră că veniturile familiilor lor sunt mai înalte decât medii, ori relativ mari. Media pentru businessmani este 2.82, ceea ce este mai aproape de noţiunea "venituri medii", şi pentru gospodării casnice – 1.95, ceea ce înseamnă "venituri mai joase decât medii".

Cum evaluaţi veniturile familiei Dvs.?

Fig. 2.7

	Businessmani (%)	**Gospodării casnice (%)**
nu ne ajung mijloacele nici pentru cele mai necesare lucruri	2.8	33.7
abia de ne ajung mijloacele pentru cele mai necesare lucruri	32.5	40.5
ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne putem permite cumpărarea unor lucruri de lux	47.3	21.8
ne ajunge pentru un trai decent şi foarte rar ne putem permite procurarea unor obiecte scumpe	16.4	3.8
ne permitem orice cheltuieli, nu ne limităm în nimic	1	0.2

De fapt, această întrebare este axată pe evaluarea capacităţii de cumpărare a veniturilor disponibile. Aici iarăşi 35.3% din businessmani evaluează veniturile lor ca fiind cu greu suficiente pentru cele mai necesare lucruri. Între gospodăriile casnice 74.2 % au aceeaşi opinie. Numai 3.2 % din gospodăriile casnice şi 17.4 % din businessmani mărturisesc că le ajunge pentru un trai decent şi foarte rar îşi permit procurarea unor obiecte scumpe sau chiar îşi permit orice cheltuieli, nu se limitează în nimic. Media pentru gospodăriile casnice este 1.96, ceea ce înseamnă că veniturile sunt suficiente numai pentru lucrurile cele mai necesare. Media pentru businessmani este 2.8, ceea ce este mai aproape de starea " ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne putem permite cumpărarea unor lucruri de lux".

Această diferenţă de opinii cu privire la bunăstarea personală arată că ei în mare parte par să fie mai satisfăcuţi decât cei ce lucrează în alte sectoare. Totuşi, un disconfort intern relativ la businessmani se poate observa, luând în consideraţie eforturile depuse şi rezultatele obţinute. Cu cât mai multe eforturi se depun, cu atât mai optimiste sunt aşteptările. Dacă aşteptările nu se confirmă, aceasta discurajează antreprenorii, şi evaluarea bunăstării personale va fi mai degrabă negativă, cu toate veniturile relativ mai mari.

2.3.3 Percepţia publică a corupţiei

Cât de acute sunt pentru Dvs. următoarele probleme? (1 - nu împiedică deloc, 2 – câte o dată împiedică, 3 - împiedică, 4 – împiedică mult, 5 - foarte mult împiedică, 6 – blochează). Rezultatele arată că pentru gospodăriile casnice cele mai acute probleme sunt următoarele: primul loc ocupă sărăcia (media fiind 5.44), locul al doilea aparţine corupţiei (media fiind 5.34). Pe locul al treilea se află înrăutăţirea calităţii serviciilor de ocrotire a sănătăţii (5.33). 74.3 % din gospodăriile casnice au remarcat sărăcia cu nota extremă – 6, ca fiind foarte acută. În acelaşi timp 69.1% caracterizează corupţia ca fiind una din cele mai acute probleme. Se observă că populaţia intuitiv simte legătura existentă între sărăcie şi corupţie.

Fig. 2.8

Gospodăriile casnice	
Factor	Media
1. Inflaţia	4.57
2. Înrăutăţirea calităţii sistemului educaţional	4.68
3. Înrăutăţirea calităţii sistemului de ocrotire a sănătăţii	5.33
4. Instabilitatea monedei naţionale	4.36
5. Criminalitatea	5.21
6. Corupţia	5.34
7. Impozitele înalte	4.73
8. Instabilitatea politică	4.21
9. Oprimări din partea poliţiei	2.86
10. Sărăcia	5.44
11. Servicii inadecvate de comunicaţii	3.2
12. Birocraţia	4.49
13. Schimbări dese în legislaţie	3.97
14. Regulile de deschidere a unui business nou	3.2

Când au fost rugaţi să ***evalueze gravitatea problemei corupţiei în ţară pe o scară de 6 puncte*** (unde 1 înseamnă că nu este acută deloc, 2- este acută într-o oarecare măsură, 3- rar, dar îmi face probleme, 4- adesea îmi face probleme, 5- este acută, 6 – este foarte acută), respondenţii au răspuns în modul următor: media pentru gospodăriile casnice este 4.97 şi cea pentru businessmani este 4.84, ori puţin mai joasă.

Între gospodăriile casnice 84.3 % evaluează problema ca fiind cea care "creează probleme adesea" sau "foarte acută". Aproape 82.3 % din businessmani au aceeaşi opinie. Datele sondajului de opinie a funcţionarilor publici arată că 96.3 % din funcţionarii publici de asemenea au această opinie.

Când corupţia a crescut până la un nivel periculos pentru societate?

Aici opiniile diferă. Între businessmani partea cea mai mare (38.5 %) consideră că, corupţia a atins proporţii periculoase pentru societate 10 ani în urmă, deci, pentru ei problema este legată de tranziţia la economia de piaţă. Majoritatea businessmanilor consideră că fenomenul corupţiei a crescut în special acum 5 ani. Un respondent a răspuns nu fără simţ de umor: "Pot să Vă spun chiar şi data exactă: 7 noiembrie, 1917…"

Fig. 2.9

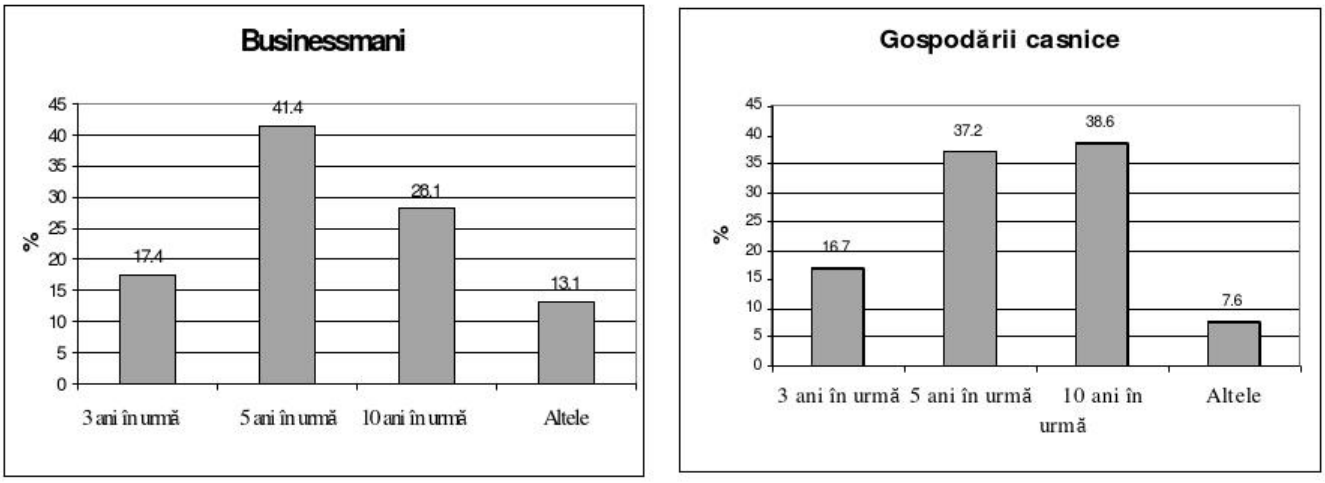

Nu este surprinzător faptul că în opinia multor respondenţi corupţia a luat proporţii deosebit de acute după desfăşurarea tranziţiei la economia de piaţă. Cauza este că în anii autocraţiei populaţia a avut foarte puţin acces la informaţie cu privire la cazurile de corupţie în proporţii mari, în primul rând. În al doilea rând, de obicei corupţia lua forma unor servicii reciproce, ceea ce nu se trata drept o manifestare reală a corupţiei, chiar şi în cazurile când se ofereau gratis fără temei apartamente, posturi prestijioase, posibilităţi de studii, burse, acces la credite fără dobândă sau alte facilităţi, care ar putea fi evaluate foarte înalt în termeni de valoare.

2.3.4 Înţelegerea generală a noţiunii de corupţie

În opinia Dvs., care din cazurile menţionate mai jos pot fi numite "corupţie"?

Fig. 2.10

	Businessmani (%)			Gosp.casnice (%)		
	Da	Nu	Nu ştiu	Da	Nu	Nu ştiu
1. A oferi un cadou unui medic pentru ca să acorde atenţie mai mare pacientului	51.0	45.2	3.8	26.7	63.8	9.1
2. A "cointeresa" o persoană pentru a fi eliberat de la serviciul militar	72.2	17.9	9.9	69.9	19.2	10.3
3. A recurge la relaţii personale pentru a angaja o rudă (cunoştinţă) la un serviciu de stat	83.7	9.7	6.3	86.1	6.9	6.3
4. A plăti poliţistului pentru ca el să nu întocmească procesul verbal	90.3	6.3	3.2	86.1	8.7	4.8
5. A se folosi de postul ocupat pentru a face un business privat	75.0	11.5	13.5	74.9	14.7	10.1
6. A comunica informaţie oficială persoanelor cunoscute pentru un beneficiu personal (privat)	67.7	12.1	20.2	65.0	19.2	15.4
7. A accepta o sumă de bani pentru a reduce suma impozitelor	91.5	3.8	4.6	93.7	2.6	3.0
8. A acorda o sumă pentru clasarea dosarului penal	95.2	2.0	2.2	95.0	2.2	2.4

În general, businessmanii şi gospodăriile casnice înţeleg ce înseamnă corupţie, deşi atitudinea lor către diferite manifestări de corupţie uneori diferă. Astfel, doar 51 % din gospodăriile casnice consideră faptul de a oferi un cadou medicului pentru ca el să acorde o atenţie mai bună pacientului drept manifestare a corupţiei. Între businessmani aceeaşi opinie o au doar 26.7 %. Circa 27.8% din gospodăriile casnice şi 29.5 % din businessmani nu-şi dau seama că a „cointeresa" o persoană pentru a fi eliberat de la serviciul militar este, de fapt, un act de corupţie. Circa 25 % din numărul total al gospodăriilor casnice şi 25.8 % din numărul businessmanilor nu consideră drept act de corupţie abuzul de poziţia oficială pentru a performa un business privat. Între gospodăriile casnice 8.4% nu consideră că acceptarea banilor de către funcţionarii publici pentru diminuarea sumei impozitului este un exemplu de comportament corupt. Aceeaşi opinie o au 5.6 % din businessmani.

Când contactaţi cu instituţiile de stat, este oare mai uşor de a soluţiona problemele pe "căi neoficiale", decât pe cele oficiale ?

Fig. 2.11

	Businessmani (%)	Gosp. casnice (%)
1. Întotdeauna	15.1	11.0
2. În majoritatea cazurilor	36.5	30.3
3. Foarte des	16.5	21.0
4. Câte o dată	21.3	18.4
5. Rar de tot	6.6	11.0
6. Nici o dată	4.0	8.2

Circa 68.1% din businessmani şi 62.3% din gospodăriile casnice consideră că este mai simplu de a soluţiona problemele cu gospodăriile casnice prin căi "neoficiale". Aceste date, de fapt, sugerează ideea că populaţia este deprinsă cu gândul că soluţionarea problemelor cu funcţionarii public într-un mod oficial, birocratic implică pierderi considerabile de timp, bani şi sănătate. Drept rezultat circa două treimi din ei sunt predispuşi, cel puţin, moral, să-şi soluţioneze problemele în mod neoficial.

2.3.5 Formele principale de "relaţii neformale"

"Căile neoficiale" de soluţionare a problemelor cu funcţionarii publici mai adesea iau forma de:

Fig. 2.12

	Businessmani (%)	Gosp. casnice (%)
1. Contacte	16.3	14.2
2. Cadouri	11.2	13.8
3. Bani	63.5	59.9
4. Presiuni din partea "conducerii de vârf"	5.0	6.6
5. Presiuni din partea organizaţiilor criminale	1.2	0.2
6. Altele	2.8	5.4

În contrast cu economia planificată, în care corupţia se bazează în cea mai mare parte pe relaţii neformale de tip clan, tranziţia la economia de piaţă a adus o formă relativ nouă de relaţii neoficiale – mită sub formă de bani. Aproape două treimi din respondenţii Moldovei consideră că forma principală de soluţionare neoficială a problemelor cu funcţionarii de stat este aceea de a oferi bani cash. Totuşi, contactele personale nu dispar complet, ele rămân pe locul al doilea.

În această privinţă se observă o diferenţă semnificativă de opinii între respondenţii din Moldova şi cei din Tadjikistan[6]. În Tadjikistan cel mai frecvent "instrument adiţional" este utilizarea contactelor (prieteni, rude, ori părţi terţe). Aceasta reflectă pe larg tradiţiile ce predomină în acea ţară. Relaţiile de familie şi legăturile regionale s-au întărit şi din ce în ce la ele se recurge tot mai frecvent. Utilizarea contactelor nu este, totuşi, unicul instrument. Experienţa grea de tranziţie, diminuarea rapidă a veniturilor, lărgirea fenomenului de sărăcie şi importanţa vitală a acumulării de capital a ridicat importanţa banilor pentru populaţie în general, şi în deosebi pentru generaţia tânără.

[6] Corruption as Seen by the Private Sector, September 1999, Open Society Institute, Local Government and Public Initiative, Budapest

Fig. 2.13

Sector	Businessmani	Gospodării casnice
Inspecțiile fiscale	3.84	3.94
Vama	4.03	4.61
Poliția	3.98	4.32
Inspecțiile sanitare și anti-incediare	3.32	2.86
Obținerea licențelor de import / export	3.34	3.46
Acces la credite bancare	2.96	2.94
Înregistrarea proprietății	2.84	3.10
Privatizarea	3.03	3.23
Arenda proprietății de stat	3.02	3.11
Funcționarii primăriilor	3.61	3.24
Judecători	3.48	4.06
Achiziții publice	2.90	2.81
Învățământ	3.58	4.33
Medicii	4.05	4.90
Ministere și departamente	3.38	3.68
Administrația locală	3.45	3.24

2.3.6 Identificarea celor mai corupte sectoare

Cum credeți, cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a soluționa problemele cu funcționarii publici? (1- nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

În opinia businessmanilor, cele mai corupte sectoare cu care ei se confruntă sunt ocrotirea sănătății, apoi serviciul vamal, poliția, inspectoratele fiscale, primăriile, sectorul de educație, judecata, administrația locală, ministerele și departamentele, inspecțiile sanitare și anti-incendiare.

Gospodăriile casnice consideră că cel mai corupt sector este sfera de ocrotire a sănătății. După aceasta urmează sistemul de educație, poliția, judecata, inspectoratele fiscale, ministerele și departamentele, administrația municipală și cea locală.

De sigur, acest tabel explică cât de frecvent au loc acte corupte în diferite sectoare. El nu explică faptul dacă are loc o corupție de proporții, sau acte mici („grand" sau „petty corruption"). Pentru a obține un tablou mai clar referitor la suma totală a mitelor, este necesar un sondaj mai specializat pentru diferite sectoare. .

Fig. 2.14

Sectorul	Punctajul mediu pe scara de 10 puncte			
	Moldova	Albania	Macedonia	Bulgaria
1. Inspectoratele fiscale	6.48	8.86	7.20	7.68
2. Vama	7.2	9.72	8.14	9.02
3. Poliția	6.92	7.06	6.72	7.30
4. Privatizarea	5.22	7.10	6.82	7.96
5. Colaboratorii primăriilor	5.71	7.34	Z	6.82
6. Judecătorii	6.28	8.78	7.02	7.68
7. Ministerele și departamentele	5.88	Z	6.84	7.24
8. Administrația locală	5.58	7.24	Z	7.02

O întrebare similară a fost pusă în sondajele desfășurate în Albania, Macedonia și Bulgaria. Unica diferență a constat în faptul că evaluarea s-a făcut pe o scară de 10 puncte, unde 1 înseamnă absența totală a corupției, iar 10 – corupție totală. Recalcularea datelor în

corespundere cu această scară arată că în Republica Moldova toţi indicatorii ar fi mai reduşi decât în ţările numite mai sus. Iar nivelul corupţiei în aceste ţări nu pare să fie mai jos decât în Republica Moldova. Aceasta mai degrabă ar însemna un nivel mai înalt al toleranţei referitor la fenomenul corupţiei în ţara noastră.

2.3.7 Toleranţa publică şi predispunerea spre corupţie

Imaginaţi - vă că cineva a oferit un cadou unui funcţionar public în schimbul unui serviciu şi prin aceasta şi-a soluţionat problema. Cum consideraţi că persoana care a oferit cadoul s-a simţit după aceasta?

Fig. 2.15

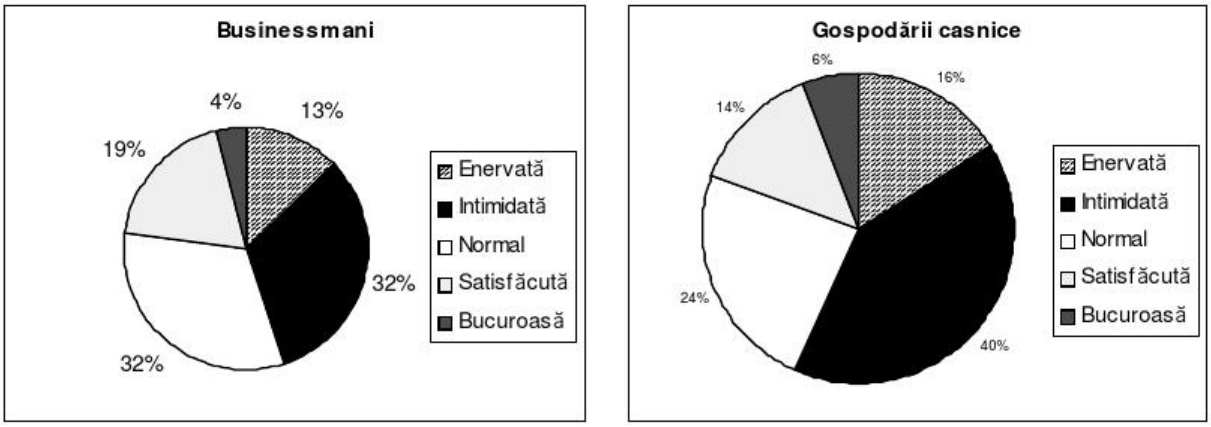

În ambele grupe, atât la businessmani, cât şi la gospodăriile casnice, tabloul e aproximativ similar. Circa 55 % din businessmani şi 44 % din gospodăriile casnice s-ar simţi într-un mod neutru, sau chiar pozitiv. O întrebare similară a fost pusă într-un sondaj în Macedonia. Circa 30 % din respondenţi au răspuns că s-ar simţi bucuroşi. Totuşi, opţiunile posibile în acel chestionar nu au dat posibilitate de a-şi exprima pe deplin atitudinea, pentru că din patru variante, doar una avea un ten pozitiv: bucuros, supărat, indignat, intimidat.

Vorbind despre toleranţa publică faţă de fenomenul corupţiei, am putea da câteva exemple. Astfel, în timpul interviului cu codul #16, 11/4/2000, 12:30, Chiadâr-Lunga, respondentul a spus că ar acepta mita, pentru că "…aşa TREBUIE".
Int. codul #19, 11/10/2000, Leova. Când respondentul a fost rugat să dea un exemplu concret, el a spus: "…Sunt foarte multe exemple, dar nu am să vă spun nimic, pentru că tot una nimic nu se va schimba…"
Int. codul #33, 11/5/2000, 10:20, Stefan Vodă: "Aici la noi multă lume posedă mult pământ, dar nu plătesc impozite. Ei înregistrează loturile sub nume străine şi aşa nu plătesc impozite. Oricine cunoaşte aceasta, dar nu schimbă nimic".
Int. codul #2, 11/27/2000, 10:40, Chişinau. "Inspectorii nu cer nimic. Aceasta este deja o deprindere, o tradiţie, dacă doriţi, că trebuie de plătit".
Int. codul #6, 11/8/2000, 13:30, Chisinau. "Mi s-a propus să scot o sumă mare de bani din ţară într-un mod ilegal. Pentru aceasta mi s-a promis 9% din suma totală"

Imaginaţi - vă un funcţionar public plătit foarte prost şi cineva îi oferă bani sau un cadou ca să-i soluţioneze problema. Cum va proceda el?

Conform opiniilor ambelor grupe, atât ale businessmanilor (76.7 %) cât şi ale gospodăriilor casnice (78.3 %), funcţionarul de stat cel mai probabil va accepta mita din diferite motive. Este de remarcat faptul că circa 60 % din toţi respondenţii explică acceptarea mitelor prin faptul că toţi fac aceasta. De asemenea este de remarcat că doar 12 % din businessmani şi 2.6 % din gospodăriile casnice nu ar accepta mită.

Fig. 2.16

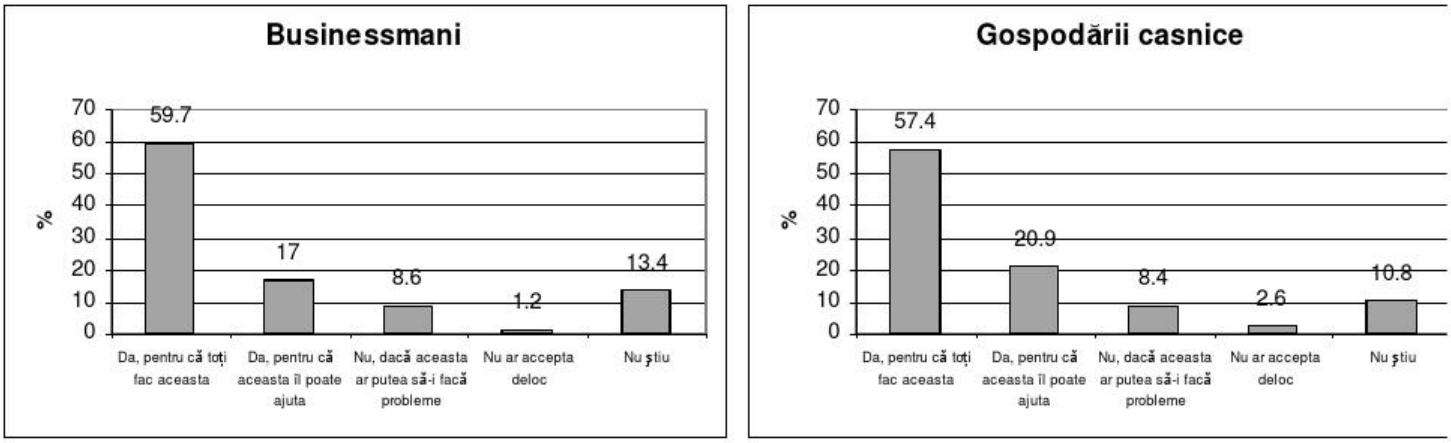

2.4 Sumarul rezultatelor chestionării businessmanilor

2.4.1 Calitatea mediului antreprenorial

Pentru început businessmanii au fost întrebaţi, care a fost sursa principală pentru desfăşurarea activităţii lor antreprenoriale. Circa 45 % din businessmani şi-au format capitalul iniţial din economii proprii, 25.4% au recurs la împrumuturi de la prieteni şi rude, 12.6 % au utilizat credite bancare, 5.2 % au menţionat că au avut noroc de nişte venituri neprevăzute (moştenire, cadou, loterie), şi 11.8 % - din alte surse.

Un exemplu despre ce ar însemna "alte surse" a fost dat în interviul cu codul #51, 11/9/2000, 10:25, Chişinau: "Sursa mea a fost capacitatea mea intelectuală. De exemplu: Eu vin la o întreprindere mare de stat şi îi ofer directorului serviciile firmei mele. El mă întreabă: "Bine, dar ce am să am eu din aceasta?" Atunci eu în propun să ridicăm preţul şi să împărţim diferenţa între noi. Aşa mi-am adunat capitalul iniţial".

Fig. 2.17

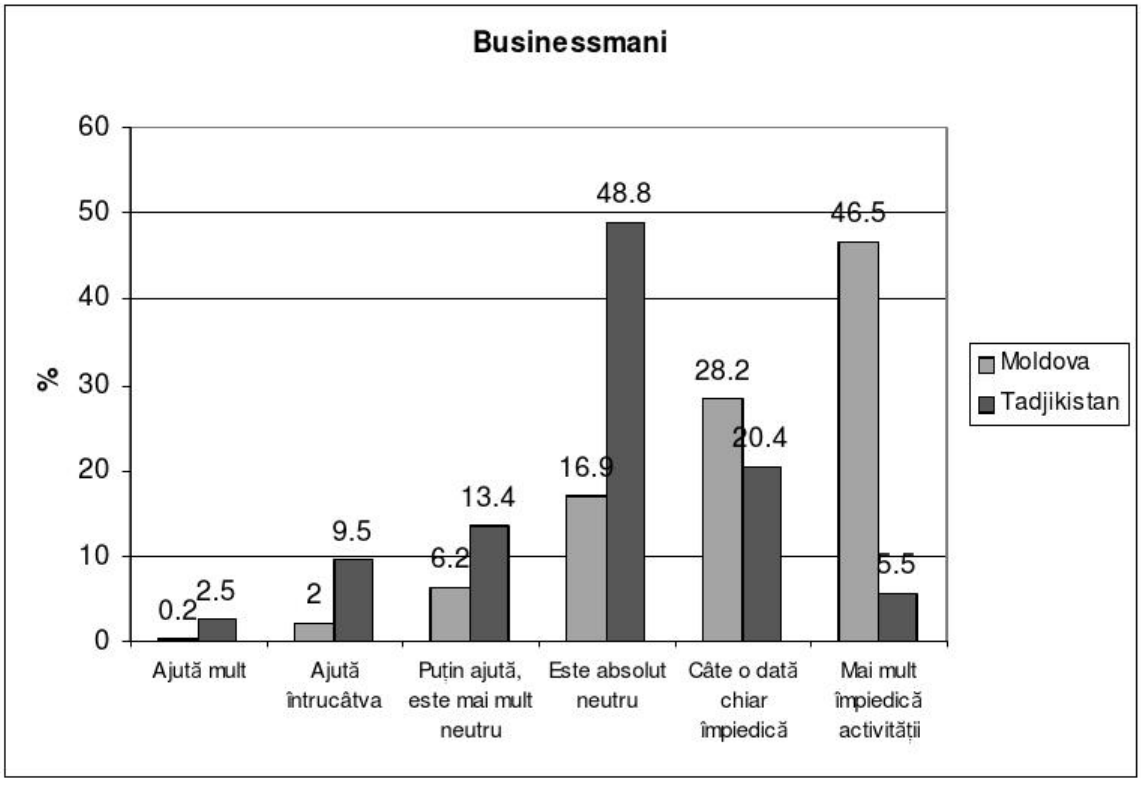

După aceasta businessmanii au fost întrebaţi, ***dacă*** ei simt ***că Guvernul îi susţine în desfăşurarea businessului***. Deşi întrebarea ar putea suna provocator, ea demonstrează, într-o anumită măsură, relaţiile între guvern şi sectorul privat. Deci, 2.2 % din numărul total de respondenţi au spus că guvernul le ajută în desfăşurarea businessului, 6.2 % spun că sunt susţinuţi, dar de cele mai multe ori este neutru, 16.9 % - că este absolut neutru, 28.2 % - câte o dată el împiedică, şi tocmai 46.5 % din respondenţi au mărturisit că guvernul mai mult împiedică dezvoltarea sectorului privat. Pentru comparaţie, în Tadjikistan 20.4 % din businessmani consideră că guvernul lor este mai mult neutru, câte o dată împiedică, şi numai 5.5 % din respondenţi consideră că guvernul le împiedică dezvoltarea. În mare măsură aceasta ar putea însemna o atitudine negativă faţă de guvern din partea sectorului privat. Drept prim rezultat al unor astfel de relaţii sunt nihilismul şi evaziunea fiscală.

Evaluaţi în ce măsură împiedică următorii factori la desfăşurarea businessului în Moldova (1 - nu împiedică de loc, 2 – câte o dată împiedică, 3 - împiedică, 4 – împiedică mult, 5 - foarte mult împiedică, 6 – blochează)

Fig. 2.18

	Moldova	Tadjikistan
1. Inflaţia	4.20	5.06
2. Instabilitatea cursului de schimb	4.13	5.22
3. Regulile de impozitare	4.83	4.67
4. Sectorul bancar slab dezvoltat	3.31	4.34
5. Criminalitatea	4.19	4.36
6. Corupţia	4.81	4.28
7. Deficitul de forţe de muncă calificată	2.79	4.07
8. Oprimări din partea poliţiei	3.08	4.01
9. Dificultăţi în procurarea ori livrarea materiei prime şi a produselor finale	2.87	3.9
10. Instabilitatea politică	3.92	4.07
11. Schimbări neprevăzute în regulamente	4.39	3.65
12. Regulile complicate de deschidere a unui business nou	3.64	3.55
13. Regulamentele pentru export/import	3.53	2.9
14. Controlul preţurilor	2.85	2.88
15. Regulamentele cu privire la valuta străină	2.73	2.87
16. Regulamentele cu privire la forţa de muncă (plăţi ridicate în fondul social)[7]	3.63	2.51

O înţelegere clară a piedicilor principale pentru dezvoltarea sectorului privat este importantă pentru elaborarea unei politici eficiente de susţinere. Pentru a înţelege care sunt problemele cele mai acute în dezvoltarea sectorului privat, businessmanilor li s-a propus să aleagă dintr-un set de 16 factori – obstacole potenţiale. Rezultatele arată că rezultatele pentru businessmanii din Est şi Vest (ţările de tranziţie) priorităţile sunt diferite. Astfel, in Republica Moldova primul loc aparţine regulamentelor de impozitare. Media este de 4.83, ceea ce este mai aproape de semnificaţia „împiedică foarte mult". Corupţia este plasată pe locul doi. Media pentru corupţie este 4.81, ceea ce de asemenea este mai aproape de semnificaţia „Împiedică foarte mult". După aceasta vine inflaţia (media fiind 4.2), criminalitatea (4.19), şi instabilitatea cursului de schimb (4.13). Deci, la fel ca şi în cazul gospodăriilor casnice, în cazul businessmanilor corupţia constituie unul din cele mai serioase obstacole în Republica

[7] În această privinţă unul din respondenţi (Codul int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chişinău) a menţionat: "Pentru mine aceasta nu constituie o problemă. În documentaţie eu scriu că îi plătesc 200 de lei, iar în realitate îi dau încă 1,800".

Moldova. De fapt, sondajul arată că regulile complicate de impozitare şi ratele înalte de impozitare implică un nivel înalt al corupţiei.

Situaţia este puţin diferită în ţările din Est. În Tadjikistan, de exemplu, businessmanii notează corupţia ca fiind pe locul al cincilea între obstacolele din calea dezvoltării businessului privat. Primul loc aparţine instabilităţii cursului de schimb (media fiind 5.22). După aceasta vine inflaţia (5.02), regulamentele de impozitare (4.67), şi criminalitatea (4.36). Aici ar trebui să amintim, că forma principală a realţiilor neformale în Republica Moldova este mita în bani cash, îm timp ce în Tadjikistan predomină contactele personale. Deci, în Moldova populaţia simte mai direct efectul de pauperizare cauzat de corupţie.

2.4.2 Cererea de mită în sectoarele fiscal şi vamal

Dacă inspectorul găseşte o deviere de la Codul Fiscal, de obicei el …

Conform datelor sondajului, în 42.8 % din cazuri inspectorul dă de înţeles direct sau indirect, că este necesar de a efectua o plată neoficială pentru a rezolva problema. În 24.2 % din cazuri ei, în primul rând, înregistrează cele depistate, iar după aceasta dau de înţeles că trebuie de plătit. Numai 11.6 % numesc direct preţul pentru a "corecta" raportul. În ceea ce priveşte inspectorii care procedează pe deplin în conformitate cu legislaţia, în opinia businessmanilor din Moldova cota acestor inspectori este de 18.8 %, cea ce este, totuşi, ceva mai mult decât în Tadjikistan (14 %). În general în Tadjikistan, dacă e să credem autorului, în 79 % din cazuri inspectorii par să opereze ca "agenţi adevăraţi ai economiei de piaţă,,, numind imediat preţul de "corectare" a încălcării legislaţiei (dacă aceasta a fost depistată) şi evitând pedeapsa. Deoarece în majoritatea cazurilor preţul unui astfel de serviciu din partea inspectorului este mai jos decât amenda pe care businessmanii ar trebui să o achite statului, este evedent că se va recurge la mită. Aceasta este comun pentru ambele ţări.

Fig. 2.19

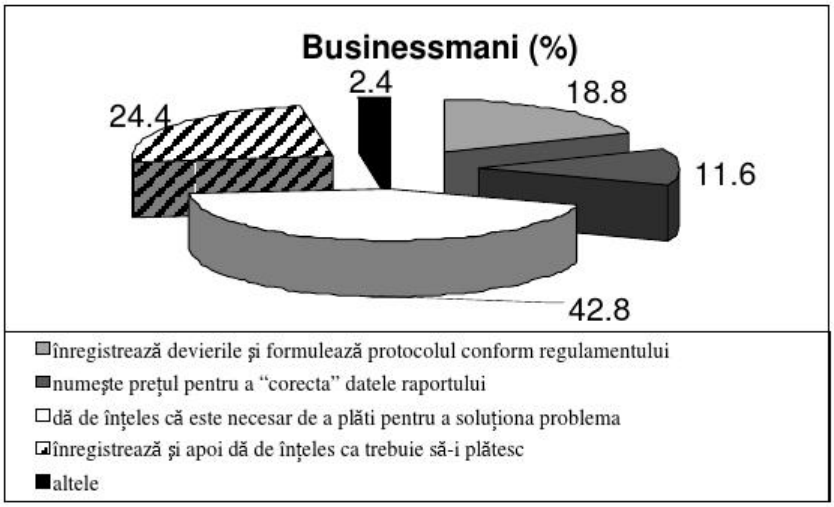

Pe parcursul ultimelor 12 luni de care organe de control şi de câte ori aţi fost vizitat?

Fig. 2.20

	Media (vizite /12 luni)
1. Inspecţii fiscale	6.28
2. Poliţia economică	6.4
3. Inspectorul anti-incendiar	3.04
4. Inspectorul de reţele electrice	5.46
5. Staţia Sanitară Antiepidemiologică	6.03
6. Garda Financiară	6.04
7. Altele	5.1

Rezultatele arată că timp de un an în mediu o întreprindere este vizitată de diferite tipuri de inspecţii foarte frecvent – circa 38 ori. Nu numaidecât toatele vizitele sunt înregistrate oficial. Aceasta nu este surprinzător. Conform evaluărilor Băncii Mondiale şi ale BERD, „povara administrativă" asupra businessului din Moldova este una din cele mai înalte în ţările cu economie în tranziţie.

Mulţi respondenţi se plâng de aceasta. Astfel, în interviul cu codul #6, 11/16/2000, 11:45, Chişinău, businessmanul spune: "Toţi aceşti inspectori pe care i-aţi indicat în tabel, mă vizitează cam de 12 ori pe an. Aceasta este ca şi cum ei ar veni la mine după salariu".

Fig. 2.21

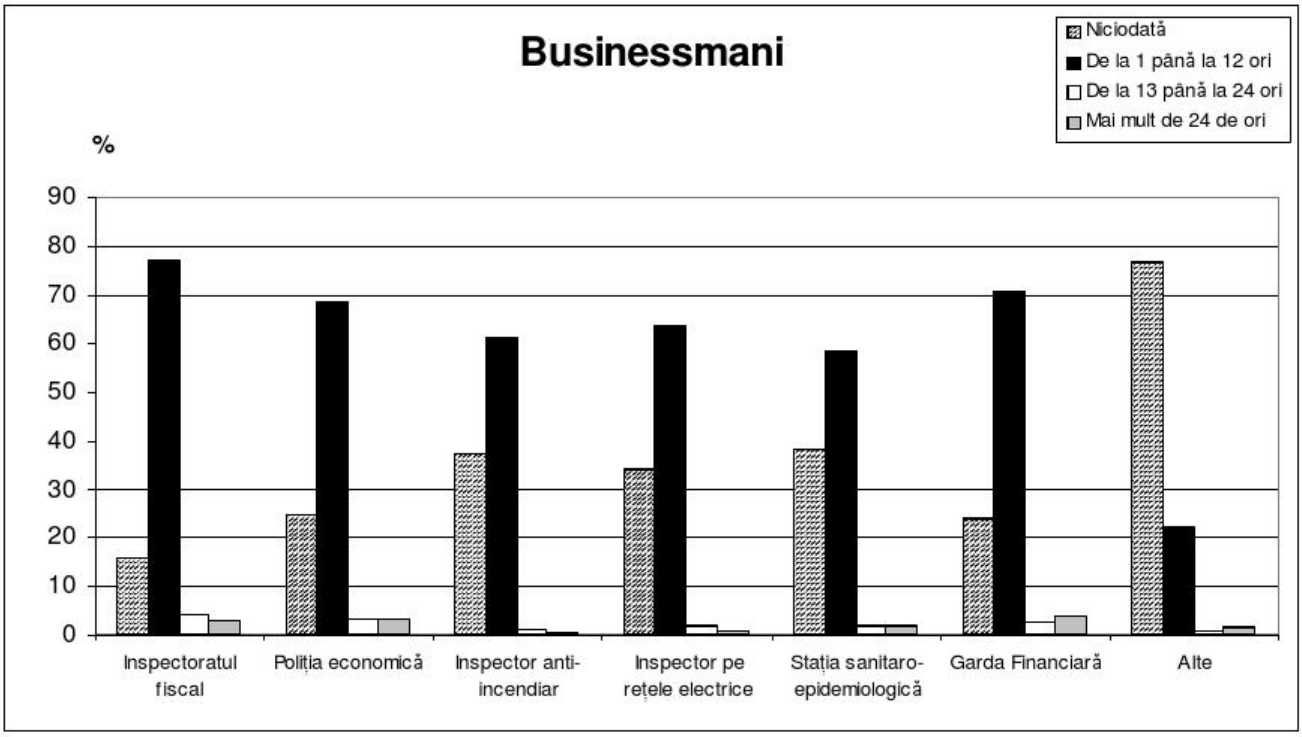

Int. codul 24, 11/6/2000, 17:30, respondentul a spus, că pe lângă 73 vizite ale organelor de control menţionate deja în chestionar, el a mai avut vizite de la reprezentanţii Departamentului de Standardizare - 2 ori, de la Direcţia de Comerţ – 3 ori, de la Pretură – 3 ori, de la Inspecţia Veterinară – 1 dată, de la „Termocom" – 5 ori, de la „Apa-canal" – 12 ori.

Int.codul # 24, 11/8/2000, 9:30, Chişinău, "Poliţistul mă vizitează în fiecare zi, la magazinul meu, de două ori pe zi"; Int. codul # 24, 11/9/2000, 11:55, Chişinău, "M-au mai vizitat administraţia locală de vre-o 20 de ori".
Int. codul # 11, 11/6/2000,19:00, Chişinău, "Pe lângă 28 vizite – total al reprezentanţilor instituţiilor nominalizate în listă, m-au mai vizitat şi de la Departmentul Protecţiei Muncii, Departamentul de Protecţie a Mediului Ambiant, Departamentul de Standarde, până şi de la Departamentul de Combatere a Corupţiei şi Crimei Organizate".

Int. codul # 4, 11/8/2000, 10:35, Chişinău. "Pe lângă cele 21 vizite pe care le-am indicat în tabel, am mai avut reprezentanţi de la "Salubritatea", de la "Apă-canal", vre-o patru, şi de la Departamentul de Comerţ".

Int. codul #6, 8/11/200, 11:30, Chişinău. "Eu NU AM AVUT NICI O INSPECŢIE, pentru că am legături peste tot".

Int. codul # 6 ,11/6/2000, 16:02, Chişinău. "Adiţional am fost vizitaţi de cineva de la Departamentul de Statistică, Departamentul Financiar, şi de la Fondul Social".

Int. codul #14, 11/11/2000, 10:35, Donduşeni. "Inspectorul fiscal mă vizitează aproape în fiecare săptămână, Garda Financiară – o dată pe săptămână, şi inspecţia sanitară – o dată pe săptămână".

Int. codul #2, 11/27/2000, 10:40, Chisinau. "Inspectorul fiscal vine cam de 5 ori pe an, înainte de sărbători. Poliţistul de sector vine, când îi trebuie un cadou".

Int. codul #2, 11/13/2000, 11:30, Chişinău. "Inspectorul fiscal şi poliţia economică vin neautorizaţi aproape în fiecare zi. Inspectorul reţelelor electrice şi inspecţia sanitară – în fiecare lună, un om de la Garda Financiară - câte o dată vine de 3-4 ori pe săptămână".
Int. codul #2, 11/9/2000, 15:30, Chişinău. "Noi NU AM AVUT INSPECŢII, NOI LE-AM PLĂTIT LA TOŢI".

Deci, concluzia este următoarea, dacă inspectorii sunt „remuneraţi" de către businessmani suficient, ei nu îi plictisesc cu prezenţa lor prea mult. Dacă antreprenorul nu doreşte să plătească, el va fi vizitat de atâtea ori, încât să fie suficient pentru a colecta o "remunerare decentă".

2.4.3 Oferta de mită în sectoarele fiscal şi vamal

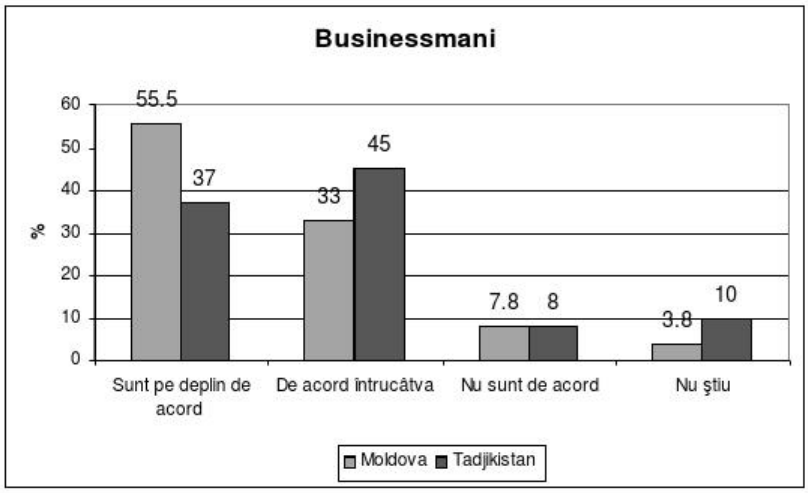

Credeţi că impozitele sunt aşa de mari, încât majoritatea businessmanilor preferă să plătească inspectorilor fiscali sau ai departamentului vamal pentru evitarea plăţii întregului impozit?

Partea preponderentă a respondenţilor (88.5 %) recunoaşte faptul că businessmanii vor preferă să evite plata întreagă a impozitelor şi vor plăti mită inspectorilor. De fapt, acesta este un indicator foarte înalt. În aşa mod, corupţia are rădăcini foarte puternice, şi nu este surprinzător faptul că ea a atins proporţii atât de mari în ţară. Numai 7.8 % din respondenţi au spus că ar refuza să plătească mită.

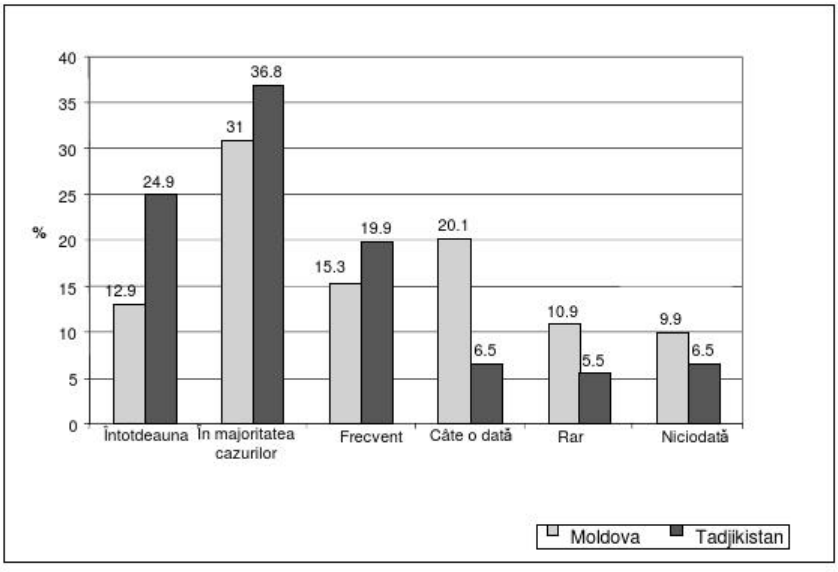

Când sunteţi inspectat de reprezentanţii inspectoratelor fiscale, ai vămii, cât de des Vi se dă de înţeles că este necesară o plată adiţională pentru a "uşura" procesul de inspectare?

Circa 60 % din businessmani aşteaptă că inspectorul le va cere mită. De fapt, aceasta înseamnă că ei deja sunt pregătiţi moral să ofere mită.

În timpul interviului #2, 11/15/2000, 16:30, Chişinău respondentul a spus: "Nimeni nu-mi cere să plătesc mită. Eu înţeleg singur, că trebuie să dau, în funcţie de situaţie şi inspector".

Este puţin surprinzător că în Tadjikistan, unde populaţia consideră că fenomenul corupţiei este un factor mai puţin **periculos pentru dezvoltarea sectorului privat, mai mult de 81.6 % de respondenţi aşteaptă ca să li se ceară** mită în timpul inspecţiei fiscale.

Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte personale la diferite niveluri ale Inspectoratului Fiscal şi ale Departamentului Controlului Vamal?(1 - nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte des, 6 – întotdeauna).

Fig. 2.24

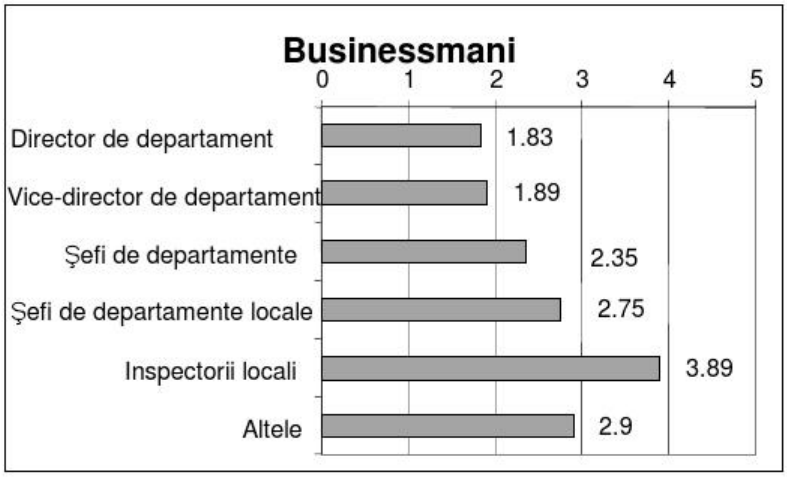

De fapt, se observă o structură în piramidă a corupţiei. Cu cât mai jos este nivelul, cu atât mai des acest nivel acceptă mită în direct de la populaţie. Fiecare nivel se împarte cu nivelurile superioare. Astfel, la nivelul de directori de departamente foarte rar se acceptă mită direct de la populaţie (media fiind de 1.83), la nivelul de vice-director aceasta are loc rar (1.89). Şefii oficiilor regionale şi şefii oficiilor locale sunt notaţi în mediu cu termenul „câte o dată". Inspectorii locali sunt cei care acceptă mite cel mai frecvent (media fiind 3.89, ceea ce înseamnă că ei acceptă mite frecvent). Unul din respondenţi (int. codul #03, 11/8/2000, 15:00, Chişinău) a comentat evaluarea făcută de el în felul următor: "Personalul acestor instituţii este foarte incompetent, ei trebuie să plătească mită la rândul lor, ca să-şi menţină locul de

Fig. 2.25

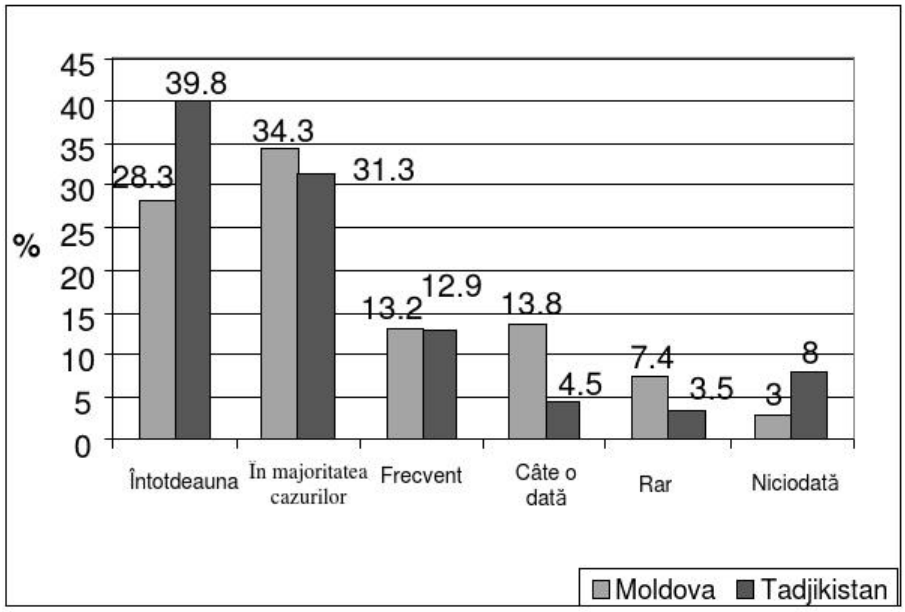

lucru". Un alt caz: Int. codul #47, 11/16/2000, 10:40, Chişinău. "Ei trebuie să accepte mită pentru a împărţi banii cu patronii lor".

Deşi aceste cifre nu spun nimic despre metoda de distribuţie a volumului total al mitelor între toate nivelurile instituţiilor. Pe parcursul interviului cod #47, 11/16/2000, 10:40, Chişinău respondentul a menţionat: "Pentru 10 mii de lei nimeni nici nu va discuta cu tine la nivelul de director de departament. Trebuie să cunoşti pe cineva la un nivel mai jos".

Dacă businessmanul refuză să plătească mită inspectorului, va fi oare şi mai complicat de a desfăşura activitatea lui în continuare? (1-întotdeauna, 2-în majoritatea cazurilor, 3-foarte des, 4-câte o dată, 5- rar, 6- nici o dată).

Mai mult de trei pătrimi din respondenţi aşteaptă să aibă probleme după refuzul de a plăti mită. Scopul acestei întrebări nu este atât de a evalua efectele posibile ale refuzului de a se comporta într-un mod corupt, cât de a evalua aşteptările respondenţilor, şi, deci, comportamentul lor mai probabil în timpul inspecţiilor. Deci, rezultatele arată că respondenţii cel mai probabil vor oferi mită.

Dacă vi se va cere să plătiţi mită, veţi plăti-o ?

În acest caz întrebarea este destul de directă. Deci, doar 14 % din respondenţi au răspuns prompt „Nu", şi 15.5 % - „Da". Pentru majoritatea respondenţilor (70.5 %) răspunsul a fost "Depinde de situaţie…", deşi aceasta este o altă modalitatea de a spune, că dacă intervin probleme, ei vor plăti.

În timpul unui interviu (codul #47, 11/10/2000, 16:00, Chisinau) respondentul a constatat: "Dacă ei îţi cer mită, aceasta este deja un semn bun. Aceasta înseamnă că tu poţi negocia. Este mai bine dacă ei numesc "preţul".

În Tadjikistan respondenţii au avut de ales între doar două opţiuni: „Da" sau „Nu". Astfel, 74.6 % de răspunsuri au fost „Da".

Fig. 2.26

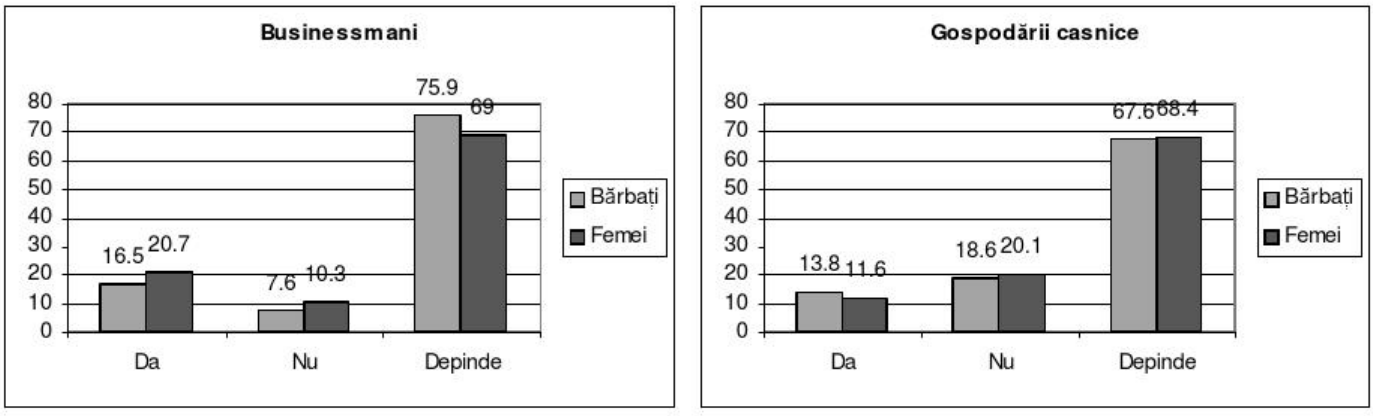

Consideraţi că plata mitei "uşurează viaţa Dvs" ?

Fig. 2.27

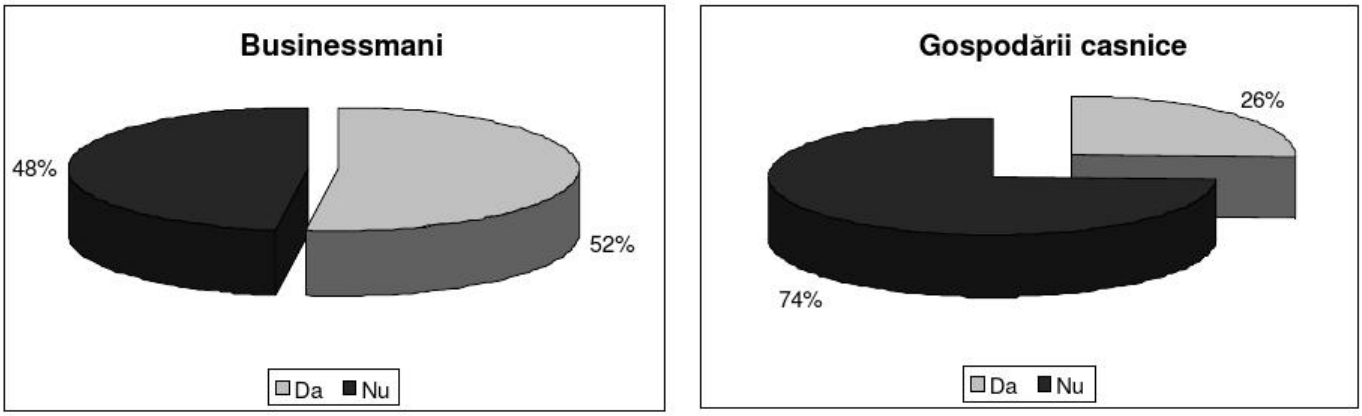

O parte de respondenţi, în special cei din gospodăriile casnice, nu este optimistă cu privire la consecinţele oferirii de mită. Totuşi, ei preferă să ofere mită. Această opinie ar putea servi drept un punct de start pentru discuţii publice referitor la întrebarea: ce aşteaptă populaţia să „câştige" oferind vre-o dată mită.

Dacă vi se găseşte o încălcare a legislaţiei pentru care trebuie să plătiţi o amendă în suma de bani X, de obicei a câta parte din această sumă este necesar de a achita direct inspectorului pentru ca problema să devină "soluţionată" (% din X)?

Fig. 2.28

Media pentru toţi respondenţii este de 34.22 %, aceasta înseamnă că în mediu businessmanii „economisesc" circa două treimi din suma pe care trebuiau să o plătească statului. Aceasta constituie un sol foarte favorabil pentru dezvoltarea continuă a corupţiei. Distribuţia răspunsurilor arată că în realitate evaziunea fiscală este chiar mai atractivă.

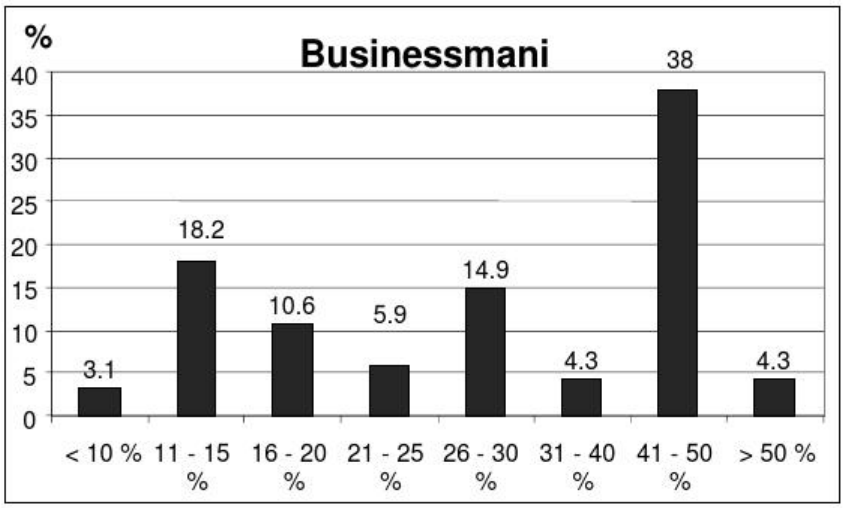

2.4.4 Dovezi de comportament corupt în agenţiile de stat

Acest capitol a fost scris mai mult pe baza unei întrebări deschise pusă oamenilor de afaceri: ***"Aţi putea să povestiţi o istorie care vi s-a întâmplat personal în acest sens?"***

Întrebarea a fost pusă în mod tentativ, deoarece nu s-a preconizat ca intervievaţii să fie destul de sinceri răspunzând la atare întrebare. De fapt, a mărturisi că o persoană a plătit o mită, echivalează cu mărturisirea că a comis o crimă. Pentru un studiu economic aceasta ar însemna doar latura (aspectul) ofertei actului de corupţie. Deci, majoritatea intervievaţilor au refuzat să răspundă la această întrebare, motivând că aceasta este o întrebare prea personală, senzitivă şi intimă, sau că ei nu sunt prea siguri referitor la confidenţialitatea

acestei întrebări, pentru ei afacerea lor valorează foarte mult, pentru a răspunde la atare întrebări. Însă, majoritatea celor care au hotărât să fie sinceri, au verificat dacă interviul avea caracter absolut confidenţial înainte a de a-şi împărtăşi cazurile lor concrete în faţa intervievatorilor. Deci, pentru a păstra caracterul confidenţial al intervievatorului, am inclus unul din codurile intervievatorului, data, timpul şi locul interviului. În anumite cazuri, în timpul interviurilor în sate mici, când respondentul ar fi putut fi identificat uşor, regiunea geografică înlocuieşte denumirea localităţii, însă, intervievatorii erau păstraţi în ordinea respectivă pentru a putea dovedi veridicitatea (realitatea) răspunsurilor.

Serviciul vamal

Frecvenţa vameşilor corupţi pare a fi foarte mare. Vameşii acceptă atât bani în numerar cât şi "mita în natură". Mai mult ca atât, câte o dată ei preferă să aleagă singuri ce bunuri ar preferă:

Codul Int. # 16, 13/3/2000, 17:03, Sud. "Eu trebuie sa plătesc plăţi suplimentare neoficiale serviciului vamal foarte des".
Codul Int. #38, 11/17/2000, 17:00, Chişinău. "Vameşul mi-a cerut să-i dau un lănţişor de aur cu cruce care m-a costat 300 USD….".
Codul Int. #19, 11/11/2000, 11:35, Sud. Vameşul se uită puţin în maşină, numeşte suma care trebuie plătită ne-oficial, (d-ei) respondentul pune banii în paşaport şi-i înmânează vameşului; sau de ex., vameşul se uită în geantă, alege lucrurile care-i plac cel mai mult, care sunt de regulă cele mai scumpe, şi ne lasă să plecăm.
Codul Int. #5, 11/17/2000, 10:40, Chişinău. "Luând sigiliul, vameşul a înşfăcat bunurile care i-au plăcut cel mai mult şi a mai cerut o dată ca să-i dau bani de un coniac".
Codul Int. #9, 11/9/2000, 13:10, Chişinău. "Intrând pe teritoriul R.M., m-i s-a cerut să plătesc 20 de lei (ML), în caz contrar mi-ar fi spart sigiliul (de plumb). Un sigiliu nou m-ar fi costat 3 Euro".
Codul Int. #2, 11/9/2000, 15:30, Chişinău. "Anul trecut, când importam nişte echipamente, a trebuit să plătesc 300 USD la vameş, deşi, oficial eu trebuia să plătesc doar jumate din suma aceasta".

O modalitate de a impune populaţia să plătească mite este tergiversarea procedurii vamale. De regulă, importatorii trebuie să plătească pentru fiecare oră pe unitate de transport, astfel, tergiversând procedura de vămuire ar cauza pierderi considerabile pentru afacere, şi ar forţa antreprenorii să plătească mite pentru a accelera procedura.
Codul Int. #5, 11/17/2000, 10:40, Chişinău. "Trecerea vamei este tergiversată în mod artificial de fiecare dată; deci dacă te grăbeşti şi nu vrei să pierzi câteva ore, sau uneori zile, va trebui să plăteşti".
Codul Int. #51, 11/9/2000, 10:25, Chişinău. "Chiar dacă toată documentaţia este perfectă vameşii nici o dată nu-mi vor permite să trec pur şi simplu. Ei îmi vor cere să aştept şi-mi arată locul unde. Eu trebuie să aştept 10 minute, 1 oră, 2,3,4 ore, până când voi înţelege că trebuie să plătesc. Dacă îţi exprimi protestul, nimereşti în bucluc. După ce plăteşti 10, 20 sau 50 USD, uneori chiar mai mult (depinde de ce ai), îţi permit să pleci foarte repede".
Codul Int. #25,11/11/2000, 17:15, Chişinău. "…Toată documentaţia a fost în ordine, dar vameşul a început sa numere manual, foarte încet, toate bunurile importate (pe unitate), astfel încât a trebuit să plătesc bani numerar pentru a "grăbi" procedura".
Codul Int. #6, 11/9/2000, 12:40, Chişinău. "Vameşul ia bani aproape de fiecare dată, deşi documentele mele sunt în ordine".
Codul Int. #9, 11/3/2000, 13:15, Chişinău. "Vameşul cere să facem "un coridor" în autocar, ceea ce înseamnă că trebuie să facem un spaţiu gol în centul autocamionului, sau să descărcăm autocamionul. Aceasta ar cere prea mult timp şi eforturi, aşa că mai bine le plătesc".

Codul Int. #25, 11/4/2000, 19:00, Chişinău, Serviciul vamal: "Când importez materii prime, dacă nu vreau camionul meu să aştepte prea mult timp pentru procedurile de vămuire şi să plătesc pentru timpul pierdut al maşinii, ceea ce costă foarte scump, eu trebuie să plătesc vameşului circa 100 USD".

Unele răspunsuri certifică descurajarea oamenilor de afaceri şi generează o mare doză de apatie şi toleranţă faţă de corupţie din partea populaţiei:
Codul Int. #1, 11/9/2000, 11:15, Chişinău. "Vameşul ia bani de fiecare dată, chiar dacă actele sunt în ordine; ei fac lucrul acesta doar de dragul faptului că există…"
Codul Int. #6, 11/16/2000, 11:450, Chişinău. "Mergeţi şi vedeţi cum lucrează vama la frontiera Moldova-Ucraina – nici un document fără mită…", sau Codul Int. #17, 11/4/2000, 9:30, Taraclia. "Despre vamă: fiecare ştie "taxa" neoficială, deci ei pregătesc banii din timp şi-i înmânează cu tăcere".
Deşi se întâmplă mai rar, câte o dată se menţionează calificarea joasă a vameşului:
Codul Int. #47, 11/16/2000, 11:45, Chişinău. "Aceeaşi persoană evaluează costul lemnului, găinilor şi parfumurilor – ei nu pot fi atât de competenţi ca să evalueze corect toate importurile - aici se încep dezacordurile".

Acceptând o mită devine "normă" de comportament, şi persoana care refuză să plătească o mită se confruntă cu probleme:
Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chişinău. "Îmi amintesc cazul când importam primul lot de marfă în Moldova. Toate actele erau absolut perfecte, eram sigur de legalitatea tranzacţiei mele, şi am zis din principiu şoferului meu să nu plătească nimic suplimentar decât plăţile oficiale. La vamă vameşii, îmbrăcaţi în cămăşi albe, din principiu, au descărcat TOT camionul. În cele din urmă au găsit ceva ce nu corespundea regulamentelor şi m-au impus să plătesc pentru aceasta. După ce am trecut procedura oficială m-au întrebat dacă nu aş fi putut plăti 150 USD şi să evit toate aceste deranjuri?…".

Câte o dată vameşii propun modalităţile lor pentru trecători (prin vamă) de a evita plata taxelor:
Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chişinău. Doi ani în urmă intervievatului i s-a propus la vama din Cahul să nu treacă vama la terminalul din Chişinău ca persoană juridică, dar să treacă ca persoană fizică, şi să "nu plătească Guvernului".

Inspectoratele fiscale

Fenomenul stoarcerii rentei de către oficiile de audit fiscal pare a fi destul de răspândit. Pe de o parte – salariile mici, pe de altă parte – posibilităţile mari de a acumula venituri suplimentare, face mita o sursă uşoară de venit, şi deseori chiar esenţială. Odată ce antreprenorul poate "economisi" de la 50 până la 90% din banii pe care ar trebui să-i plătească la stat, el este interesat foarte mult în a mitui inspectorul fiscal; astfel, ca să "uşureze" procedura, ambele părţi cad de acord şi evită procedura de control formal.
Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chişinău. "Eu trebuia să plătesc o amendă de circa 12.000 USD, dar inspectorul fiscal trebuia să lucreze mult ca să argumenteze acest lucru. Deci, noi am ajuns la înţelegerea ca eu să-i plătesc doar 400 USD. Inspectorul se teme să ia mită de la o persoană necunoscută. De regulă, el preferă să i se plătească mita prin intermediul unei a treia persoane, pe care el o cunoaşte mai bine".
Codul Int. #10, 11/10/2000, 15:00, Chişinău. "Inspectorul fiscal a aflat că am încălcat un regulament despre care nici nu auzisem, deci, el a cerut o mită de la mine, care echivala cu 50% mai puţin decât amenda oficială". Acelaşi caz - Codul Int. #10, 11/9/2000, 12:45, Chişinău.
Codul Int. #6, 11/16/2000, 16:20, Chişinău. "Inspectorul fiscal, înainte de a începe controlul mi-a propus să stabilim o amendă în valoare de 100000 lei, deoarece el presupunea că în

realitate amenda ar fi fost mult mai mare. Logica este următoare: inspectorul fiscal stabileşte conştient plata mai mică fără efectuarea controlului, iar eu îi plătesc pentru aceasta".
Codul Int. #47, 11/7/2000, 15:46, Chişinău. "Da, eu am plătit mite, începând cu 1000 USD (inspectorului fiscal, 1500 USD vameşului) şi până la 10000 USD (unui director adjunct la o întreprindere)".
Este remarcabilă şi ospitalitatea inspectorilor fiscali: Codul Int. #31, 11/11/2000, 12:50, Sud. "Inspectorul fiscal a venit la mine în oficiu şi mi-a cerut o sticlă de coniac scump, o cutie de ciocolate şi salam, deoarece aştepta sa-i vină nişte oaspeţi importanţi din Chişinău".

Poliţia

Oricare ar fi responsabilităţile diverselor ramuri ale politiei, acceptarea mitelor pare a fi un mod obişnuit de activitate în toate cazurile:

Codul Int. #25, 11/4//2000,10:05, "Poliţia rutieră găseşte greşeală la numărul maşinii, opreşte maşina, înşfacă cât poate duce şi ne lasă să plecăm…"

Codul Int. #19, 11/10/2000, 12:50, Leova: "Poliţistul a băut alcool în sumă de 70 de lei din contul amenzilor care se cuveneau", sau în cazul Int. #19, 11/10/2000, 10:30, Leova: "Poliţistul poate să bea ceva din băuturi alcoolice şi pleacă fără să plătească ceva".

Calitatea joasă a mărfurilor, cu termenul de păstrare expirat, pare a nu însemna un impediment pentru a fi vândute pe piaţă, daca faci plata cuvenită. Codul Int. #03, 11/7/2000, 11:00, Chişinău. Poliţia economică m-a amendat cu 360 lei pentru 3 sticle de "Friguşor" şi 6 sticle de "Lemonadă" cu termenul expirat. Deci, eu le-am plătit o mită de 70 de lei şi am continuat să lucrez".

Câte o dată corupţia în rândurile ofiţerilor de poliţie este motivată de salarii mici. Însă, deseori mitele ating proporţii foarte mari, astfel încât în condiţiile când sunt şanse de a fi pedepsit de lege sunt minime, nu este clar cât de mari ar trebui să fie salariile pentru a descuraja corupţia. Codul Int. #51, 11/9/2000, 10:25, Chişinău. "Da, eu am plătit mite. A trebuit să plătesc 9000 USD poliţiei economice, şi, plătindu-le direct 2000 USD problema a fost rezolvată".

Garda Financiară

Metodele Gărzii Financiare se mai manifestă şi prin surprinderea oamenilor de afaceri - prin intrarea neaşteptată în oficiu, şi intimidându-i încep a stoarce mite: Codul Int. #6, 11/8/2000, 18:40, Chişinău. "Garda Financiară, fără a prezenta actele de identitate, s-au năpustit brutal în oficiul nostru ameninţându-ne cu arma, forţându-ne să stăm cu feţele la perete, au făcut percheziţie în lucrurile noastre personale, inclusiv în geantă şi buzunare. Se pare că nu au găsit ce căutau şi au plecat fără să-şi ceară scuze cel puţin".

Codul Int. #47, 11/10,2000, Chişinău. "Garda Financiară cu tot cu arme, s-au năpustit în magazinul nostru şi au început să întoarcă toate lucrurile pe dos. Comportamentul lor faţă de mine era de parcă aş fi fost un criminal. M-au speriat până la moarte. Directorul magazinului era în deplasare de serviciu, şi eu m-am simţit absolut neprotejat(ă). Ei mi-au spus că trebuia să le plătesc circa 18000 lei şi, dacă nu doresc sa fie închis magazinul, să le plătesc la ambii câte 400 USD. Eu am plătit 800 USD. După aia ei au mai scris un raport şi a trebuit să mai plătesc oficial 4500 lei". Când a fost întrebată de ce nu a instalat o cameră ascunsă ca să dovedească că inspectorii au stors bani, businessmanul a spus: "La ce bun? Daca aş dovedi că mi-au stors bani ei vor veni iar şi iar, dar unul din ei chiar mi-a lăsat numărul lui de telefon mobil şi mi-au spus să le telefonez în caz dacă altcineva va veni să mă inspecteze".

Codul Int. #04, 11/8/2000, 11:00, Chişinău. "Când te ciocneşti cu Garda Financiară sau Poliţia Economică, dacă faci totul oficial, plăteşti 100%, dacă le dai o mită ne-oficială, te descurci cu 15-20%".

Administraţia publică locală

Deşi am aşteptat ca businessmanii să-şi amintească cazuri concrete care li s-a întâmplat, legate de acte de corupţie în serviciile vamale şi fiscale, câţiva din ei au preferat să ne dea câteva exemple despre alte genuri de inspecţii, precum şi despre administraţia publică locală. Administraţia publică locală preferă cadouri, dar totodată nu evită să accepte şi mite. Deci, Codul Int. #6, 11/8/2000, 11:30, Chişinău. "Eu am dat o plită de gaz unui funcţionar public, şi acesta mi-a redus plata pentru rentă", sau în Codul Int. #6, 11/8/2000, 12:40, Chişinău. "Pentru a lua în arendă o cameră într-o instituţie de stat, am dat angajatului Primăriei un aspirator de praf".

Codul Int. #03, 11/7/2000, 15:50, Chişinău. "Pentru a-mi extinde autorizaţia pentru afacerea mea, Şeful Departamentului Socio-Economic mi-a cerut "sa plătesc" lui direct 2600 lei".

Codul Int. #51 , 11/7/2000, 13:20, "Pentru a menţine "bune" relaţii cu primăria, câte o dată când mă cheamă şi spun că ei au construit o vilă, eu trebuie sa le trimit câte vre-o două maşini de ciment, câteva lespezi pentru tavan sau alte lucruri…".

Codul Int. #26, 11/7/2000, 14:20, Chişinău. "Da, a trebuit să plătesc suplimentar pentru totul: pentru locul magazinului meu, pentru deschiderea businessului meu, pentru gardul din jurul magazinului iarăşi, practic pentru tot…".

Inspecţiile sanitare

Codul Int. #25, 11/11/2000, 10:30, Chişinău: "De prima dată au spus că certificatul de calitate este greşit, era o copie a acestuia şi eu trebuia să arăt originalul; după aia au spus că clorul era în soluţie şi trebuia să fie în stare praf, apoi au spus că presiunea apei în robinete era prea mică, de parcă ar fi depins de mine. Când le-am plătit mita, totul de la sine devenise în ordine".

Codul Int. #26, 11/5/2000, 9:30, Chişinău. "Când vine inspecţia sanitară, ei găsesc ceva greşit, orice doresc ei, noi trebuie să le plătim în orice caz. De regulă nu ne spun direct să le plătim, ei doar nu pleacă atâta timp până când nu le plăteşti".

Codul Int. #26, 11/6/2000, 9:25, Chişinău. "…Inspecţia sanitară, Inspectoratul Fiscal, Inspectoratul Ecologic – toate sunt plătite, astfel ele ne lasă în pace pentru 7-8 luni, după aia vin din nou".

Codul Int. #2, 1/27/2000, Chişinău. "Inspectorul Sanitar mi-a propus să semnez contract cu colaboratorii lui. Eu am refuzat; trebuia să le plătesc un salariu. Acuma aştept probleme inevitabile".

Alte inspecţii

Codul Int. #45, 11/7/2000, 14:20, Chişinău. "În timpul inspectării marfa mea a fost sechestrată. Am plătit inspectorului o mită şi mi-am luat marfa înapoi".

Codul Int. # 6, 11/6/2000, 9:35, Chişinău. "Toţi reprezentanţii instituţiilor de audit de stat indicaţi în întrebarea 19 mă vizitează de regulă şi iau masa din contul "amenzilor viitoare".

Codul Int. #03, 11/6/2000, 14:00, Chişinău. Directorul barului spune că este stors de bani de către oficialităţile publice sub pretextul că e ajun de sărbătoare, de ex., Ziua Internaţională a Protecţiei Copiilor, Ziua Serviciului Anti-incendiar, Ziua Poliţiei, etc., şi acesta trebuie să plătească sume între 50 – 200 lei.

Codul Int. # 12, 11/4/2000, 13:05, Nord, "Inspectorul fiscal a găsit că guma de mestecat era expirată şi mi-a dat de înţeles că trebuia să-i plătesc; dacă nu - voi avea probleme. Eu i-am plătit".

Codul Int. #31, 11/10/2000, 17:25, Sud. "Anul acesta trebuia să schimbăm maşina de casă, până la 1 august. Am reuşit să cumpărăm o atare maşină doar în ultima zi înainte de termen. A trebuit să plătim o mită pentru a o înregistra repede".

Codul Int. #26. 11/4/2000, 15:30, Chişinău. "Maşina de casă nu imprima suma. A trebuit să plătesc o amendă de 1800 lei. Am plătit 360 lei inspectorului fiscal şi el a plecat".

Codul Int. #6, 11/13/2000, 11:05, Chişinău. "Contabilul-şef al unei întreprinderi energetice a primit de la noi un lănţişor de aur în sumă de $100".

Codul Int. #16, 3/2/2000, 9:15, Chiadâr-Lunga: "A trebuit să plătesc pentru certificatul de calitate circa 1200-1300 lei. Am plătit direct funcţionarului public 1000 de lei, deci am economisit 200-300 de lei". Astfel ambele parţi au rămas satisfăcute.

Codul Int. #2, 11/13/2000, 10:20, Chişinău. "Când au găsit unele neregularităţi în activitatea noastră, ne-au "rugat" să plătim pentru o proteză pentru un fost combatant din Afganistan. Noi am plătit. Nu ştiu dacă băiatul a mai primit banii sau nu".

Curtea de Conturi

De fapt, nu aşteptam careva dezvăluiri despre Curtea de Conturi, deoarece această instituţie se ocupă de controlul organizaţiilor de stat. Însă doi respondenţi au menţionat următoarele:
Codul Int. #47, 11/16/2000, 13:10, Chişinău. "Un angajat al Curţii de Conturi a venit la mine în oficiu, s-a prezentat şi a spus că are salariu mic, că are nevoie de un serviciu suplimentar şi vrea ca eu sa-l angajez la lucru. De fapt el vroia ca eu sa-i plătesc regulat un salariu. I-am spus ca nu avem locuri vacante, si că îl voi suna când voi avea locuri vacante. El a spus că vroia să semneze un contract cu mine. I-am spus că nu semnez contract nici cu angajaţii mei. El a spus că ştie mulţi din angajaţii altor agenţii de control, dându-mi de înţeles că daca refuz aş putea avea probleme. Acesta este un act de şantaj din partea statului".

Codul Int. #6, 11/13/2000, 11:05, Chişinău. "Un reprezentant al Curţii de Conturi a primit o mită de 100 USD pentru o operaţie de achitări reciproce".

Sistemul judiciar

Codul Int. #47, 11/7/2000, 13:20, Chişinău. "Eu trebuia să rambursez 35000 $ de la clientul meu prin judecată. Pentru a câştiga procesul, a trebuit să promit judecătorului 5000 $ (circa 15%) din sumă. Astfel am câştigat. Daca încercam să rezolv problema aceasta (rambursarea banilor) cu structurile criminale, ar fi trebuit să plătesc 50% din suma totală".

Codul Int. #47, 11/7/2000, 13:20, Chişinău. "Am exportat în Vladivostok (Orientul Îndepărtat în Rusia) două cargouri de marfă în valoare de $75000. Acestea au trecut toate vămile cu succes, dar pe neaşteptate au fost arestate în Vladivostok sub motivul că erau ceva neclarităţi în documentaţie. I-am trimis prin poştă toate documentele suplimentare de care era nevoie, dar nu a mers. Atunci a trebuit să zbor personal la Vladivostok. Acolo am înţeles că funcţionarul public care aborda cazul meu era în legături strânse cu structurile criminale, deoarece mi-a arătat criminalii care stăteau după uşa oficiului său şi mi-a oferit să "rezolv problema" prin intermediul lor (pentru mine aceasta echivala cel puţin 50%), sau cadavrul meu ar fi astupat sistemul lor de canalizare. În realitate funcţionarul public a folosit cuvinte MULT MAI URÂTE. Deci, eu am pierdut 75000 USD".

Codul Int. #47, 11/10/2000, 16:00, Chişinău. "Eu vă povestesc o istorie reală, despre un caz când judecătorul şi anchetatorul unui şi acelaşi caz erau rude foarte apropiate. Judecătorul a primit o mită pentru cazul acesta de la una din părţi şi a promis să câştige cazul. Anchetatorul a primit altă mită de la cealaltă din părţi şi iarăşi a promis să ajute. După ce au aflat că trebuiau să apere interese diferite, au spus că vor rezolva problema în mod imparţial, luând ambele mite".

Contacte

Pentru oamenii care obişnuiesc să rezolve problemele prin contacte cu funcţionării publici (Întrebarea 12) corupţia pare a fi o problemă mai mică (Întrebarea 8).

Codul Int. # 29, 11/10/200,14:00, Nord. Soţia inspectorului de poliţie are un magazin de produse alimentare. După părerea d-ei, problemele cu oficialităţile publice se rezolvă, de regulă, pe baza contactelor personale; de asemenea, nu există corupţie nici într-un domeniu indicat în Întrebarea 13, cu excepţia inspecţiilor fiscale şi Inspectoratului Sanitar.

Codul Int. #6, 11/9/2000, 13:40, Chişinău. "Eu am destul de bune relaţii cu toţi inspectorii, dar aceasta mă costă o mulţime de cadouri".

Răketul

Dacă la începutul perioadei de tranziţie răketul era o problemă mare pentru antreprenori, atunci în prezent antreprenorii spun că la răket s-a mai adăugat şi şantajul din structurile de stat. O persoană, care are relaţii strânse cu lumea interlopă, a evaluat că cel puţin 1/5 din plăţile totale le face organizaţiilor criminale, iar restul plăţilor se duc neoficial funcţionarilor publici. Însă, unii respondenţi s-au lamentat că aceştia se apropiau pentru a lua bani în scopuri de răket.
Codul Int. #23, 11/5/2000, 9:00, Nord, "Un grup de străini au cerut să le plătesc bani fără nici un temei".

Codul Int. #23, 11/5/2000, 21:00. Când a fost întrebat de câte ori a fost vizitat de diverse inspectorate, el a mai menţionat 5 vizite de către răketeri.

Codul Int. #23, 11/11/2000, 13:20, Nord, „O persoană fost condamnată a cerut bani pentru a-mi proteja businessul". Int. Codul #28, 11/4/2000, 15:00, Ungheni „Criminalii mă deranjează de asemenea..."

Deci, concluzia acestui capitol este că, chiar dacă respondenţii au tendinţa de a exagera lucrurile, oricum, este clar, că fenomenul corupţiei prezintă un impediment serios pentru dezvoltarea legitimă a businessului. Chiar dacă businessmanii aleg calea ilegală de a dezvolta acest business, lucrurile se schimbă repede, şi atât partea cererii cât şi cea a ofertei mitelor sunt interesate în acest fenomen. Dimensiunea mitelor depăşeşte de multe ori salariul oficial al inspectorilor fiscali sau vamali. Deci, o atare măsură de combatere a corupţiei, cum ar fi o simplă majorare a salariilor fără consolidarea legislaţiei va fi destul de ineficientă.

2.4.5 Cauzele corupţiei în sectorul fiscal şi vamal

În ce măsură sunt următorii factori cauze ale corupţiei în serviciul vamal şi inspectoratul fiscal? (1 - deloc nu este cauză, 2 – puţin, 3- nu prea, 4- cam aşa, 5- în mare măsură, 6 - exact)

Respondenţii poziţionează cauzele corupţiei în sectorul fiscului şi al vamei în modul următor: Legile sunt scrise aşa de neclar încât este mai simplu să-l plăteşti pe funcţionar ca să scapi de probleme (media fiind 4.8), funcţionarii publici doresc să câştige "bani uşori"(4.7), puterea judiciară este ineficientă (4.6), Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit (4.5). Într-un fel, partea pozitivă a acestor răspunsuri este că populaţia nu consideră că fenomenul corupţiei este o tradiţie, o cultură în această ţară (4.0). Aceasta înseamnă că, în principiu, situaţia poate să fie schimbată.

Fig. 2.29

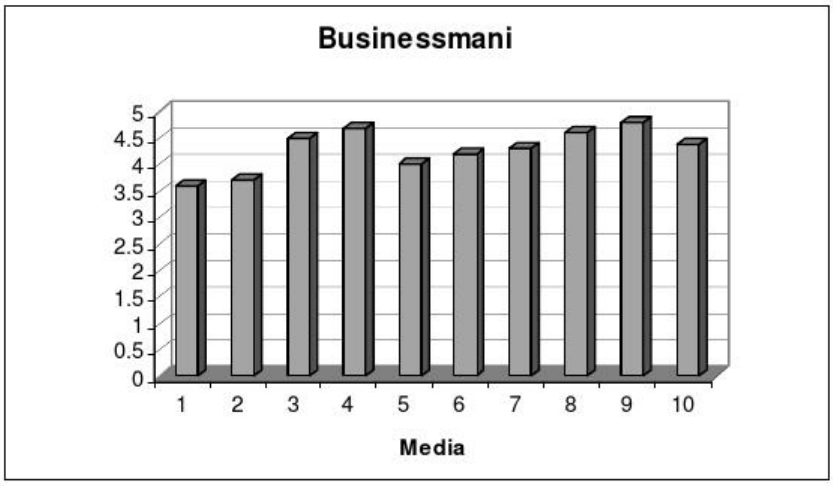

1	Inspectorii sunt prea lacomi
2	Criza valorilor etice în perioada de tranziţie
3	Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit
4	Legile sunt scrise aşa de neclar că este mai simplu să-l plăteşti pe funcţionar ca să scapi de probleme
5	Aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani
6	Inspectorii au prea multă discreţie (libertate)
7	Controlul asupra inspectorilor este prea slab
8	Puterea judiciară este ineficientă
9	Funcţionarii publici doresc să câştige "bani uşori"
10	Lipseşte controlul administrativ

2.4.6 Măsuri de combatere a corupţiei în sistemul fiscal şi vamal

În opinia Dvs. Cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupţiei în rândurile inspectorilor fiscali şi vamali ? (1 – ineficientă, 6 – foarte eficientă)

Fig. 2.30

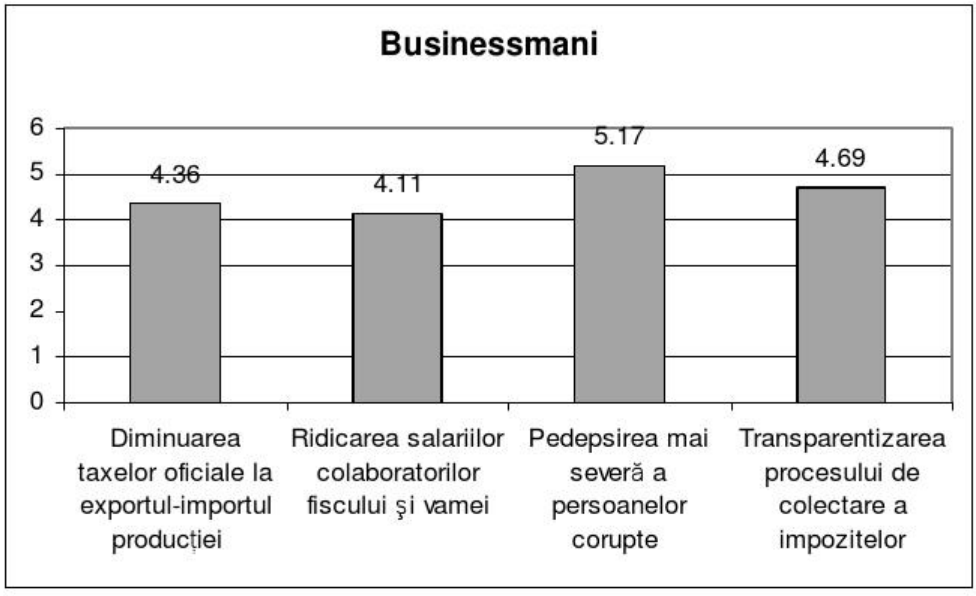

Conform opiniei publice, cea mai eficientă cale de a combate corupţia în ţară este cea de a pedepsi mai sever persoanele corupte (media fiind 5.17 din 6 maximum). După aceasta urmează transparenţa procesului de colectare a impozitelor (4.69). Este remarcabil faptul că o asemenea măsură, ca majorarea salariilor în aceste sectoare, conform opiniei publice, ar avea un efect mic. Posibil, populaţia îşi dă seama că ridicarea salariilor, nefiind urmată de supremaţia legii nu va ajuta la curmarea acestui fenomen în societate.

O parte de respondenţi au sugerat o serie de măsuri adiţionale. Le putem citi mai jos.

Int. #24, 11/7/2000, 11:20, Chişinău: "De a pedepsi persoanele corupte în public";
Int. # 24, 11/7/2000, 11:20, Chişinău: "A deduce o cotă anumită din amendă în folosul inspectorului pentru a ridica cointeresarea lui";
Int. codul #6,11/8/2000, 1:30, Chişinău. "Este necesar să se schimbe o generaţie întreagă";

Int. codul # 6, 11/8/2000, 9:50, Chişinău "Este necesară pedeapsa cu moartea cu executare în public";
Int. codul #7, 11/10/2000, 11:00, Chişinău "Un sistem judiciar mai eficient şi independent";
Int. codul #7, 11/7/2000, 11:05, Chişinău. "Este necesar un control independent extern al lucrului inspectorilor";
Int. codul #9, 11/12/2000, 11:35, Chişinău. "Ne trebuie să stabilim un sistem, în care toţi oamenii sunt egali în faţa legii";
Int. codul #9, 11/10/2000, 17:00, Chisinău. "Ne trebuie o Lege despre protecţia victimelor violenţei din partea funcţionarilor de stat";
Int. codul #2, 11/27/2000, 11:20, Chişinău. "Introduceţi schimbări în sistemul fiscal, diminuaţi plăţile în fondul social de la 31 până la 6%, de exemplu."

Deci, observăm că populaţia cere tot mai mult pedeapsă pentru o comportare coruptă, şi insistă asupra executărilor publice. Aceasta poate servi drept un semnal puternic pentru organele statale, precum că dacă nu se iau măsuri legale în combaterea corupţiei, societatea este sub pericolul de a începe răfuieli violente într-un mod spontan ilegal, posibil, ajungând şi la execuţii.

Vorbind despre cauzele răspândirii corupţiei în sectorul public, mulţi respondenţi menţionează că se tem să declare cazuri de corupţie. Astfel, respondentul din interviul #6, 11/14/2000, 20:45, Chişinău) ne-a spus că inspectorul fiscal a cerut de la el o mită ca să nu raporteze încălcarea legislaţiei de către primul. Poliţia economică i-a propus să marcheze banii, astfel ca ei să poată demonstra acceptarea de mită de către inspector. Respondentul a refuzat, temându-se de răzbunare.

O altă opinie care ne arată că populaţia se teme să declare cazurile de corupţie pentru că se simte neprotejată: Int. cod #47, 11/10/2000, 16:00, Chişinău. "Una din cauzele răspândirii largi a corupţiei este interesul corporativ al inspectorilor. Eu pot să-l pun după gratii destul de repede, dar colegii lui vor face totul ce depinde de ei ca să distrugă businessul meu. Nu pot declara când mi se cere mită. Nu sunt protejat de nimeni".

Ultima opinie, pe care am dori să o prezentăm, se pare că este constatarea unei persoane complect disperate: Int. codul #03, 11/8/2000, 15:00, Chişinău. "Am aşa o impresie, că toate legile în această ţară sunt scrise în aşa mod ca s-o distrugă…"

2.4.7 Concluziile de la chestionarea businessmanilor

Principalele concluzii de la chestionarea businessmanilor privind corupţia în sistemul fiscului şi al vamei sunt următoarele:

1. Conform opiniei majorităţii covărşitoare a antreprenorilor, corupţia este unul din obstacole cele mai periculoase pentru dezvoltarea sectorului privat în Republica Moldova;
2. Corupţia în serviciile vamei şi al fiscului este cauzată în mare parte de doi factori. Pe de o parte, salariile mici împing funcţionarii publici să caute venituri adiţionale, pe de altă parte, posibilitatea de a câştiga "bani uşori" şi un risc mic de a fi pedepsit pentru acceptarea de mită, o fac foarte atractivă.
3. Există un nivel înalt al toleranţei publice faţă de corupţie. Aceasta micşorează eficienţa măsurilor de combatere a corupţiei.
4. Legislaţia fiscală nu este cunoscută pe larg, chiar şi de către antreprenori. Funcţionarii publici pot uneori să beneficieze de aceasta şi amăgesc businessmanii pentru a extrage plăţi suplimentare. Asemenea fapte au loc mai frecvent în cazul întreprinderilor mici.

5. Pentru a "uşura" inspecţiile ulterioare, businessmanii încearcă să "construiască relaţii bune" cu inspectorii, oferindu-le bani, cadouri şi servicii.
6. Uneori inspectorii ajută antreprenorii să întocmească rapoartele pentru a diminua volumul tranzacţiilor, ceea ce din nou implică împărţirea sumei impozitelor ce trebuia să revină bugetului de stat.
7. Din moment ce inspectorul găseşte o încălcare a legislaţiei, de regulă, este suficient să plătească în mediu o treime din această sumă direct inspectorului pentru ca el să nu raporteze cazul. Aceasta face mita foarte atractivă pentru ambele părţi: businessmani şi funcţionari publici. Partea care pierde în această înţelegere este statul şi păturile vulnerabile ale societăţii.
8. Spre deosebire de funcţionarii publici din ţările asiatice, cei din Moldova, de regulă, nu cer mită direct de la businessmani până la începerea inspectării. Totuşi, inspectorii folosesc toate posibilităţile ca să le dea businessmanilor de înţeles că amenda va fi mare şi ei trebuie să întreprindă anumite măsuri pentru a o diminua.
9. Conform evidenţei noastre, în mediu fiecare businessman este vizitat de diferite tipuri de inspecţii atât oficiale, cât şi neoficiale mai mult de 30 ori pe an. Dacă businessmanul plăteşte mita din timp, atunci poate să nu fie inspectat deloc.
10. Businessmanii nu sunt predipuşi să declare cazurile când sunt extorcaţi prin mită de către oficialităţi publice, pentru că se simt neprotejaţi de legislaţie.
11. Se aşteaptă că refuzul de a plăti mită va complica desfăşurarea businessului. Aceasta îi face pe businessmani mai preduspuşi să ofere mită.
12. Foarte frecvent mita este mai mare de un număr de ori decât salariul oficial al inspectorilor. În rezultat o dublare simplă a salariului poate fi o cale ineficientă de combatere a corupţiei în sectorul vamal şi fiscal.
13. Nu există reguli clare (la fel ca şi un mechanism pentru impunerea lor), care le-ar interzice inspectorilor să fie simultan angajaţi de către întreprinderile de sub controlul lor.
14. Aşa numitul sistem de "piramidă a corupţiei", de asemenea, pare să funcţioneze bine în sistemul vamei şi al fiscului. Poziţiile în aceste domenii sunt considerate ca cele mai profitabile din punct de vedere al generării veniturilor neoficiale. Mulţi doresc să plătească pentru a obţine acest serviciu. Plăţile se efectuează nu numai când se ia decizia de angajare la lucru, dar şi după aceasta într-o formă regulată.
15. Totuşi, nu toate poziţiile în fisc sunt numaidecât cumpărate. Destul de frecvent factori sociali influenţează asemenea deciziile de angajare la serviciu. Angajarea prietenilor, rudelor, etc. este răspândită pe larg.
16. Cele mai corupte sectoare în Republica Moldova se consideră de către populaţie cel al ocrotirii sănătăţii, vama şi poliţia. Aceasta ar putea să însemne că sectoarele naminalizate sunt pur şi simplu cele mai expuse corupţiei.
17. Căile cele mai eficiente de combatere a corupţiei în fisc şi serviciul vamal se consideră cele administrative şi juridice, de pedepsire severă a comportamentului corupt. Destul de frecvent respondenţii cer pedepsirea publică a persoanelor în cauză.
18. Corupţia în sectorul vamal poate fi limitată numai promovând o reformă consecventă în acest sector. Ea trebuie să includă următoarele măsuri:
    - Stabilirea urgentă a unui hotar temporar cu procedurile formale vamale pe malul râului Nistru;
    - Examinarea posibilităţii de a transfera serviciul vamal în sectorul privat;

- Construirea clădirilor serviciului vamal, modernizarea serviciilor;
- Minimizarea gradului de discreţie în luarea deciziilor de către funcţionarii publici;
- Aplicarea sistemului de competiţie la angajarea în serviciu în acest sistem;
- Antrenarea personalului vamal (tehnici de expertiză, responsibilităţi, clasificarea tarifelor, utilizarea computerelor, detectarea drogurilor);
- Majorarea nivelului de cointeresare a colaboratorilor vamei în performanţe bune prin oferirea unei cote fixe din bunurile confiscate.
- Stabilirea unui sistem modern informaţional la vamă;
- Ducerea de investigaţii pentru confruntarea informaţiei cu inspectoratele fiscale;
- Utilizarea razelor Roentgen la serviciul vamal;
- Executarea unor aleatorii adiţionale (5% din total) al documentării şi bunurilor de către grupe speciale după trcerea procedurilor vamale
- Introducerea principiului rotaţiei cadrelor şi re-locării aleatorii a personalului;
- Sistemul unui audit extern trebuie să fie complimentat cu o unitate internă cu scop special de investigare a cazurilor de încălcare a regulamentelor[8].

2.5 Sumarul rezultatelor chestionării gospodăriilor casnice

Utilizarea banilor, cadourilor, etc. în sectorul ocrotirii sănătăţii şi acel de educaţie publică este supusă unor discuţii. Adesea se afirmă că utilizarea banilor în sectorul serviciilor socialr în general este o reflecţie a necesităţii privatizării acestui sector (ori a unei comercializări parţiale). Deoareace statul nu mai este în stare să subsideze aceste două sectoare, ele trebuie să se autofinanseze. Acceptarea banilor dă posibilitatea instituţiilor medicale şi de educaţie să supravieţuiască în absenţa suportului din partea statului. Deoarece în majoritatea cazurilor aceste forme de plată nu sunt prevăzute de legislaţie, ele pot fi considerate drept cazuri de manifestare a corupţiei. Posibil, o soluţie a acestei probleme ar fi legalizarea activităţilor comerciale în acest sector, şi parţial aceasta este deja efectuat. În timp ce nivelul mediu al salariilor în Moldova este foarte jos, salariile profesorilor şi medicilor sunt de şase ori mai mici decât cele din sectorul financiar, ultimii având cele mai înalte salarii. Deci, putem doar presupune că în majoritatea cazurilor corupţia în sectoarele ocrotirii sănătăţii şi cel educaţional are loc datorită necesităţii de a supravieţui, în timp ce corupţia la vamă şi inspectoratele fiscale este cauzată mai mult de posibilitatea de a câştiga bani rapizi. Totuşi, ar trebui să fim precauţi şi să nu facem concluzii despre o natură ne-negativă a corupţiei în sectoarele ocrotirii sănătăţii şi a celui de educaţie. Corupţia în aceste sectoare este o forţă care distruge naţiunea cel mai puternic. Corupţia în sectorul ocrotirii sănătăţii cauzează diminuarea calităţii serviciilor medicale şi, deci, a sănătăţii naţiunii. Corupţia în sectorul educaţional cauzează un declin rapid al potenţialului intelectual al tării. Dacă ţinem cont de faptul că principala resursă a Republicii Moldova este forţa sa de muncă, corupţia, de fapt, înseamnă o distrugere a unui popor şi a unei ţări.

[8] Strategies to Combat Corruption in Ecuador, Custom Service, National Association of Business Owners, 1999

2.5.1 Extinderea corupţiei în sectorul educaţional

Deşi gradul de alfabetizare în Republica Moldova este destul de înalt (96.4 %), iar numărul universităţilor private în ţară creşte continuu, declinul economic şi insuficienţa de surse financiare exercită o presiune asupra dezvoltării acestui sector.

Se cunoaşte faptul că, calitatea educaţiei depinde direct de competitivitatea salariilor în acest sistem. Lucrătorii sistemului educaţional prezintă una din cele mai prost plătite categorii sociale. În 1999 salariul mediu lunar în acest sector a fost 190 lei (18 dolari SUA). Aceasta a fost suficient pentru a acoperi circa 50 % din coşul de consum. După cum se menţionează în Evalurea Generală a Republicii Moldova (PNUD-Moldova, 2000), drept rezultat al promovării unor politici eronate, această forţă de muncă intelectuală a devenit cea mai desavantajată. Pe parcursul anilor 1995 – 1999 circa 20710 de profesori au lăsat activitatea lor în căutare de noi surse de supravieţuire. Absolvenţii facultăţilor padagogice nu doresc să se încadreze în lucru în acest sistem. În 1998 pentru 2.8 mii de absolvenţi ai universităţilor pedagogice au fost oferite doar 2 mii de posturi de lucru, din care au fost acceptate numai 31 %; în 1999, corespunzător la 1537 de specialişti tineri li s-a oferit lucru, din ei doar 23 % l-au acceptat.

Drept o consecinţă directă a acestei situaţii este extinderea fenomenului corupţiei în sistemul educaţional.

Cât de răspândită este corupţia în sistemul educaţional? (1 – lipseşte, 2- foarte rar se întâmplă, 3- câte o dată, 4 – se întâmplă des, 5 – foarte des, 6- practic întotdeauna)

Circa 81.5 % din gospodărille casnice consideră că, corupţia în sistemul educational are loc întotdeauna, foarte frecvent, sau, cel puţin, adesea. Acest rezultat este confirmat de rezultatele la întrebarea referitoare la cele mai acute probleme pentru respondenţi. După cum ne-am amintit, pe primul loc a fost sărăcia, pe locul doi – corupţia, şi pe cel de-al treilea – înrăutăţirea calităţii serviciilor ocrotirii sănătăţii.

Fig. 2.31

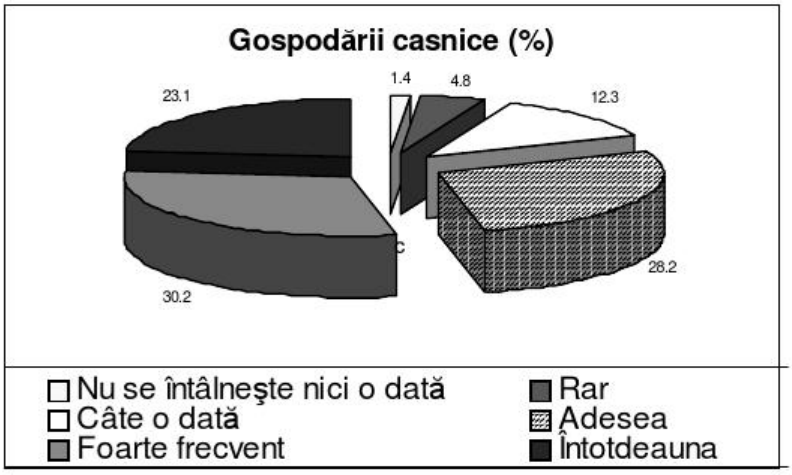

În opinia Dvs., cheltuielile adiţionale în sistemul educaţional public mai adesea iau forma de…

Confrundându-se cu problema bugetelor restrânse, multe gimnazii şi licee au început să ceară plăţi adiţionale de la elevi pentru diferite tipuri de servicii, astfel cum sunt clase specializate, clase cu un număr redus de elevi, diferite ceremonii, precum şi pentru reparaţia clădirii.

Deşi aceste plăţi nu se considerau legale, ele încă nu afectau într-un mod negativ calitatea predării. Mai târziu situaţia s-a schimbat în aşa mod, că părinţii trebuiau să plătească deja orice tip de servicii. În unele şcoli părinţilor, pur şi simplu li se spune că salariile sunt aşa de mici, încât, dacă părinţii doresc ca profesorii să continuie să-ţi exercite funcţiile, ei trebuie să plătească regulat o sumă de bani. Aceasta este o formă mai puţin dăunătoare a corupţiei. Alte metode de "cointeresare" a profesorilor în exercitarea funcţiilor sale care are un impact direct negativ asupra calităţii procesului educaţional sunt mitele directe la învăţători. Aceasta se face pentru a fi sigur că profesorul acordă atenţie suficientă unui anumit copil şi de obicei rezultă în reducerea timpului acordat altor copii. Mita deasemenea poate fi acordată pentru a stabili relaţii bune cu învăţătorul, şi aceasta rezultă în faptul că copii încep să studieze mai puţin intensiv, deoarece aşteaptă în orice caz note mai bune. Mita poate fi oferită pur şi simplu pentru a asigura note bune, ceea ce deteriorează completamente sistemul educaţional.

Rezultatele sondajului nostru arată că în sistemul educaţional din Moldova populaţia plăteşte în cea mai mare parte pentru lecţii suplimentare (media fiind de 4.59 din maximum 6). După aceasta vin plăţile adiţionale pentru reparaţia clădirilor (4.29), precum şi plăţile pentru literatură suplimentară recomandată (4.11). rezultatele arată că plăţile directe învăţătorilor sau directorilor pentru a-şi exprima "recunoştinţa", ori pentru a stabili relaţii bune cu profesorii se consideră ca fiind mai rare. Totuţi în întreaga listă de plăţi suplimentare doar două ar putea să fie considerate drept corupţie: plăţile pentru aşa numetele "lecţii suplimentare" (de obicei lecţiile suplimentare sunt plăţile de câteva ori mai bine decât cele obişnuite, sau câte o dată aceasta este un simplu pretext de a plăti o mită), precum şi plăţile directe profesorilor sau directorilor pentru a-şi exprima recunoştinţa, sau a stabili relaţii bune. După cum putem observa în desen, mediile pentru fiecare tip de plăţi este mai înalt decât cel din Tadjikistan. Diferenţa constă în faptul că în Tadjikistan maximul plăţilor revine la reparaţia clădirilor, festivităţi sau literatură suplimentară, fapte care nu ar trebui considerate drept mită.

Fig. 2.32

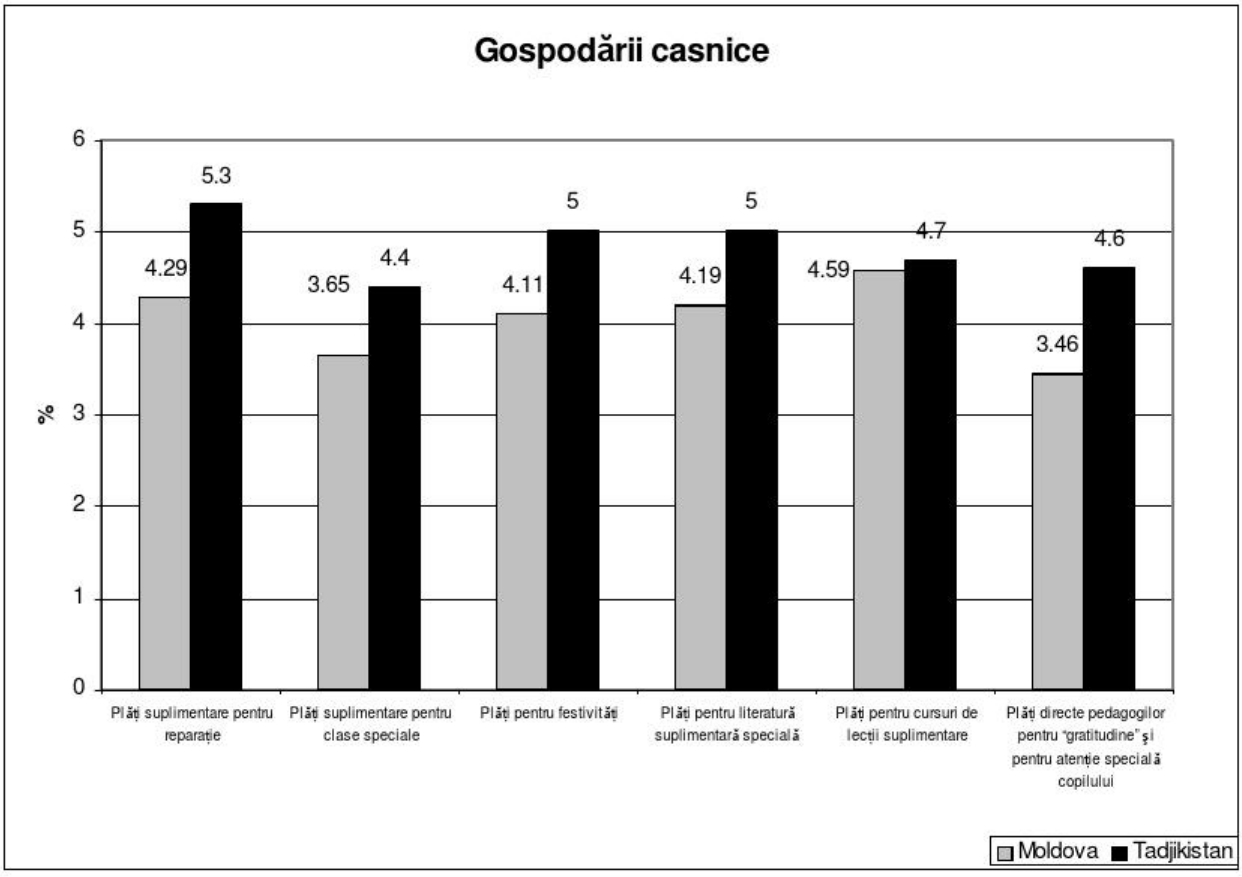

Consideraţi că refuzul de a efectua aceste "plăţi suplimentare" va avea un impact negativ asupra notelor copilului ?

Fig. 2.33

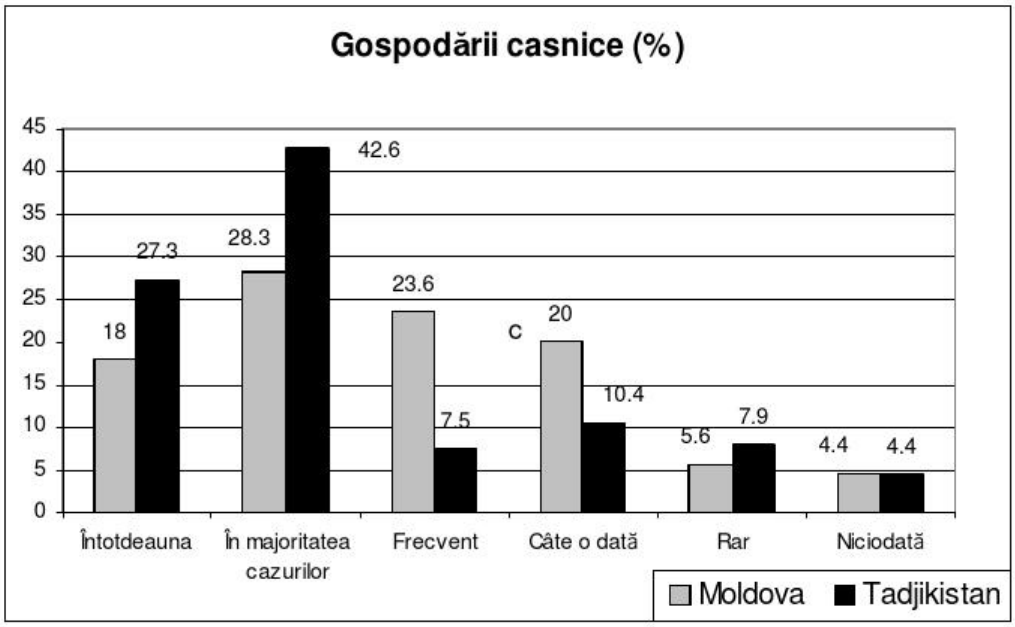

Circa 70 % din respondenţi consideră că refuzul de a plăti va avea un efect negativ asupra notelor copilului. O aşteptare de desfăşurare a evenimentelor în aşa mod, necătând la faptul dacă este dreaptă sau nu, va creşte dorinţa de a oferi mită în viitor şi va extinde fenomenul corupţiei în sistemul educaţiei publice. În cazul Tadjikistanului această opinie o au aproximativ aceiaşi parte a respondenţilor.

În cazurile indicate mai jos cât de des este necesar de a efectua plăţi speciale? (1- nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

Printre întreaga varietate de mite oferite în sistemul educaţional cota predominantă o au mitele pentru a stabili relaţii bune cu profesorii (media fiind 3.3). Părinţii preferă să previnã problemele posibile şi să stabilească relaţii bune cu profesorii. După aceasta părinţii plătesc pentru a asigura copilului atenţie specială din partea profesorului (3.31), şi numai după aceasta ei plătesc pentru a asigura note bune, indferent de cunoştinţele obţinute.

Fig. 2.34

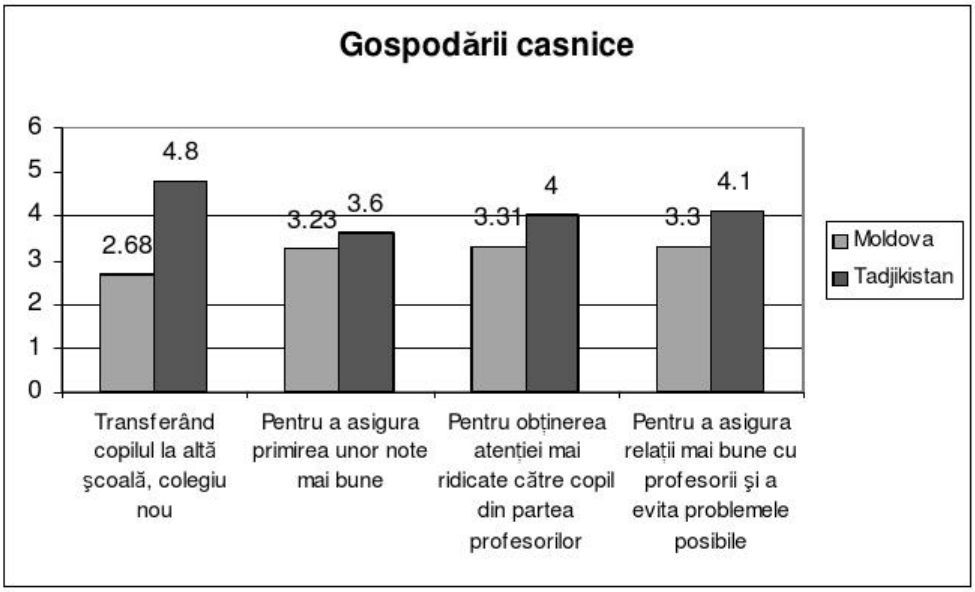

Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte si servicii reciproce la întrarea într-o instituţie superioară?

Circa 73.1 % din corespondenţi consideră că la întrarea în universităţi sau alte instituţii de învăţământ superior se recurge întotdeauna, foarte frecvent, sau cel puţin, frecvent. Mitele, cadourile, şi contactele personale în universităţile publice are loc atât la întrarea în instituţii, cât şi pe parcursul studiilor. Adesea "preţul" pentru anumite servicii este bine cunoscut pentru ambele părţi, studenţi şi profesori. Pagină web din Internet cunoscută larg între studenţi http://www.student.md arată un număr larg de mărturii ale studenţilr despre mituire în sistemul de educaţie. Ea include chiar şi unele "tarife" pentru examene în unele instituţii. Este remarcabil faptul că acest preţ variază de la 50 dolari SUA până la 500. Este suficient de a compara aceste date cu salariul mediu lunar oficial, care este de circa 20 dolari SUA pentru a face o concluzie cât de atractivă este acceptarea mitei în acest sector.

Fig. 2.35

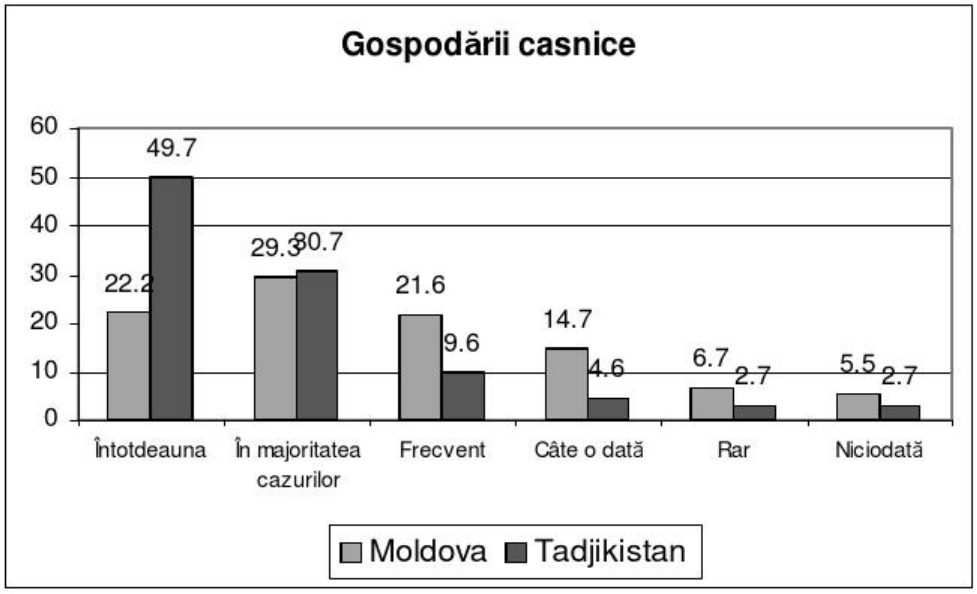

Aţi avut oare cazuri când aţi fost nevoit să oferiţi bani, cadouri sau contacte personale pentru a rezolva probleme în instituţiile superioare?

Fig. 2.36

Întrebarea sună foarte direct, deaceea este dificial de a aştepta un grad înalt de sinceritate din partea respondenţilor, totuşi, o pătrime din ei recunoaşte că ei au oferit mită, ori au recurs la contacte personale pentru a-şi rezolva problemele în sistemul de educaţie superioară.

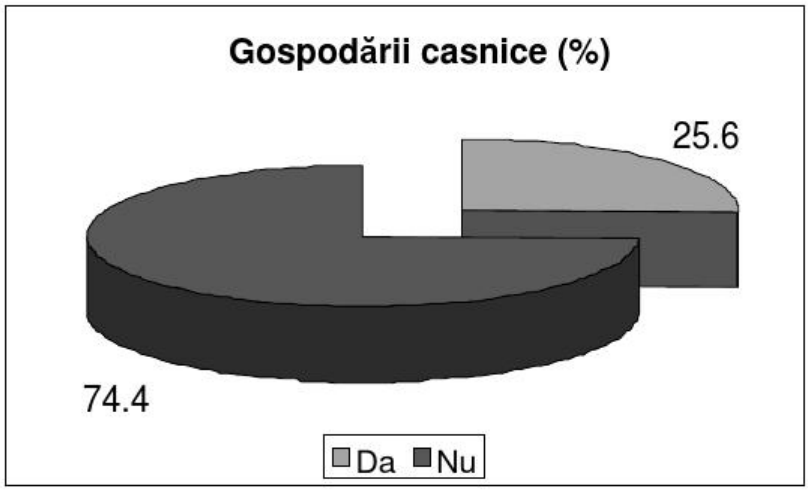

2.5.2 Extensiunea corupţiei în sectorul ocrotirii sănătăţii

Deşi pe parcursul perioadei de tranziţie s-a întregistrat un anumit progres în reforma sistemului de ocrotire a sănătăţii, declinul economic şi reducerea continuă a bugetelor în acest sistem au restrâns dezvoltarea lui. Astfel[9], bugetul sistemului de ocrotire a sănătăţii a fost redus în anul 1999 în termeni reali cu circa 40 % în comparaţie cu cel din anul 1998. Aceasta a pus în pericol reuşita unor măsuri, recent prevăzute şi a condus la tergiversarea întroducerii sistemului de asigurare a sănătăţii, a sistemului de casierie la spitale şi policlinici probabil, în scopul de a menţine sistemul curent.

Comparând dimensiunile salariilor în sectorul de ocrotire a sănătăţii cu nivelul salariului mediu din economie, putem constata că salariul din acest sistem a fost considerabil mai mic în ultimii ani. Salariul mediu în sectorul ocrotirii sănătăţii în anul 1999 a fost de 190 lei (18 dolari SUA) şi acoperea doar 29 % din coşul de consum, pe când cel mediu în economie a fost de 303 lei.

O povară mare a costurilor pentru ocrotirea sănătăţii cade asupra pacienţilor. Ca şi toate ţările din spaţiul fostei Uniuni Sovietice, Moldova are o istorie lungă a plăţilor neformale pentru servicii medicale. Aceste plăţi existau pe lângă sursele oficiale şi este dificil de a estima suma lor exactă. Un studiu recent al UNICEF a estimat că pacienţii cheltuie suplimentar pentru ocrotirea sănătăţii aproximativ 6.21 % din întregul volum al cheltuielor din sistemul de ocrotire a sănătăţii. Deşi serviciile primare oficial se oferă gratis, conform sondajului dat,în cazul a circa două treimi din vizite se recurge la diverse forme de plăţi.

Fig. 2.37

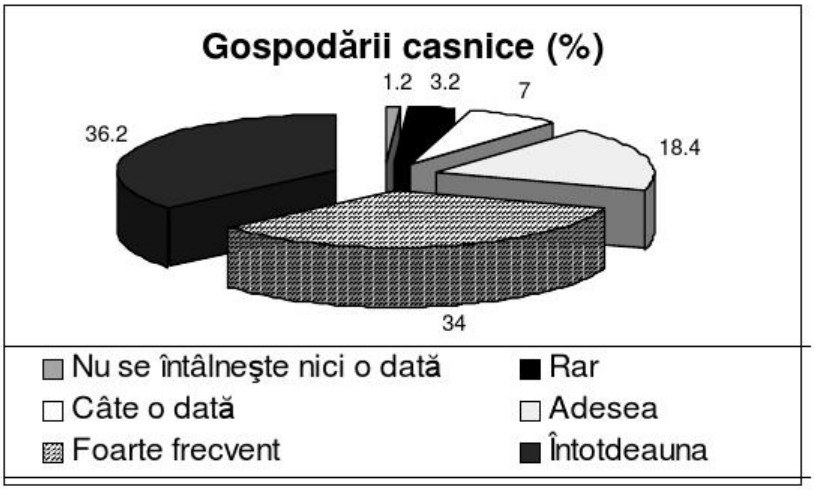

În acelaşi timp, resursele disponibile nu se utilizează raţional. Sistemul este orientat mai mult spre internatură. Pe parcursul ultimilor ani 88 % din fonduri au fost utilizate pentru sistemul de internatură, şi doar 12 % în sectorul primar. Numărul spitalelor, precum şi durata aflării în spital sunt printre cele mai mari în reguinea europeană. Dintre consecinţe mai grave ale acestui sistem ineficient de ocrotire a sănătăţii iese în relief extensiunea corupţiei între angajaţii săi.

Fig. 2.38

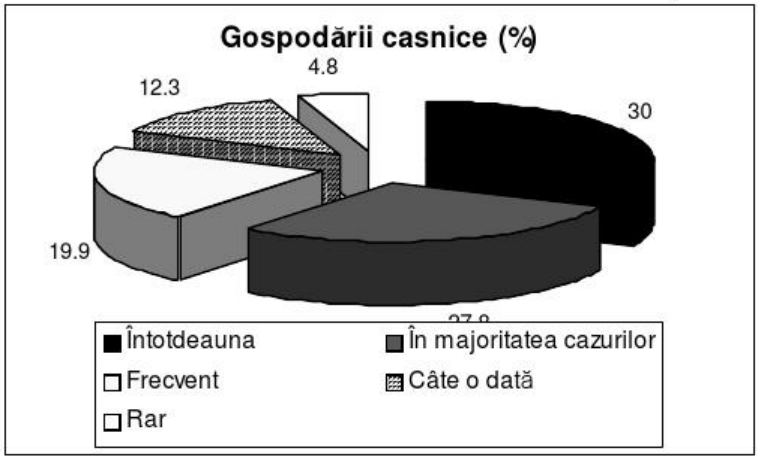

Cât de răspândită este corupţia în sistemul ocrotirii sănătăţii? (1- nu se întâlneşte nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

Sistemul de ocrotire a sănătăţii în Moldova poate fi caracterizat printr-o supra ofertă de forţă de muncă. În mediu la un medic revin circa 40 pacienţi potenţiali, ceea

[9] Republic of Moldova, Common Country Assessment, United Nationas, 2000

ce este un indicator destul de înalt. Se pare că aceasta însă nu are un efect de competiţie asupra dezvoltării sistemului în cauză. Aproape 88.6 % din respondenţi consideră că corupţia în sectorul ocrotirii sănătăţii are loc întotdeauna, foarte frecvent, sau pur şi simplu, frecvent.

Cât de des se întâmplă să fiţi nevoit să plătiţi pentru serviciile medicale care ar trebui să fie oferite gratis?

Circa 77.7 % din respondenţi se aşteaptă la faptul că de la ei se vor cere plăţi suplimentare (întotdeauna, foarte frecvent, sau frecvent) pentru un serviciu care ar trebui acordat pe gratis. Aceasta nu înseamnă numaidecât că li se vor cere bani, ci mai degrabă că ei aşteaptă aşa ceva, şi, deci, sunt moral pregătiţi pentru a plăti. Ideea că "fiecare face aceasta", ca şi în cazul businessmanilor, se complemează cu gândul "sănătatea mea depinde de aceasta".

Evaluaţi cât de des se întâmplă să se ofere mită, cadouri sau alte servicii în următoarele cazuri (1- nici o dată, 6 - întotdeauna):

Conform rezultatelor, majoritatea populaţiei plăteşte pentru intervenţii chirurgicale (media fiind 5.2, ceea ce înseamnă o stare intermediară între "foarte frecvent" şi "întotdeauna". Al doilea tip de servicii, în care se recurge frecvent la mită, cadiuri şi contacte personale, este cazul când pacienţii solicită medicamente la spital (media fiind – 4.9), şi când cer să fie trataţi de medici cu o experienţă mai bogată(4.8).

Fig. 2.39

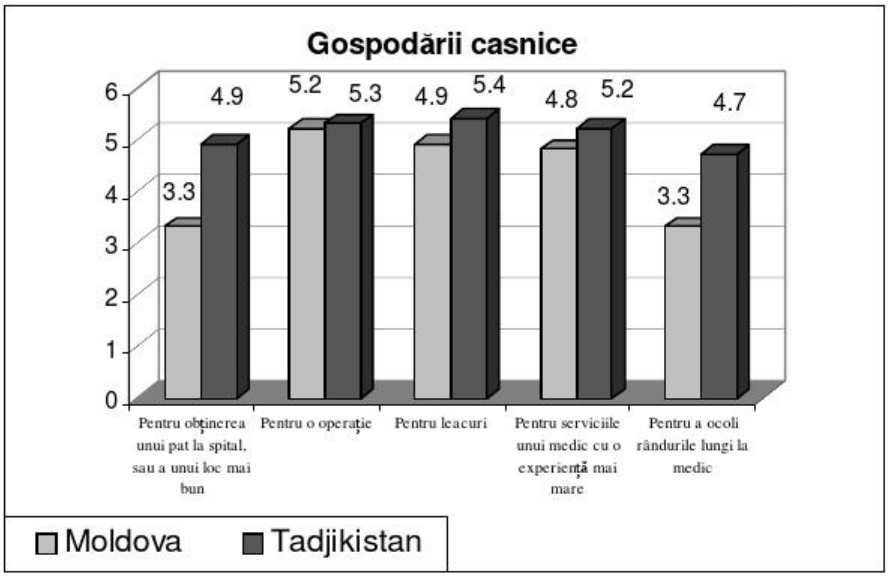

Putem observa că situaţia în Tadjikistan este puţin diferită, şi gravitatea problemei corupţiei în acest sector se consideră drept o problemă mai mare.

În opinia Dvs., care sunt cauzele corupţiei în sistemul de ocrotire a sănătăţii şi învăţământ? (1 - de loc nu este cauză, 2 – puţin, 3- nu prea, 4- cam aşa, 5- în mare măsură, 6 - exact)

Fig. 2.40

Cauzele principale ale corupţiei în sistemul de ocrotire a sănătăţii sunt sărăcia şi salariile mici . Media pentru acest răspuns este 5.54, ceea ce înseamnă o stare intermediară între "în mare măsură" şi "exact".

	Ocrotirea sănătăţii	Educaţia
Ei sunt prea lacomi	3,21	3,53
Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit	5,54	5,53
Criza valorilor etice în sistemul public	3,68	3,75
Aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani	3,92	4,08
Nepotismul, legăturile de clan	4,05	4,06
Funcţionarii publici au o discreţie prea mare	4,05	4,14
Controlul asupra funcţionarilor publici este prea slab	4,59	4,69

Dacă ne întoarcem la aceeaşi întrebare pentru

sectorul vamal şi fisc, ne amintim că cele mai importante cauze acolo au fost următoarele: 1. Regulele sunt într-atât de încurcate, încât este mai uşor de a plăti funcţionarilor publici pentru a rezolva problemele; 2. Funcţionarii publici doresc să câştige bani mai uşor; 3. Sistemul judiciar este ineficient. Deci, putem observa că referitor la cauzele corupţiei opinia publică în diferite sectoare diferă. Aceasta pare să fie logic. Contrar serviciului vamal şi fiscal, obţinerea studiilor în medicină necesită cel puţin 8 ani de studii şi ani de practică. Un salariu substanţial mai mic în sectoarele de ocrotire a sănătăţii, precum şi în cel educaţional, la fel ca şi flexibilitatea redusă a forţei de muncă în sfera ocrotirii sănătăţii, impune unei părţi considerabile de angajaţi ai acestor sectoare să accepte acţiuni corupte.

În opinia Dvs., cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupţiei în sistemul ocrotirii sănătăţii? (1 – neeficientă, 6 – foarte eficientă)

Fig. 2.41

Mărirea suportului din partea statului	5,23
Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	5,08
Înasprirea controlului asupra lucrătorilor sistemului de ocrotire a sănătăţii	4,76
Ameliorarea sistemului (controlul utilizării ajutorului umanitar)	5,06
Desfăşurarea unei campanii anti-corupţie în şcoli şi la universităţi (lecţii despre luarea unei atitudini civice cu privire la corupţie)	4,00

Pe primul loc între măsurile cele mai eficiente de combatere a corupţiei în acest sistem se află suportul financiar din partea statului (media fiind – 5.23) şi pedepsirea mai promptă a persoanelor corupte (5.08).

Este semnificativ faptul că înţelegând problema finanţării sectorului sănătăţii, populaţia vede că lipsa de transparenţă a sistemului managementului de distribuţie a ajutorului umanitar serveşte drept un sol benefic pentru dezvoltarea corupţiei în acest sistem.

Drept a treia metodă de combatere a corupţiei în sfera ocrotirii sănătăţii se consideră ameliorarea sistemului de control a distribuţiei ajutorului umanitar. Trebuie de menţionat faptul că înregistrarea şi distribuirea ajutorului umanitar este în Republica Moldova un proces absolut netransparent. Reprezantanţii instituţiilor care acordă ajutorare umanitare se plâng de faptul că oficialităţile din Moldova, de obicei, le mulţumesc pentru ajutorul acordat, le fac o fotografie şi nu lasă posibilităţi de a supraveghea distribuirea bunurilor. Câte o dată containerele cu bunuri dispar peste noapte şi nimeni nu este în stare să explice unde sunt. Din când în când mass-media oferă unele informaţii de ordin general referitor la costul total al ajutorului umanitar sosit în ţară, deşi aceste date nu pot nici de cum fi utilizate pentru a fi controlate de către societatea civilă. Guvernul de asemenea nu pare a fi interesat prea mult în controlul tranzacţiilor cu ajutor umanitar. O informaţie foarte limitată poate fi găsită în rapoartele Curţii de Conturi.

Posibil organizaţiile donatoare ar putea promova anumite principii de transparenţă cerând recipienţilor de a publica prin intermediul mass-media direcţiile concrete de distribuire a ajutorului umanitar, indicând nu pur şi simplu costul acestui ajutor, ci şi specificând conţinutul exact al ajutorului, şi indicând volumele fizice, astfel ca persoanele sau organizaţiile interesate să poată controla modalitatea în care ajutorul a fost distribuit. Următorul pas în combaterea corupţiei în sfera distribuirii ajutoarelor umanitare ar putea fi stabilirea unui proiect PNUD (sau, cel puţin, susţinerea unor ONG independente), care ar monitoriza eficienţa distribuirii ajutorului umanitar. Ar fi posibil ca în unele cazuri recipienţii de ajutor umanitar să performeze anumite tipuri de lucrări în schimbul acestui ajutor cum ar fi curăţirea spaţiului în jurul caselor recipienţilor, sădirea copacilor, vopsirea scaunelor în parcuri publice, îngrijirea bolnavilor, etc.

Cât de eficiente ar fi în opinia Dvs. următoarele măsuri de reducere a corupţiei în sistemul educaţional?

Fig. 2.42

Mărirea suportului din partea statului	5,34
Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	5,06
Transparenţa admisiei şi a examenelor în sistemul educaţional	4,94
Înasprirea controlului asupra lucrătorilor sistemului educaţional	4,73
Ameliorarea sistemului (întroducerea sistemului computerizat de examinare, precizarea faptului care plăţi sunt legale şi care – nu)	4,84
Desfăşurarea unei campanii anti-corupţie în şcoli şi la universităţi	4,11

În opinia publică primele două măsuri de combatere a corupţiei în sistemul educaţional nu diferă de cele din sistemul ocrotirii sănătăţii . A treia măsură se consideră transparenţa în administrarea admiterii în instituţiile de învăţământ.

Un prim pas spre transparenţa sistemului de învăţământ superioar în Republica Moldova ar putea servi maximizarea utilizării testelor la computer în locul examenelor sau explicarea clară înainte de începerea examenului care ar fi costul fiecărei întrebări din test. Aceasta se poate de realizat, cel puţin în cazul examenelor pentru disciplinele xacte.

În principiu, este necesară o reformă totală a sistemului educaţional. Problema principală a sistemului educaţional public este finanţarea lui. Ceea reduce calitatea studiilor în ţară. Cu toate acestea chiar şi resursele disponibile sunt utilizate într-un mod foarte ineficient şi neflexibil. Astfel, multe localităţi, în special din zona rurală, suferă de depopulare; clasele sunt foarte mici (un profesor la circa 10 copii). Programul de studii este foarte rigid şi prescrie exact ce teme şi când trebuie predate. Aceasta nu permite formarea unor clase mai numeroase,nici modificarea proporţiei "professor/elev" şi astfel, de a oferi salarii mai mari .

O altă direcţie a reformei sistemului educaţional în Republica Moldova este simplificarea programelor. Neavând posibilitatea de a oferi salarii decente, colaboratorii sistemului educaţional măresc numărul de ore citite, prin aceasta soluţionând parţial problema salariilor scăzute. Aceasta se referă în special la nivelul universitar. Astfel, lista disciplinelor obligatorii predate simultan în licee în timpul unui semestru variază între 15 şi 20. La universităţi studenţii studiază simultan 10-15 obiecte. Pentru comparaţie, în sistemul universitar din SUA pe parcursul unui semestru studenţii studiază simultan doar 3 – 5 obiecte. Aceasta dă posibilitatea de a înţelege materia destul de profund şi de a susţine examenele cu succes. În Moldova, pentru a fi promovat la un curs superior, studentul trebuie să susţină 10 sau chiar mai multe examene şi circa 20-30 teste. În mediu într-o săptămână el are de audiat circa 40 de ore, iar după aceasta studiază individual. Este clar, că un asemenea sistem de educaţie stresează studenţii şi în rezultat soluţia mai convenabilă de a obţine note pozitive, va fi cea de a copia sau de a oferi mită profesorilor.

Un alt factor ce cauzează corupţia în sistemul educaţional al Republicii Moldova, la fel ca şi în alte ţării din CSI, este lipsa posibilităţii de a alege profesorul. De fapt, studenţii sunt "legaţi" rigid de un număr de profesori anumiţi şi dacă relaţiile între profesor şi student nu sunt bune sau studentul cunoaşte faptul, că un profesor anumit cere mită pentru teste sau examene, note bune sau atenţie specială, acesta nu are posibilitatea de a se transfera la alt professor, la fel nu-şi poate primite deteriorarea relaţiilor cu profesorul dat. Lipseşte un sistem confidenţial de evaluare a calităţii lucrului profesorilor de către studenţi destul de răspândit în sistemul educaţional al ţărilor dezvoltate. Stabilirea unui sistem educaţional flexibil ar putea oferi posibilităţi de soluţionare aproape automată a unei părţi considerabile a problemei corupţiei în acest sector.

2.5.3 Aşteptări referitoare la posibilitatea combaterii corupţiei

Cu care din următoarele propoziţii sunteţi de acord mai mult?

Fig. 2.43

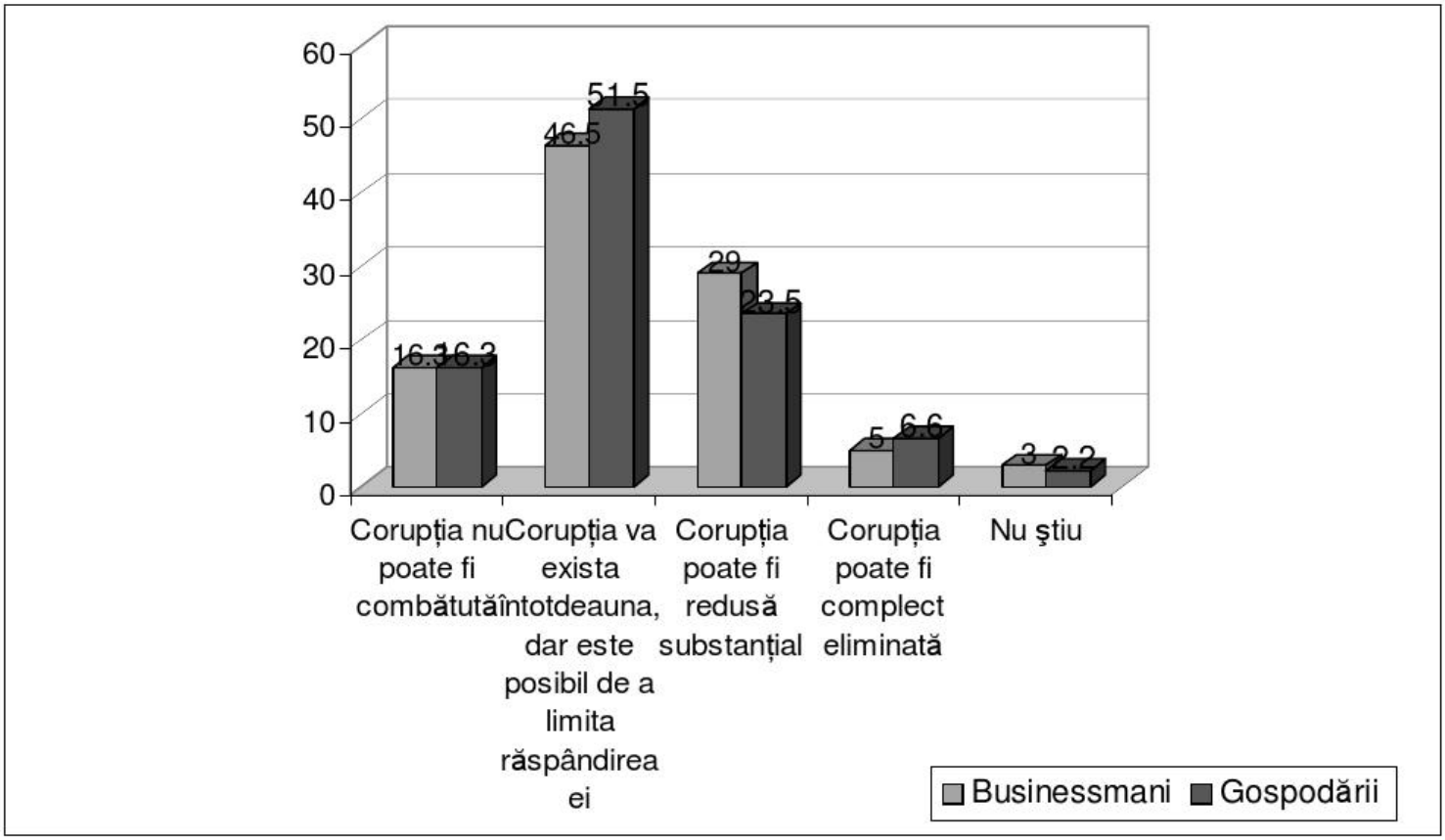

Putem observa că opinia publică cu privire la posibilitatea combaterii corupţiei în situaţia concret creată în Republica Moldova este destul de raţională şi nu absolut pesimistă. Astfel, 34 % din respondenţi consideră că corupţia poate fi eradicată complect sau redusă substanţial. Majoritatea populaţiei consideră că corupţia va fi prezentă întotdeauna în Moldova, dar poate fi redusă până la un nivel anumit şi doar 16.3 % sunt pessimişti, spunând că gradul de răspândire a corupţiei este într-atât de înalt, încât nu mai poate fi controlat de către stat. Deci, problema majoră pentru viitorul apropiat este de a unifica şi susţine acele 80,5 % din întreaga populaţie, care nu este încă complect dezamăgită de situaţia reală şi de a promova o campanie anti-corupţie de către părţile sănătoase ale societăţii, care ar explica importanţa societăţii civile în mişcarea contra corupţiei.

2.5.4 Concluzii privind chestionarea gospodăriilor casnice

Concluziile studiului opiniei publice în gospodăriile casnice cu privire la corupţia în sistemele de ocrotire a sănătăţii şi educaţional sunt următoarele:

1. În opinia publică, sistemul de stat al ocrotirii sănătăţiişi şi cel al învăţământului se consideră ca fiind cele mai corupte sectoare în Republica Molodva.
2. Deşi amploarea acestui fenomen, fiind evaluată în mijloace băneşti , este mai mică decât cea din sistemul controlului vamal sau fiscal, consecinţele sale sociale şi umane pot fi chiar mai periculoase.
3. Cauzele principale ale corupţiei în aceste două sectoare sunt salariile mici în sectorul public şi nivelul scăzut al controlului administrativ.

4. Majoritatea populaţiei consideră că refuzul de a oferi mită în sectorul de ocrotire a sănătăţii sau cel al învăţământului va înrăutăţi situaţia concretă a respondenţilor şi de aceea acest fenomen va continua să se extindă în viitor.
5. În pofida faptului că fenomenul corupţiei a căpătat amploare în aceste două sectoare, o parte considerabilă a populaţiei încă mai este optimistă referitor la posibilitatea de a combate fenomenul în cauză în sectoarele date. Un rol important în combaterea corupţiei aparţine societăţii civice. Promovarea promptă a unei campanii de "zero toleranţă corupţiei" între studenţi, reprezentanţii sectorului privat,în organizaţiile de femei, congregaţiile religioase, sindicate, armată, etc. constituie una din direcţiile cele mai importante ale mişcării anti-corupţie. Combaterea corupţiei poate fi aleasă în calitatea de idee naţională, ce ar putea unifica, întări şi direcţiona toate forţele interne într-o implicare echilibrată a structurilor statului, societăţii civice şi sectorului privat în soluţionarea problemei date.
6. O campanie anti-corupţie poate avea succes în sectorul de ocrotire a sănătăţii şi cel al învăţământului doar dacă se promovează reforma radicală în aceste sectoare. Această reformă prespune în cea mai mare parte paşi concreţi pentru lărgirea sectorului privat, transparenţa activităţilor şi optimizarea utilizării resurselor disponibile.

2.6 Corupţia şi sărăcia

Fig. 2.44

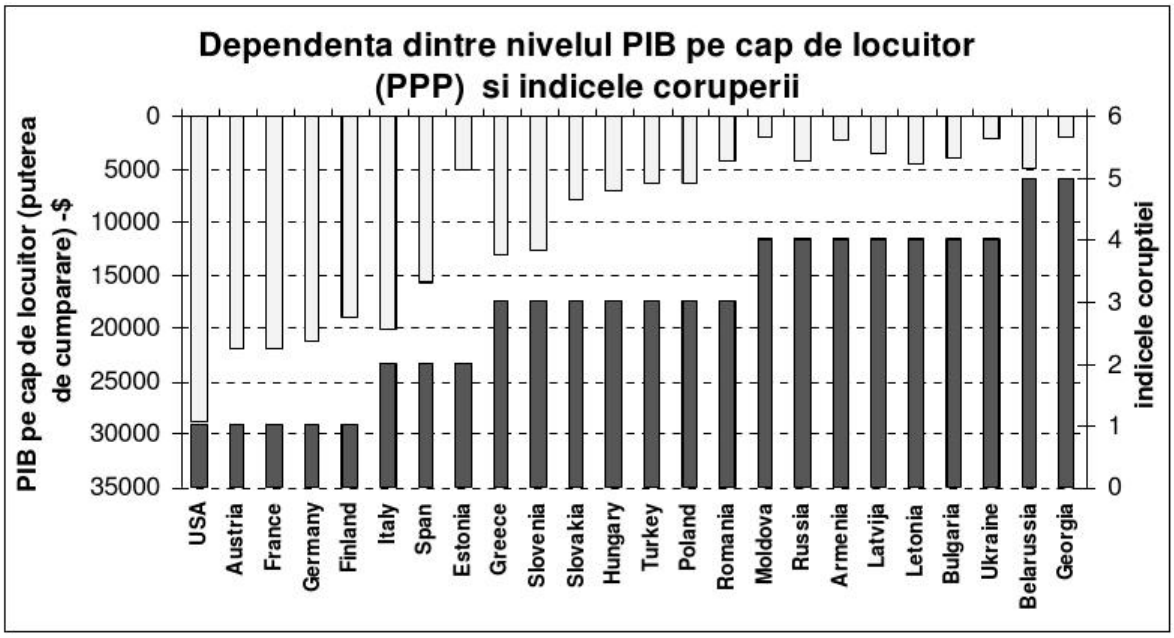

Se consideră că există o conexiune între nivelul corupţiei şi sărăciei în ţară, cel puţin pentru anumite grupuri de ţări. Corupţia creează inechitatea, competiţia neloială, administraţia proastă a bunurilor publice, un declin al eficienţei economice. Un şir de studii economice demonstrează aceasta. Gupta, Davoodi şi Alonso-Terme[10] demonstrază empiric existenţa unei corelaţii strânse între nivelul corupţiei şi gradul de inechitate în ţară.

[10] Gupta, Sanjeev, Hamid Davoodi, and Rosa Alonso-Terme, 1998, "Does Corruption Affect Income Inequity and Poverty?", IMF Working Paper

Fig. 2.45

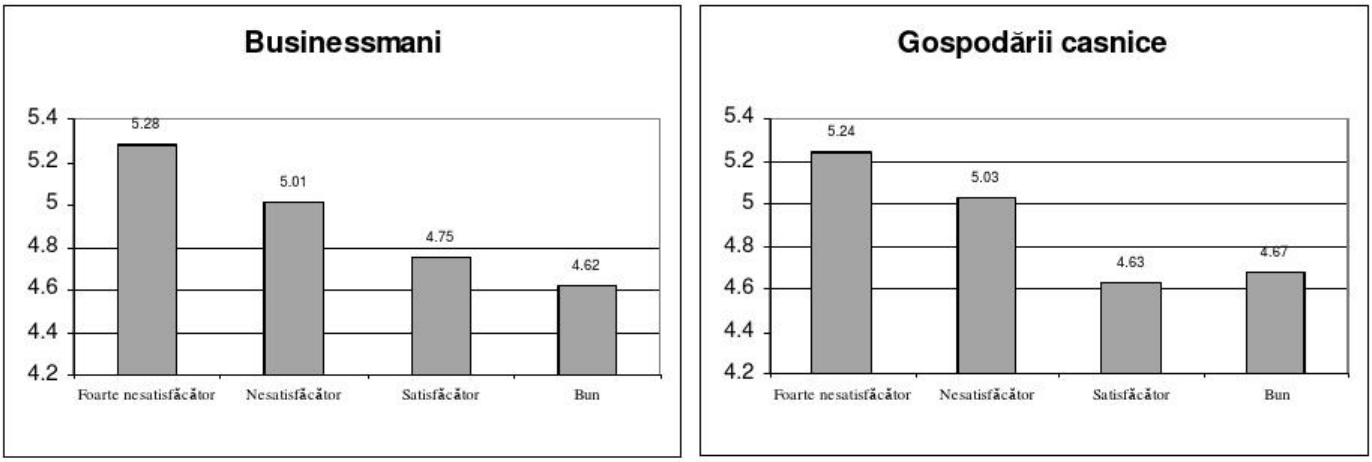

O simplă diagramă care include simultan PIB pe cap de locuitor şi indicele corupţie evaluat de Transparncy International sugerează ideea, precum că există o corelaţie inversă înre nivelul de corupţie şi bunăstarea ţării. Eradicarea sărăciei în ţările în tranziţie se consideră de către Banca Mondială şi PNUD drept problemă prioritară a începutului mileniului trei.

Corupţia şi sărăcia nu sunt doar două părţi ale aceleiaşi monede, mai degrabă corupţia este cauza sărăciei în ţările de tranziţie. Deaceea reducerea sărăciei fără de a întreprinde careva paşi concreţi pentru combaterea corupţiei ar fi o încercare de a combate consecinţa, dar nu cauza. Combaterea corupţiei înseamnă, în primul rând, a ajuta păturile vulnerabile ale populaţiei.

Rezultatele sondajului sociologic arată că corupţia are un impact mai semnificativ asupra straturilor sărace ale populaţiei. Astfel, respondenţii au fost grupaţi în patru categorii reieşind din faptul cum au evaluat standardele lor de viaţă: cei ce consideră că nivelul lor de viţă este mult mai scăzut faţă de unul acceptabil, cei cu un nivel inacceptabil, un nivel acceptabil, şi un nivel relativ înalt al nivelului de viaţă. În fiecare din aceste grupe au fost selectate răspunsurile referitor la evaluarea problemei corupţiei în ţară pe o scară de şase niveluiri (unde 1 înseamnă că problema corupţiei nu este acută pentru respondent, 2- este acută doar într-o careva măsură, 3- rar, dar creează probleme, 4 – creează probleme frecvent, 5 – este acută, 6 – este foarte acută).

După cum se poate observa pe desen, acei cu un nivel de viaţă mai înalt evaluează problema corupţiei ca acea care le creează probleme frecvent (media fiind de 4.62 pentru businessmani şi 4.67 pentru gospodării casnice). Cei care-şi evaluează nivelul de viaţă ca unul fiind absolut inaccesibil consideră că corupţia este o problemă foarte acută (media pentru businessmani

Fig. 2.46

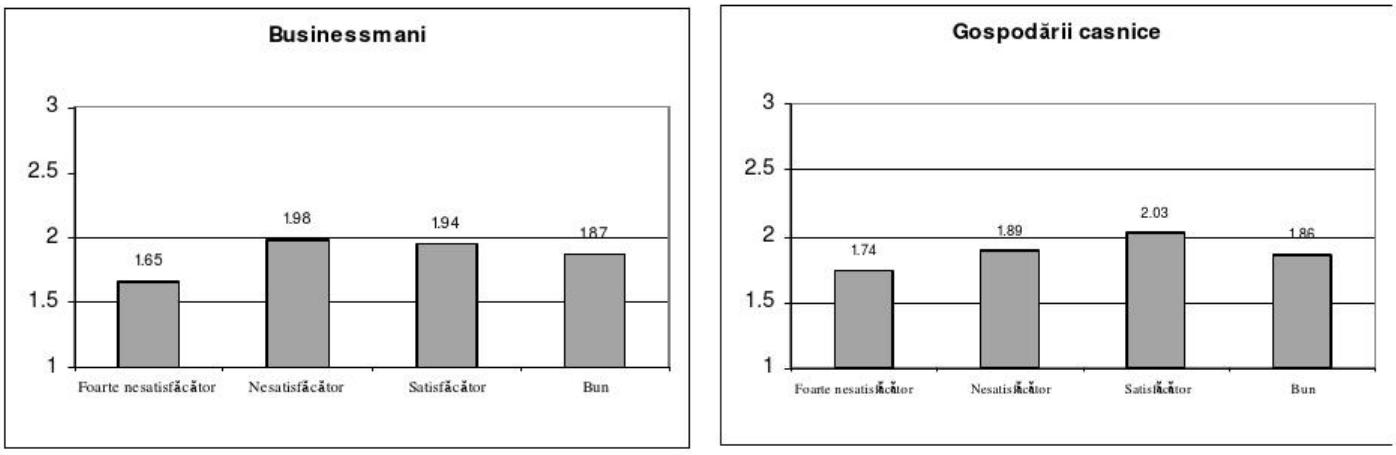

fiind 5.28 şi pentru gospodării casnice – 5.24).

Când au fost întrebaţi cum s-ar simţi o persoană car oferă mită (unde 1 înseamnă enervat, 2 - intimidat (înjosit), 3 – mediu, 4 – satisfăcut, 5- bucuros), răspunsul mediu al celor cu un nivel de trai absolut inacceptabil a fost "înjosit" (media pentru businessmani a fost 1.65, cea pentru gospodăriile casnice – 1.87). Cei cu o calitate a vieţii relativ bună s-ar simţi într-o astfel de situaţie umiliţi.

Pentru a ne convinge că rezultatle obţinute nu au fost întâmplătoare, toţi respondenţii au fost grupaţi în patru catregorii în dependenţă de poziţia socială în următorul mod: primul grup a inclus acei respondenţi, care consideră că venitul lor nu este sufficient nici pentru cele mai necesare lucruri. Al doilea grop include respondenţii ai căror venituri este sufficient doar pentru cele mai necesare lucruri. Grupul trei este format din respondenţii, ai căror venituri sunt suficiente pentru un nivel de viaţă decil, dar ei nu-şi pot permite procurarea obiectelor de lux. Grupul partu poate să-şi permită obiecte de lux, dat cu dificultăţi.

Fig. 2.47

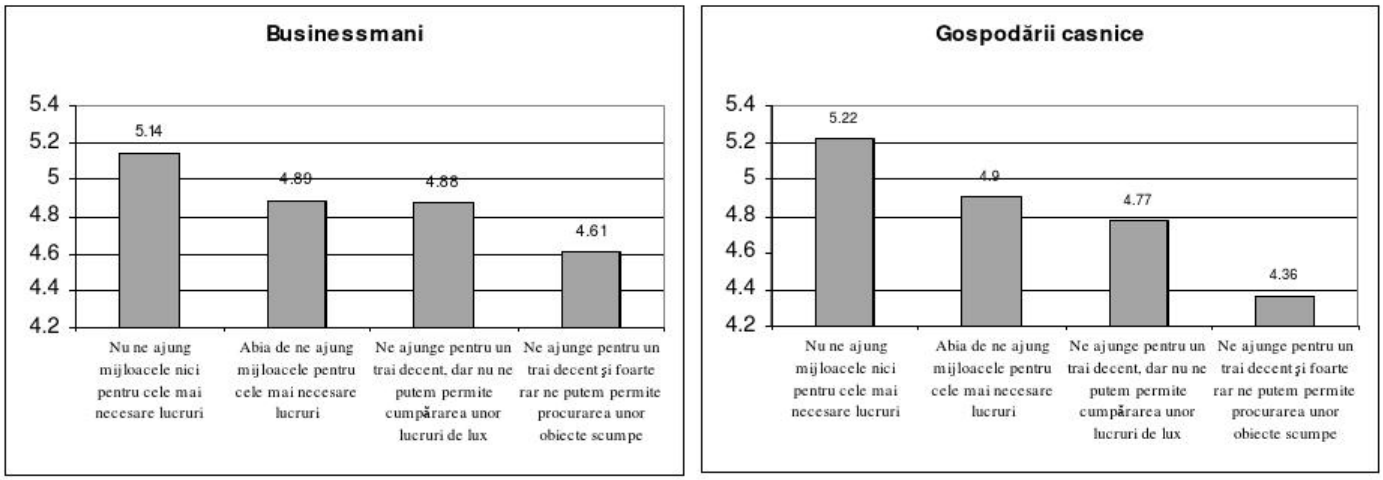

Rezultatele arată că cu cât mai joasă este poziţia socială a respondentului, cu atât mai mare problee creează corupţia pentru acest strat.

După aceasta respondenţii au fost grupaţi în cinci categorii conform evaluării veniturilor familiilor sale în modul următor: grupul 1 include respondenţii cu venituri foarte mici. Grupul 2 – pe cei cu venituri mai joase de medii. Grupul al treilea este creat din respondenţii cu venituri medii. Grupul al patrulea – cei cu venituri mai mari decât medii, grupul cinci – cu venituri relativ înalte.

Fig. 2.48

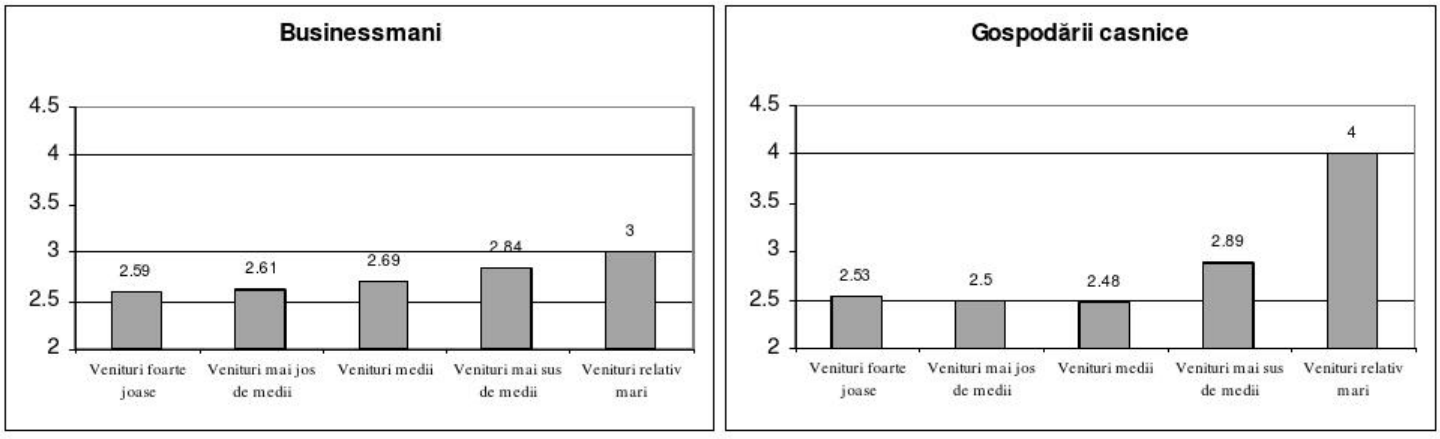

Când a fost întrebaţi acelaşilucru, cum s-ar simţi o persoană care oferă mită, cei cu venituri foarte mici au menţionat că s-ar simţi umiliţi (media pentru businessmani – 2.56, iar cea pentru gospodării casnice – 2.53). Cei cu venituri relativ înalte s-ar simţi relativ satisfăcuţi (media pentru businessmani este 3, pentru gospodării casnice – 4).

Gruparea respondenţilor după venituri demonstrează faptul că fenomenul corupţiei creează mai multe probleme stratului vulnerabil al societăţii. Ea poate fi explicată uşor. Când o persoană cu venituri mmici oferă o mită, aceasta afectează direct consumul său de bunuri şi servicii strict necesare, aşa cum sunt hrana şi plăţile pentru servicii elementare. Când mita este oferită de către o persoană cu un nivel de venituri relativ înalt, aceasta de obicei afectează doar economiile sale, sau, cel puţin, consumul de obiecte de lux, şi nu afectează prea puternic calitatea vieţii sale.

2.7 Genderul şi corupţia

Studiile genderului în ţările de tranziţie au devenit pe parcursul ultimilor ani destul de populare. În economia planificată, într-un sistem izolat aproape complect de orice tip de competiţie, a fost relativ simplu de a declara, cel puţin formal, un careva nivel de egalitate a genderelor. Scopul principal al studiilor şi proiectelor pe problemele genderului în acel timp a fost de a demonstra faptul că statul a întreprins careva măsuri pentru a obţine o proporţie anumită a femeilor şi bărbaţilor în fiecare secţiune a vieţii politice, economice şi sociale.

Totuşi, egalitatea genurilor este o problemă mai complicată, delicată şi senzitivă. În opinia noastră, ea nu poate fi descrisă mai bine decât în "Gender Mainstreaming: cadrul conceptual, metodologie şi prezentare a experienţelor cele mai reuşite"[11]. În viziunea autorilor, genderul este un design social al sexurilor biologice, determinat de scopuri şi concepţii; funcţiile şi rolurile atribuite femeilor şi bărbaţilor în societate şi viaţa privată. Genderul nu este doar o definiţie construită din punct de vedere social al femeii şi bărbatului; el este o definiţie a relaţiilor dintre sexe. Egalitatea genderelor este o definiţie specifică de cultură a feminităţii şi

Fig. 2.49

	Indicele corupţiei*	Femei în Parlament (%)
Federaţia Rusă	2.4	5.7
Moldova	2.6	8.7
Ucraina	2.6	7.8
România	3.3	5.6
Estonia	3.5	17.8
Polonia	4.2	12.7
Peru	4.5	10.8
Italia	4.7	4.2
Germania	8	33.6
Norvegia	8.9	36.4
Canada	9.2	22.7
Noua Zelandă	9.4	29.2
Suedia	9.4	42.7
Finlanda	9.8	36.5
Danemarca	10	37.4
Sursa: Raportul de Dezvoltare Umană, PNUD, 2000; Idicele percepţiei corupţiei, Transparency International		
* nota 10 înseamnă absenţa absolută a corupţiei şi 1 - corupţia totală		

[11] Gender Mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices, Final Report of Activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS), Strasbourg, May 1998.

masculităţii. Egalitatea genurilor înseamnă acceptarea şi valorificarea diferenţei dintre femee şi bărbat şi diversitatea rolurilor pe care îl joacă în societate. Genderul include dreptul de a fi diferit. El este o problemă a utilizării competenţelor, aptitudinilor şi talentelor fiecărui cetăţean, a implicării ambilor, atât a femeilor, cât şi a bărbaţilor în crearea societăţii, soluţionarea problemelor şi pregătirea penru viitor.

Deci, dacă într-adevăr există o diferenţă pe bază de gender a talentelor, aptitudinilor, atitudinilor şi comportării, această diferenţă trebuie folosită optimal în aşa mod, încât din aceasta să câştige întreaga societate. În acest capitol vom examina dacă există vre-o diferenţă de gender în atitudinea faţă de fenomenul corupţiei.

La momentul actual există un număr impunător de publicaţii care se referă la diferenţa dintre atitudini ale bărbaţilor şi femeilor faţă de diferite evenimente politice, economice, sociale şi morale. Probabil, cea mai influienţată din punct de vedere politic diferenţiere observată a fost cea a voturilor în alegerile prezidenţiale în SUA. Se consideră că femeile i-au susţinut pe candidaţii democraţi mai mult decât bărbaţii începând cu alegerile prezidenţiale din 1980[12].

Conform lui R. Michael Alvarez şi Edward J. McCaffery[13] există o diferenţiere clar observată a atitudinilor faţă de politica fiscală. Se pare că bărbaţii sunt mai predispuşi să susţină reducerea impozitelor sau rambursarea datoriilor statului. Fiind întrebaţi despre direcţiile de reducere a impozitelor, femeile se pronunţă mai mult pentru reducerea impozitării serviciilor legate de îngrijirea copiilor, pe când bărbaţii sunt mai mult în favoarea acumulării de capital prin reducerea impozitelor.

Un studiu al centrului de Reforme Instituţionale şi Sectorul Informal al Universităţii din Maryland University efectuat în comun cu Banca Mondială arată că se observă clar o tendinţă că femeile sunt mai puţin corupte decât bărbaţii. În ţările cu o pondere mai înaltă a femeilor la nivelul de vârf în structurile de stat şi în Parlament sunt de regulă mai puţin corupte. Drept o explicaţie a acestui fenomen este faptul că standardele etice ale femeilor sunt mai înalte decât a bărbaţilor. Femeile, având instinctul de auto-protejare şi protejare a copiilor săi, ocolire a riscului pentru sine, copii, familie, societate. Această experienţă a fost acumulată pe parcursul a milioane de ani. Printre aceste riscuri care se ocolesc, este şi riscul de a fi condamnat. Anume predispunerea mai mică faţă de corupţie a fost numită drept cauza lărgirii considerabile a numărului de femei în poliţia Mexicului de nord.

Fig. 2.50

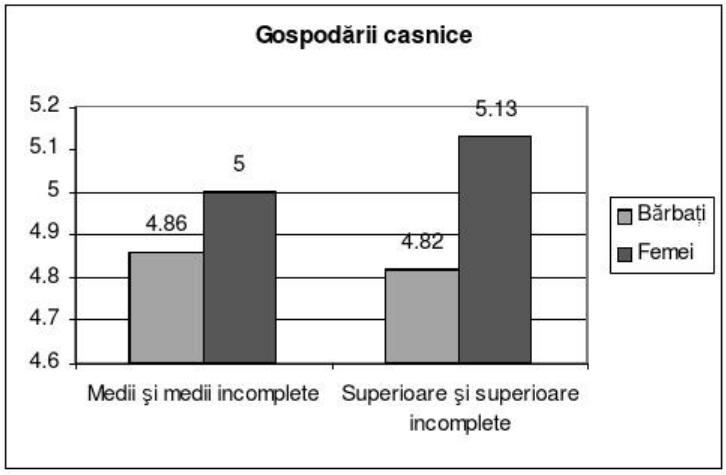

Georgia a avut de asemenea o experienţă interesantă în privinţa genderului şi corupţiei. Asociaţia Americană de Avocaţi a petrecut un treining pentru avocaţii şi procurorii georgieni. Pe parcursul treiningului cursanţii au avut de susţinut un număr de teste, inclusiv cele legate de corupţie.

[12] Chaney, Carol Kennedy, 1998. Vote Choise in Senate elections: The Impact of Campaigns and candidate Gender, 1988-1992. Riverside: University of California and Chaney, Carol Kennedy, R. Michael Alvarez, and Jonatan Nagler. 1998. "Explaining the Gender Gap in Presidential Elections, 1980 – 1992. "Political Research Quarterly" 51 (2).

[13] R. Michael Alvarez, and Edward J. McCaffery, "Is there a Gender Gap in Fiscal Political Preferences" , 2000. University of Southern California Law School, Los Angeles.

Circa 80 % dintre cei examinaţi n-au susţinut testele. Printre cei care totuşi s-au susţinut majoritatea au fost femei.

Luând în consideraţie cele manţionate mai sus, noi dorim să verificăm dacă există o careva diferenţiere de gen în atitudinea faţă de corupţie în Republica Moldova. Rezultatele noastre arată că, în cazul când respondenţii sunt întrebaţi cât de acută este problema corupţiei în Republica Moldova, media pentru femei este 5.02, iar pentru bărbaţi – 4.9. Profilul respondenţilor a variat nu numai în dependenţă de gen, dar şi de educaţie sau vârstă. Deaceea pentru a fi siguri că răspunsul nu a fost datorat nivelului de studii, putem menţiona că în ambele grupe, atât în cea cu studii medii şi medii speciale, cât şi în cea cu studii superioare, femeile au o atitudine mai negativă decât bărbaţii faţă de corupţie .

Media pentru femei cu studii medii a fost 5, pe când cea a bărbaţilor – 4.86. Media pentru femeile cu studii superioare a fost 5.13, iar cea a bărbaţilor - 4.82. Deci, rezultatele noastre nu sunt în contradicţie cu studiile similare din alte ţări.

Un alt exemplu: fiind întrebaţi cum s-ar simţi o persoană care oferă o mită, (unde 1 înseamnă enervată, 2 – intimidată, 3 – mediu, 4 – satisfăcută, 5 -bucuroasă), 53 % din femeile care reprezintă gospodăriile casnice şi 59.4 % din femeile din business au spus că s-ar simţi într-o astfel de situaţie enervate sau umilite, pe când acest indicator la bărbaţi ar fi mai jos: doar 40.7 % din businessmani şi 52.6 % din reprezentanţii gospodăriilor casnice ar avea emoţii negative.

Când au fost întrebaţi dacă un funcţionar public prost plătit ar accepta mită, femeile, iarăşi, sunt mai puţin predispuse de a accepta mită. Astfel, 78.4 % din bărbaţi – businessmani şi 80.4 % din bărbaţi, reprezentanţi ai gospodăriilor casnice ar accepta mita sub diferite pretexte. Între femei doar 73.7 % din businesmani şi 76.8 % din reprezentante ai gospodăriilor casnice s-ar comporta la fel.

Deci, putem clar observa, că femeile, în general, evaluează problema corupţiei ca fiind una mai gravă pentru societate, ele par a fi mai puţin predispuse să accepte mită şi atitudinea lor faţă de mituire pare să fie mai negativă.

Posibil, un caz separat prezintă femeile în business. Până nu demult întâietatea aparţinea bărbaţilor. În ultimul deceniu femeile apar tot mai frecvent în calitate de oameni de afaceri, personalităţi distincte, cu spirit de iniţiativă, energice. Deşi ponderea femeilor în rândurile oamenilor de afaceri şi printre conducătorii de întreprinderi este destul de joasă – 5%, ea este în continuă creştere. Circa 2% din femei-manageri conduc întreprinderi mari, 10% - întreprinderi medii, 40% - întreprinderi mici, şi restul – 48% - întreprinderi micro.

Conform datelor conferinţei "Business-ul mic – calea spre progres" (Aprilie, 1999) organizate de Parlamentul Republicii Moldova, în medie, din 5 firme conduse de bărbaţi supravieţuieşte una, pe când din aceleaşi 5 firme conduse de femei supravieţuiesc deja 3. Este interesant faptul că mai "supravieţuitoare" comparativ cu restul companiilor sunt acelea, în care a doua persoană de conducere este femeie. Acest fenomen a fost explicat prin intuiţia înnăscută a femeilor, cunoaşterea pieţei interne, aversiunea faţă de risc, aplicarea unor metode de management flexibil, uman, un nivel mai înalt de studii (38% din femei în vârstă de 20-40 ani au studii superioare şi medii speciale, contra 30% din bărbaţi de aceiaşi vârstă. În medie pe ţară, femeile cheltuie de circa patru ori mai mult timp pentru perfecţionarea profesională.

Există un număr de obstacole, inclusive de un caracter psihologic pentru participarea femeilor în business. Tot aşa cum 20-30 ani în urmă exista un prejudiciu cu privire la femeile la volan, acum se tratează femeile în business. O femeie antreprenor este impusă să demonstreze continuu că se află la locul ei.

În pofida diferenţei dintre sferele de activitate antreprenorială ale bărbaţilor şi femeilor, în procesul desfăşurării afacerilor ambele genuri se confruntă cu aceleaşi *dificultăţi*: insuficienţa mijloacelor financiare, impozitele mari şi numeroase, dificultăţi în obţinerea creditelor,

problema securităţii şi protecţiei personale şi a bunurilor, etc.

Trebuie însă menţionat faptul că şi punctul de pornire a activităţii antreprenoriale pentru femei este mai dezavantajat. Bărbaţii au câştigat mai mult de pe urma privatizării pe bonuri datorită vechimii în muncă. Femeile au mai puţine economii. Numărul de femei care au conturi de depuneri în bănci este de 2 ori mai mic decât al bărbaţilor. În rândul antreprenorilor care au obţinut credite, femeile alcătuiesc doar 20%. Până în prezent ponderea femeilor în numărul total al antreprenorilor este sub 10%.

Fig. 2.51

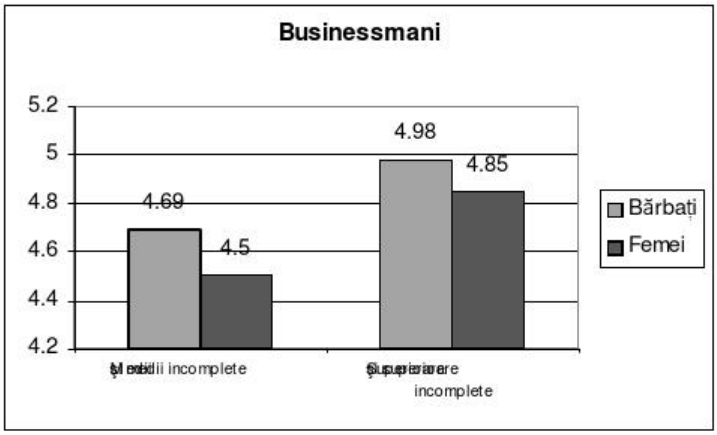

Posibil. Într-o careva măsură, aceasta este cauza că atitudinea femeilor businessmane către corupţie diferă de cea a femeilor în gospodării casnice. Posibil că acceptând activitatea antreprenorială, ele trebuie să accepte "reguli de joc" mai dificile. într-o măsură oarecare businessul schimbă şi natura femeilor. Datele noastre arată că femeile antreprenoare evaluează problema corupţiei ca fiind una mai mică decât indică bărbaţii. Media pentru femeile din business este aproximativ egală cu media pentru bărbaţii din gospodăriile casnice.

Deci, lozinca "Daţi guvernul femeilor şi business-ul - bărbaţilor" poate avea un careva sens.

3. Propuneri de combatere a corupţiei

3.1. Încercări de combatere a corupţiei la nivel naţional

De la declararea independenţei, guvernul Republicii Moldova a adoptat un şir de legi (decrete) destinate combaterii corupţiei şi crimei organizate: *Legea cu privire la securitatea statului si Legea cu privire la funcţionarii publici* (1995). În 1996 Parlamentul a adoptat *Hotărârea cu privire la combaterea corupţiei şi protecţionismului,* şi Guvernul a adoptat *Hotărârea cu privire la intensificarea combaterii corupţiei, protecţionismului şi a crimei organizate.* În anul 1997 Preşedintele Republicii Moldova a semnat *Decretul Cu privire la crearea Departamentului pentru combaterea crimei organizate şi corupţiei.* În Moldova, anul 1998 a fost declarat anul combaterii corupţiei. În 1998, Guvernul a adoptat Programul de combatere a corupţiei, crimei organizate şi protecţionismului. Insă, implementarea practică a hotărârilor instituţionale rămâne a fi limitată. Cauza principală al acestui fapt este pasivitatea societăţii civile. Este dificil de a aştepta un mare activizm îm combaterea corupţiei din partea Guvernului, dacă nu va exista o cerere reală de combatere a corupţiei din partea cetăţenilor statului.

Societatea civilă în republică este foarte slabă şi pre-matură. Gradul de maturitate a societăţii civile depinde de o serie de factori obiectivi şi subiectivi: realizarea unor tradiţii democratice, cultură, educaţie, psihologie, demnitate naţională, condiţii sociale şi politice. Există o multitudine de cazuri când abuzul de putere este tratat ca o "normă" culturală. Este destul de ne-realistic de a aştepta un grad înalt de conştiinţă din partea organelor puterii într-o societate care a fost supusă represiilor politice şi de altă natură. Aceasta este o caracteristică a statelor autocratice, în care ierarhia birocratică a normelor a existat de mult timp, de rând cu prevalarea relaţiilor verticale a dominării-subordonării. În ţările unde pe parcursul multor ani, statul puternic a dominat o economie slabă, şi societatea civilă a dat dovadă de participare anemică în viaţa politică, unde a dominat autoritatea unui singur partid sau cult, şi corupţia a fost o formă de supravieţuire, unde identitatea etnica şi religioasă a societăţii a fost distrusă, corupţia prevalează mult mai uşor asupra rezistenţei slabe a societăţii civile nou-profilate. Formarea unei societăţi civile integrale este un proces nou şi absolut necesar. Având în vedere ca ţările în tranziţie trebuie să meargă printr-o variantă "condensată" a democratizării, asistenţa din exterior este de o importanţă vitală. În acest context un rol deosebit au a-l juca organizaţiile ne-guvernamentale (ONG-urile), în deosebi când acestea sunt antrenate în re-organizarea straturilor sociale inferioare. Pentru aceasta, ONG-urile trebuie să fie totalmente independente de structurile de stat, deşi în practică aceasta nu se întâmplă întotdeauna.

O eventuală îmbunătăţire a calităţii guvernării nu poate fi realizată fără reducerea fenomenului corupţiei. Acest efort poate avea rezultate pozitive doar prin promovarea transparenţei, responsabilităţii şi supremaţiei legii. *Guvernul trebuie să elaboreze un program anti-corupţie pe care populaţia l-ar putea monitoriza.*

Obiectivele principale ale combaterii corupţiei sunt: asigurarea unei dezvoltări democratice echitabile a societăţii, corectitudinii politice, îmbunătăţirii procesului economic şi creşterii bunăstării economice.

Mişcarea anti-corupţie este importantă, în deosebi, dacă s-ar implementa în context cu următoarele dimensiuni:

- *Umanitară*, deoarece corupţia înăbuşă şi distorsionează dezvoltarea;
- *Democratice,* deoarece corupţia constituie o barieră a constituirii democraţiei;
- *Etice,* deoarece corupţia împiedică dezvoltarea integrităţii societăţii;

- *Practice,* deoarece corupţia contribuie la distorsionarea relaţiilor de piaţă şi priveză societatea de beneficiile ei potenţiale.

În anul 1999 Guvernul Republicii Moldova a adoptat Programul de combatere a corupţiei, crimei organizate şi protecţionismului, şi implementarea acestui program trebuie să fie prima prioritate a guvernului. În afară de aceasta, există o multitudine de măsuri care ar putea fi întreprinse pentru a consolida activităţile anti-corupţie ale guvernului. Aceste măsuri vor fi puse în discuţie în acest capitol.

Direcţiile principale ale implementării politicii anti-corupţie în Republica Moldova includ studierea fenomenului corupţiei şi particularităţile acestuia în sistemul judiciar şi reforma legislativă ale Republicii Moldova, optimizarea gestionării sectorului public, îmbunătăţirea sistemului auditului de stat, măsurilor de îmbunătăţire a transparenţei vieţii politice, crearea unui sector privat viabil, consolidarea relaţiilor cu societatea civilă, colaborarea cu alte instituţii.

3.2. Reforma sistemului judiciar şi cea legislativă prevede crearea unui sistem judiciar independent, ajustarea sistemului legislativ la standardele internaţionale şi aplicarea legii. Aceasta preconizează următoarele măsuri (acţiuni):

3.2.1. Măsură: *Acordarea clauzei de crimă prin lege a oricăror acţiuni de acordare, oferire sau promitere, precum şi primire sau solicitare a mitelor.*
Raţionament: În ţările din tranziţie există o tradiţie de a considera persoanele care acordă mite drept inocente. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.2. Măsură. *Adoptarea unui nou Cod Civil, Cod Penal, Cod de Procedură Penală şi Cod de Procedură Civilă, Cod cu priveire la Contravenţiile Administrartive*
Raţionament: Codurile respective în vigoare au fost adoptate prin anii 1960 şi nu corespund orânduirii sociale actuale. Rezultatele pozitive ale implementării acestor măsuri se preconizează a fi tangibile în termen scurt, după ce codurile respective vor fi adoptate. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.3. Măsură. *Introducerea unui sistem de avocatură de stat.*
Raţionament: O mare parte a populaţiei nici nu încearcă să-şi apere drepturile doar deoarece persoanele nu-şi pot permite să plătească serviciile unui avocat/jurist particular.
Rezultatele pozitive preconizate ale acestei măsuri vor fi tangibile în termen mediu, deoarece gradul de încredere a populaţiei în sistemul judiciar este foarte redus. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.4. Măsură: *Subordonarea funcţiei Procuraturii Generale Ministerului Justiţiei, ca organ executiv.*
Raţionament: De facto, una din cauzele majore ale corupţiei din Moldova este lipsa supremaţiei legislaţiei. Din anul 2000, potrivit hotărârii Parlamentului, organul principal de executare a legii în ţară – Procuratura Generală – nu are dreptul de a controla implementarea legislaţiei şi Ministerul Justiţiei nu şi-a asumat această responsabilitate. Executori potenţiali: Procuratura Generală, Ministerul Justiţiei.

3.2.5. Măsură: *Adoptarea Legii cu privire la spălarea banilor şi elaborarea mecanismului implementării acesteia.* Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.6. Măsură: *Elaborarea proiectului şi adoptarea legii cu privire la lobbysm.*
Raţionament: Legea respectivă va reglementa activităţile de lobbysm şi exercitarea controlului asupra acesteia. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.7. Măsură: *Elaborarea unui mecanism de declarare a veniturilor şi proprietăţii persoanelor cu funcţii publice şi a rudelor acestora în cazul desemnării şi eliberării acestora din funcţiile deţinute.*
Raţionament: Actualmente, veniturile şi cheltuielile/valorile materiale din posesia persoanelor cu funcţii publice nu sunt evaluate. Într-o ţară cu un grad înalt de răspândire a nepotismului, este important ca această procedură să cuprindă şi rudele apropiate ale acestora. Drept un exemplu elocvent ar servi legea similară adoptată în Republica Georgia. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.8. Măsură: *O implementare mai intensivă a Legii cu privire la faliment; revizuirea eficacităţii acestei legi.*
Raţionament: Există puţine dovezi că această lege ar funcţiona cu adevărat eficient. Executori potenţiali: Curtea de Justiţie, Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.9. Măsură: *Elaborarea unui mecanism de implementare şi control asupra aplicării Legii cu privire la achiziţiile de stat. Sporirea transparenţei achiziţiilor publice, inclusiv tenderele deschise în Internet. Crearea unui sistem informaţional cu privire la achiziţiile publice.*
Raţionament: Legea a fost elaborată şi, totuşi, în circa 70 la sută din achiziţiile publice această lege nu se respectă. Rezultatele pozitive se preconizează a fi simţite în termen scurt, după ce legea va începe să funcţioneze. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei şi Parlamentul.

3.2.10. Măsură. *Elaborarea şi adoptarea Legii cu privire la legimitatea veniturilor cetăţenilor.*
Raţionament: Această lege ar cere ca persoanelor suspectate de comiterea infracţiunilor serioase să li se ceară să dovedească legalitatea veniturilor şi proprietăţii sale. Rudele apropiate şi membrii familiei suspectului, precum şi alţi cetăţeni în relaţii apropiate cu persoana respectivă, la fel ar trebui să dovedească legitimitatea proprietăţii şi venitului lor. O lege similară a fost adoptată în Lituania[14]. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.11. Măsură: *Elaborarea unui sistem de facilitare şi accelerare a sechestrării şi repatrierii bunurilor supuse sechestrului, asociate cu acte de corupţie la nivel internaţional.*
Raţionament: Deşi o anumită persoană este acuzată de activităţi de corupţie, este dificil de a urmări tranzacţiile şi bunurile sale din afara ţării. În acest context, este necesară asistenţa din partea organizaţiilor internaţionale. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.12. Măsură: *Elaborarea unui mecanism care ar proteja cetăţenii, care cu buna credinţă, ar denunţa acţiunile de corupţie oficială.*
Raţionament: Populaţia nu denunţă cazurile de corupţie şi crimă din cauza fricii de persecuţie ulterioară. Executori potenţiali: Ministerul Afacerilor Interne, Consiliul de Securitate, Ministerul Justiţiei şi Parlamentul.

3.2.13. Măsură: *Elaborarea unui mecanism ce ar asigura ca persoanele oficiale să declare actele de corupţie, precum şi protecţia securităţii, vieţii şi poziţiei profesionale a persoanelor care fac atare pas, inclusiv protecţia identităţii acestora prin lege, în măsura posibilităţii.*

[14] Lituania – Activităţi anti-corupţie, Specialiuju Tyrimu Tarnyba, 1999.

Raţionament: Acelaş ca şi în punctul 3.2.12. Executori potenţiali: Ministerul Afacerilor Interne, Consiliul de Securitate, Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.2.14. Măsură: *Crearea unui Centru de Analiză Judiciară de Stat, care ar efectua expertiza judiciară a legilor şi amendamentelor propuse pentru adoptare, îmbunătăţirea sistemului legislativ, înlăturarea contradicţiilor şi ambiguităţilor care contribuie la intensificarea multiplelor interpretări ale legislaţiei şi regulamentelor, ar duce la conformitatea legislaţiei Moldovei cu standardele internaţionale, şi ar coordona şi diviza responsabilităţile intre Ministerul Justiţiei, Ministerul Afacerilor Interne, Curtea Supremă de Justiţie, Curtea de Apel, Serviciul de Securitate şi Informaţii şi Procuratura Generală a Republicii Moldova.*
Raţionament: În prezent există multe confuzii în privinţă competenţei acestor instituţii guvernamentale. De fapt, dosarele penale deseori dispar în timpul când sunt transferate de la o instituţie la alta. Nu există o instituţie concretă responsabilă de aceste fapte.
Executori potenţiali: Procuratura Generală, Ministerul Justiţiei, Ministerul Afacerilor Interne, Curtea Supremă, Serviciul de Securitate, Parlamentul.

3.3. Reforma sectorului public include de-politizarea, optimizarea şi transparenţa avansată a acestui sector.

3.3.1. Măsură: *Reducerea personalului sectorului public, depolitizarea guvernului, prin introducerea unui sistem obligatoriu de promovare profesională pe bază de performanţă şi competitivitate. Locurile vacante şi, probabil, salariile trebuiesc anunţate în mas-media.*
Raţionament: Într-o ţară unde nepotismul şi patronajul sunt rampante, sau posturile din guvern sunt comercializate, implicit sau explicit, funcţionarii publici vor fi tot mai puţin competenţi şi vor avea motivaţie mai mică, deoarece succesul depinde doar de avantajele obţinute în baza legăturilor sau mituirii şefilor superiori în loc să fie pe bază de merit, şi vor fi foarte vulnerabili faţă de corupţie. Executori potenţiali: Toate agenţiile de stat.

3.3.2. Măsură: *Eliminarea conflictului de interese prin adoptarea şi implementarea Codului Etic al funcţionarilor publici, care ar include reguli cu privire la conflictul de interese şi cerinţele cu privire la dezvăluirea cu regularitate a intereselor financiare, bunurilor materiale, pasivelor/obligaţiunilor, cadourilor şi altor tranzacţii;*
Codul va trebui să fie orientat pentru diverse tipuri de funcţionari publici: poliţia, vama, lucrătorii procuraturii şi judecătoreşti, educaţie şi ocrotirea sănătăţii, angajaţii municipali, sistemul fiduciar, personalul care gestionează achiziţiile publice, etc. De asemenea, ar fi mult mai eficient, dacă oficialităţile publice ar semna codul etic în timpul semnării contractului de angajare la serviciu.
Raţionament: În prezent, există un cod similar, dar această are un caracter superficial şi de regulă nu este considerat drept document demn de punere în aplicare.
Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul, cu participarea reprezentanţilor societăţii civile (dezbaterilor publice).

3.3.3. Măsură: *Adoptarea unei decizii în baza căreia s-ar interzice transferurile după angajarea în structurile de stat în organizaţiile comerciale, care anterior au fost sub controlul funcţionarului de stat respectiv.*
Raţionament: Această măsură ar evita pregătirea "scaunelor călduţe" în sectorul privat din timpul angajării în sectorul public.
Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.3.4. Măsură: *Instruirea şi acordarea serviciilor de consultanţă oficialităţilor pentru a asigura buna înţelegere a responsabilităţilor acestora şi a regulilor etice ce guvernează activităţile lor precum şi profesionalismul şi competenţa acestora.*

Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul.

3.3.5. Măsură: *Introducerea în practică a perioadei de probă după angajarea iniţială.*
Raţionament: Aceasta ar putea fi o măsură efectivă intr-un sistem de angajare ne-meritocratică a oficialităţilor publice.
Executori potenţiali: Toate structurile de stat.

3.3.6. Măsură: *Asigurarea transparenţei tuturor sectoarelor vieţii publice prin publicarea bugetelor detaliate a tuturor instituţiilor de stat.*
Raţionament: În prezent, bugetele majorităţii covârşitoare a instituţiilor de stat sunt "închise" pentru public. Este imposibil de a obţine această informaţie chiar şi de către structurile de cercetări de stat. Această măsură este foarte relevantă în deosebi la nivelul administraţiei publice locale.
Executori potenţiali: Toate structurile de stat, începând cu administraţia publică locală şi terminând cu Parlamentul şi Cancelaria de Stat.

3.3.7. Măsură: *Introducerea practicii monitorizării independente a procedurilor de privatizare a obiectelor de importanţă strategică.*
Raţionament: Datele Curţii de Conturi dovedesc despre necesitatea acestei măsuri. De asemenea, este important de a accepta reprezentanţii de la Curtea de Conturi, ONG-uri specializate şi mas-media.
Executori potenţiali: Departamentul Privatizării, Curtea de Conturi, Ministerul Economiei şi Reformelor, Ministerul Finanţelor, alte instituţii de stat.

3.3.8. Măsură: *Aplicarea altor metode decât vizitarea personală pentru rezolvarea problemelor la funcţionarii de stat (de exemplu, fie prin poştă, inclusiv poşta electronică), pentru a inpersonaliza procesul.*
Raţionament: Atare procedură ar separa persoana care depune o cerere de factorul de decizie, precum şi impune factorul de decizie să dea un răspuns explicit, precum şi motivul în caz de refuz, intr-o perioada de timp fixă.
Executori potenţiali: Toate structurile de stat, în deosebi administraţia publică locală.

3.3.9. Măsură: *Crearea Departamentelor de Relaţii Publice la Ministere, instruirea angajaţilor cu privire la cazurile de brutalitate şi alte încălcări ale drepturilor omului.*
Raţionament: În prezent, este bine cunoscută practica când cetăţenii trebuie să stea în rânduri mari pentru a obţine permisiunea de a intra în edificiile administraţiei de stat, după care sunt impuşi să umble de la un oficiu la altul în mod brutal, şi nu este nimeni care ar putea să acorde răspunsuri explicite în cazurile când apar probleme care se cer rezolvate. Această manifestare are loc până la starea, când unii ar plăti "cu plăcere" pentru a depăşi atare dificultăţi.
Executori potenţiali: Toate ministerele, Cancelaria de Stat.

3.3.10. Măsură: *Introducerea practicii obligatorii de dezvăluire a informaţiei integrale cu privire la serviciile acordate de oricare departament sau oficiu. În caz de necesitate, să se prezinte lista TUTUROR documentelor necesare, astfel încât persoana să fie informată ÎNAINTE de a veni în cabinetul funcţionarului de stat.*
Raţionament: Faptul că nimeni din persoanele care depun cereri cu privire la serviciile care pot fi acordate de funcţionării publici nu cunosc exact ce fel de documente trebuie prezentate, este folosită de funcţionării publici în scopul beneficiilor proprii. În esenţă, acesta este un monopol asupra informaţiei.
Executori potenţiali: Toate Ministerele, Departamentele, administraţia publică locală.

3.3.11. Măsură: *Renunţarea la instituţia fondurilor extra-bugetare (ne-bugetare).*

Raţionament: Aceasta instituţie este una din cele care favorizează corupţia cel mai mult, în toate ţările în tranziţie. Executor potenţial: Ministerul Finanţelor.

3.3.12. Măsură: *Definitivarea reformei contabilităţii.*
Raţionament: Această măsură este destinată pentru a spori gradul de transparenţă a sistemului de contabilitate. Executor potenţial: Ministerul Finanţelor.

3.3.13. Măsură: *Elaborarea mecanismelor de susţinere a persoanelor publice în cazul când există dovezi că au fost acuzaţi incorect sau ne-justificat.*
Raţionament: Evident, vor avea loc cazuri de acuzaţii neîntemeiate de corupţie.
Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Ministerul Afacerilor Interne, Parlamentul.

3.3.14. Măsură: *Stimularea activităţii colaboratorilor Ministerului Afacerilor Interne, Departamentului de Combatere a Corupţiei şi Crimei Organizate prin adoptarea unei hotărâri cu privire la transferarea în bugetele acestor instituţii a unei anumite cote procentuale din bunurile confiscate dezvăluite din tranzacţii ilicite.*
Raţionament: Insuficienţa de resurse financiare în structurile de executare a legii diminuează calitatea activităţii lor. Rezultatele pozitive preconizate: această măsură pare să aibă efect preconizat doar în combinaţie cu executarea legislaţiei vis-à-vis de colaboratorii ministerelor de forţă. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei şi Parlamentul.

3.3.15. Măsură: *Organizarea seminarelor cu privire la investigarea persecutării şi sancţionării noilor genuri de crime economice (de ex.,în sfera utilizării cartelelor de credit, plăţillor electronice, etc.).*
Raţionament: Legislaţia Republicii Moldova, precum şi specialiştii nu sunt pregătiţi de loc pentru timpul când sistemul plăţilor electronice va fi larg răspândit în ţară.
Executori potenţiali: Procuratura Generală, Ministerul Justiţiei, Ministerul Afacerilor Interne, Curtea Supremă, Serviciul de Informaţii şi Securitate.

3.3.16. *Inspectarea tuturor paşapoartelor diplomatice eliberate.*
Raţionament: Numărul paşapoartelor diplomatice eliberate depăşeşte numărul corpului diplomatic de câteva ori. Există multiple cazuri de abuz.
Executori potenţiali: Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Vamal, Serviciul de Informare şi Securitate.

3.3.17. Măsură: *Avansarea acoperirii, frecvenţei şi publicării în termen a statisticii economice.*
Raţionament: Aceasta ar fi o măsură de asigurare a transparenţei. Departamentul de Stat de Statistică şi Analize Sociologice nu are resurse de a publica Anuarul Statistic Anual, ca să-l vândă la preţuri de 80-100 lei. Deci ei îl vând la un preţ neoficial de 600 lei (contra bani numerar).
Statistica producerii şi consumului de resurse energetice sunt confuze, care de regulă sunt reflectate în tone de carburanţi convenţionali, fără a indica echivalentul energetic, şi astfel, nu este posibilă verificarea validităţii acestora.
Executorul potenţial: Departamentul de Stat de Statistică şi Analize Sociologice.

3.3.18. *Căutarea furnizorilo alternativi de gaz natural, apelarea la ajutorul organizaţiilor internaţionale.*
Raţionament: Monopolul necontrolat din sectorul energetic este cauza formării unor datorii de stat enorme. Aceasta permite exercitarea controlului şi asupra situaţiei politice în ţară.
Executori potenţiali: Preşedintele ţării, Prim-ministrul, Ministerul Economiei şi Reformelor, reprezentanţii Departamentului Resurse Energetice.

3.3.19. Acţiuni: *Adoptarea unei hotărâri, care ar permite reprezentanţilor societăţii civice (ONG-urilor specializate) şi mas-media să monitorizeze distribuirea ajutoarelor internaţionale.* Executor potenţial: Cancelaria de Stat.

3.3.20. Măsură: *Elaborarea cursurilor speciale de combatere a corupţiei pentru Academia de Poliţie, precum şi instituţiile responsabile pentru combaterea corupţiei.*
Raţionament: În prezent, studenţii Academiei de Politie nu au un curs eficient de acest gen, ceea cea înseamnă că ei nu sunt pregătiţi de atare gen de activitate.
Executori potenţiali: Ministerul Afacerilor Externe, Serviciul de Informaţie şi Securitate, Ministerul Educaţiei.

3.3.21. Măsură: *Îmbunătăţirea sistemului de monitorizare a distribuirii ajutoarelor umanitare. Adoptarea unui sistem de înregistrare, distribuire şi utilizare a ajutoarelor umanitare prin avansarea accesibilităţii organelor de presă şi societăţii civice la informaţia cu privire la toate tranzacţiile de acest gen. Crearea unui proiect al PNUD (sau cel puţin o ONG independentă), care ar monitoriza eficienţa distribuirii ajutoarelor umanitare. Promovarea principiilor distribuirii ajutoarelor umanitare pe bază de merit, antrenarea maselor largi în acest lucru, la nivel municipal sau în periferii.*

3.3.22. Măsură: *Reforma sistemului educaţional. Promovarea valorilor transparenţei în sistemul admiterii la învăţământul universitar, substituirea examenelor orale prin testele bazate pe computer, acolo unde este posibil; explicarea clară a ceea care va fi preţul exact al fiecărei întrebări înainte de a începe testul. Avansarea flexibilităţii sistemului educaţional prin acordarea posibilităţii studenţilor de a alege profesorul şi cursurile, precum şi petrecerea cursurilor în grupe mai mari; revizuirea numărului obligatoriu de cursuri şi raţionalizarea acestora; trecerea la un sistem de evaluare confidenţiala a calităţii predării cursurilor.*
Executor potenţial: Ministerul Educaţiei şi Ştiinţei.

3.4. Ameliorarea procedurilor controlului de stat este orientată spre optimizarea şi sporirea transparenţei sistemului. Aceasta include următoarele măsuri:

3.4.1. Măsură: *Transferarea Departamentului de Combatere a Corupţiei şi Crimei Organizate din subordinea Ministerului Afacerilor Interne în subordinea Parlamentului.*
Raţionament: Departamentul de Combatere a Corupţiei şi Crimei Organizate nu poate contracara corupţia în guvernul Republicii Moldova fiind în subordonarea lui.
Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei şi Parlamentul.

3.4.2. Măsură: *Consolidarea Curţii de Conturi prin:*
- *atribuirea autorităţii de aplicare a sancţiunilor;*
- *introducerea unui sistem de monitorizare a achiziţiilor de stat de către reprezentanţii Curţii de Conturi;*

Raţionament: Colaboratorii Curţii de Conturi nu pot deschide dosare penale asupra faptelor de corupţie depistate. Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei şi Parlamentul, Curtea de Conturi.

3.4.3. Măsură: *Simplificarea regulamentelor cu privire la reducerea controlului de stat şi frecvenţei controalelor, sistematizarea lucrului efectuat de diverse agenţii de audit, stabilirea unei unităţi de înregistrare a numărului de controale la una şi aceiaşi întreprindere.*
Raţionament: Sondajele de opinie argumentează că numărul de controale din partea diverşilor inspectori este surprinzător de mare. Acest fapt permite stoarcerea mitelor din rândul antreprenorilor, şi se cere a fi reglementat.

Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei şi Parlamentul.

3.4.4. Măsură: *Publicarea informaţiei clare cu privire la controale, drepturile şi obligaţiunile agenţiilor de control (audit), precum şi a agenţiilor fiscale.*
Raţionament: Aceasta ar fi o măsură de a face activitatea inspectorilor mai transparentă. Executor potenţial: Ministerul Finanţelor.

3.4.5. Măsură: *Îmbunătăţirea nivelului calificării personalului de audit şi control.*
Raţionament: Rapoartele Inspectoratului Fiscal Principal arată că o parte din colaboratori nu au studii adecvate (foste surori medicale, etc.). Executor potenţial: Ministerul Finanţelor.

3.4.6. Măsură: *Îmbunătăţirea bazei de date şi monitorizarea procesului activităţilor de afaceri ce ţin de import/export, precum şi distribuirea informaţiei între administraţia fiscală şi vamală.*
Raţionament: Aceasta va permite controlarea informaţiei cu privire la activitatea întreprinderilor. Executori potenţiali: Ministerul Finanţelor, Departamentul Vamal.

3.4.7. Măsură: *Elaborarea propunerilor de distribuire mai imparţială a poverii fiscale intre regiunile ţării.*
Raţionament: Probabil, una din cauzele răspândirii evaziunii fiscale este lipsa cointeresării din partea autorităţilor locale în combaterea ei. Plăţile în buget din partea judeţelor depind de nivelul de activitate economică. Cheltuielile bugetare depind în primul rând de numărul şi vârsta populaţiei. În rezultat, raportul "cheltuieli bugetare/plăţi în buget" variază considerabil de la o localitate la alta (de la 0.5 la 2.5). Pe de o parte, posibilitatea de a acoperi necesitatule locale cu finanţe din bugetul de stat nu stimulează administraţia locală de a maximiza colectările fiscale. Pe de altă parte, perceperea de către autorităţile locale a faptului, că o parte mare a colectărilor fiscale din teritoriu se cheltuie pentru alte regiuni/judeţe, creează o anumita indiferenţă faţă de colectările fiscale şi facilitează alte genuri de acorduri între autorităţile publice locale şi contribuabili. Executor potenţial: Ministerul Finanţelor.

3.4.8. Măsură: *Elaborarea propunerilor cu privire la consolidarea sistemului supravegherii sistemului bancar, inclusiv, controlul asupra activităţii BNM.*
Raţionament: Lipsa unei supravegheri adecvate asupra BNM este evidentă – un bun exemplu de lipsă de atare control este cazul băncii "Guinea" – când deponenţilor nu l-i s-au întors banii, procedura de faliment (sechestrare a averii) a început abia un an după ce banca "Guinea" a stopat rambursarea banilor deponenţilor.
Executori potenţiali: Parlamentul, Banca Naţională.

3.4.9. Măsură: *Reforma vamală. Stabilirea unui sistem vamal temporar cu toate procedurile formale de-a lungul râului Nistru. Examinarea posibilităţii introducerii temporare a armatei în serviciile vamale; examinarea posibilităţii de a transfera serviciul vamal în sectorul privat; construirea edificiilor serviciului vamal, modernizarea serviciului; diminuarea discreţiei în luarea hotărârilor; aplicarea unui sistem de concurs în angajarea colaboratorilor, instruirea vameşilor (tehnicilor de expertiză, responsabilităţilor, clasificarea tarifelor, utilizarea computerului); avansarea fluxului de personal în cadrul departamentului de control vamal; ridicarea interesului colaboratorilor în performanţa adecvată prin acordarea, drept stimulent, a unei părţi procentuale din valoarea bunurilor sechestrate. Crearea unui sistem informaţional adecvat; efectuarea unei verificări de date cu inspectoratele fiscale; utilizarea serviciului vamal cu raze Roentgen; efectuarea suplimentară a inspecţiilor-surpriză (5% din total) a documentelor şi bunurilor de către grupuri speciale după trecerea acestora prin vamă. Introducerea principiilor rotaţiei personalului şi alocarea sporadică a examinărilor în rândul vameşilor şi, în anumite circumstanţe, relocarea temporară a personalului. Sistemul*

auditului extern ar trebui completat cu o unitate internă, care ar avea funcţia specială de a investiga cazurile de exercitare incorectă a funcţiilor[15].
Raţionament: Dată fiind frecvenţa cazurilor de corupţie în acest sector, ar putea aduce cea mai mare contribuţie în bugetul de stat, combaterea corupţiei în serviciile vamale este de o importanţă primordială pentru economia ţării.
Executori potenţiali: Ministerul Justiţiei, Parlamentul, Serviciul Vamal.

3.4.10. Măsură: *Organizaţiile Internaţionale donatoare ar trebui să lanseze audite-surpriză selective asupra achiziţiilor de către unele proiecte din unele ţări, pentru a identifica slăbiciunile în supravegherea sistemului de achiziţionare.*
Raţionament: vezi Raţionamentul din paragraful 1.9. Executori potenţiali: Organizaţiile donatoare.

3.5. Transparenţa vieţei politice

3.5.1. Măsură: *Introducerea practicii responsabilităţii activităţii parlamentare în faţa publicului* (de ex. publicarea unui număr de absenţe a membrilor Parlamentului, obligaţiunile acestora, etc.). *Publicarea rezultatelor votării pentru cele mai importante proiecte de lege, etc.*
Raţionament: acest fapt ar mobiliza activitatea membrilor Parlamentului şi intensifica responsabilitatea lor în faţa alegătorilor. Executor potenţial: Parlamentul.

3.5.2. Măsură: *Renunţarea la sistemul de imunitate parlamentară a membrilor Parlamentului în cazul când sunt acuzaţi de încălcarea legii.*
Raţionament: Potrivit opiniei colaboratorilor Ministerului Afacerilor Interne, unii membri ai actualului Parlament s-au balotat pentru funcţiile în Parlament deoarece în caz contrar Ministerul Afacerilor Interne ar deschide dosar penal pe numele lor.
Executori potenţiali: Parlamentul Republicii Moldova, Ministerul Justiţiei, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală.

3.5.3. Măsură: *Publicarea obligatorie în "Monitorul oficial" a surselor contribuţiilor financiare ale partidelor politice.*
Raţionament: acest fapt ar putea clarifica ale cui interese susţine un partid sau altul.
Executori potenţiali: Parlamentul, mas-media.

3.5.4. Măsură: *Aplicarea procedurii cu privire la declararea veniturilor şi proprietăţii membrilor Parlamentului şi rudelor apropiate ale acestora.*
Raţionament: Acelaş ca şi în paragraful 1.7.
Executori potenţiali: Ministerul Finanţelor, Parlamentul.

3.6. Crearea unui sector privat viabil

3.6.1. Măsură: *Introducerea unei rate a impozitelor pentru persoanele fizice fixe de circa 10-12%.*
Raţionament: Sistemul de rate fiscale progresive nu funcţionează într-o economie unde evaziunile fiscale sunt răspândite pe larg. Un sistem şi o legislaţie cu privire la o rată fiscală fixă, în complex cu un sistem de control adecvat, ar ajuta cultivarea unei noi culturi fiscale, astfel încât în decurs de 4-5 ani, ar deveni posibilă diferenţierea în careva măsură a ratelor fiscale pentru diverse straturi ale populaţiei. Executor potenţial: Ministerul Finanţelor.

[15] Strategii de Combatere a Corupţiei in Ecuador, Serviciul Vamal, Asociaţia Naţională a Proprietarilor de Întreprinderi, 1999.

3.6.2. Măsură: *Avansarea competiției în economie.*
Raționament: De facto, Republica Moldova are un monopol al sistemului în sectorul energetic, şi monopsonie practică (un singur cumpărător) al produsului acestuia – Rusia, şi cei mai apropiați vecini din fosta URSS. Organizațiile Internaționale ar putea juca rolul unui mediator şi ajuta Moldova să găsească un furnizor-alternativă de resurse energetice, sau chiar mai bine, să găsească un cumpărător al bunurilor din Moldova în lumea a treia, pentru care prețurile mici ar fi de mai mare importanță decât calitatea. Organizațiile internaționale de asemenea pot ajuta prin procurarea mărfurilor moldoveneşti (preponderent produse agricole), la preturi rezonabil de mici, şi expedierea lor ca ajutor umanitar în țările unde problema foamei este acută. Această măsură ar putea avea efect triplu: (i) ar ajuta producătorilor din Moldova fără a împovăra țara cu datorii; (ii) ar ajuta populației din țările afectate de foame în lumea a treia (de ex., în unele țări din Africa); (iii) ar ajuta Moldovei să rupă cercul vicios al procurării energiei la prețuri foarte înalte, vinderea producției la prețuri foarte mici şi creşterea continuă a datoriilor. Executori potențiali: Organizațiile internaționale.

3.6.3. Măsură: *Aplicarea asistenței experților internaționali la monitorizarea privatizării întreprinderilor din industriile tutunăritului şi vinificației.*
Raționament: Chiar dacă membrii Parlamentului au votat deja pentru privatizarea întreprinderilor din aceste două sectoare, există dubii referitor la modalitatea procesului de privatizare. Executori potențiali: Departamentul privatizării, experți internaționali.

3.6.4. Măsură: *Crearea asociațiilor de business care ar proteja drepturile producătorilor.*
Raționament: Această măsură este predestinată pentru avansarea sensului de societate civilă, crearea legăturilor orizontale în economie. Până acuma, economia şi societatea sunt bazate pe legături preponderent verticale. Această măsura va ajuta la crearea unui dialog între guvern şi sectorul privat.
Executori potențiali: Ministerul Economiei şi Reformelor, asociațiile de business, ONG-urile.

3.6.5. Măsură: *Examinarea posibilității de reducere a mărfurilor licențiate, sporirea transparenței procesului de acordare (eliberare) sau refuz pentru la licențe şi certificate.*
Introducerea unui sistem obligatoriu de explicare în scris a REFUZULUI de eliberare a licenței de către factorii de decizie.
Raționament: Transparență în eliberarea licențelor.
Executori potențiali: Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei şi Reformelor.

3.7. Cercetarea ştiințifică a fenomenului

3.7.1. Măsură: *Susținerea din partea statului în efectuarea cercetărilor asupra corupției. Susținerea inițiativei de creare a unei organizații anti-corupție ne-statale, autorizată cu dreptul de a monitoriza implementarea măsurilor anti-corupție din țară.*
Raționament: o cercetare de înaltă calitate va ajuta la convingerea societății civile cu privire la pericolul corupției, şi va ajuta la îmbunătățirea calității programelor anti-corupție. Deci, programele anti-corupție nu vor fi doar de natură ad-hoc.
Executor potențial: Cancelaria de Stat, Guvernul, Parlamentul.

3.7.2. Măsură: *Studierea fenomenului corupției, genezei acesteia, formelor de bază, specificului țării, investigarea legăturilor posibile dintre corupție şi economia subterană. Efectuarea sondajelor de opinie care ar permite evaluarea gradului de extindere al acestui fenomen din punctul de vedere al cererii şi ofertei.*
Executor potențial: o ONG specializată (de ex. Transparency International, Moldova), sau un proiect susținut de PNUD şi BM. Exemple de acest gen de ONG-uri pot fi gasite pretutindeni în lume.

3.8 Relaţiile cu societatea civică

3.8.1. Măsură: *Sporirea accesului la informaţia cu privire la planurile, deciziile şi activităţile organului executiv* (prezentarea obligatorie a informaţiilor de acest gen pentru mas-media, populaţie şi ONG-uri, introducerea unui sistem de sancţiuni pentru refuzul de a prezenta atare informaţie).
Raţionament: Sporirea transparenţei activităţilor organului executiv.
Executori potenţiali: toate organizaţiile de stat, în special cele locale.

3.8.2. Măsură: *Susţinerea creării paginilor de Internet publice, pe marginea discuţiilor cu privire la corupţie.*
Raţionament: acest fapt ar permite crearea unu nou gen de societate civilă.
Executori potenţiali: ONG-urile, mas-media.

3.8.3. Măsură: *Formularea programelor de completare a eforturilor de educaţie formală pe care statul le-ar putea întreprinde prin sistemul educaţional, de a promova valorile etice, care ar constitui baza luptei împotriva corupţiei.*
Raţionament: este înalt nivelul de toleranţă faţă de corupţie. Publicul consideră că corupţia şi nepotismul sunt intercalate şi nu pot fi reduse.

3.8.4. Măsură: *Organizarea seminarelor profesionale în susţinerea jurnalismului investigativ, instruirea în domeniul jurnalismului obiectiv şi etică profesionistă în relatarea reportajelor, sporirea capacităţii de divulgare a corupţiei.*
Raţionament: Există un şir de publicaţii cu privire la corupţie în mas-media, problema constă în faptul că multe din ele nu au susţinere informaţională suficientă, nu pot argumenta acuzările, sunt prea emoţionale, astfel încât uşor pot fi acuzaţi de tratare incorectă a faptelor.
Executori potenţiali: Ministerul Educaţiei, ONG-urile, organizaţiile internaţionale.

3.8.5. Măsură: *Promovarea unei campanii educaţionale cu privire la drepturile şi obligaţiunile cetăţeneşti ale funcţionarilor publici.*
Raţionament: de fapt, este o măsură predestinată consolidării societăţii civile.
Executori potenţiali: Ministerul Educaţiei, ONG-urile.

3.8.6. Măsură: *Consolidarea capacităţii ONG-urilor de a ridica gradul de conştientizare a societăţii (edificarea autorităţii sociale).*
Executor potenţial: toţi reprezentanţii societăţii care doresc.

3.8.7. Măsură: *Încurajarea inovaţiilor de către artiştii de creaţie ca aceştia să folosească abilităţile pentru a transmite mesaje de conştientizare a publicului larg, cu accente deosebite asupra ridicării gradului de etică socială şi împuterniciri, în deosebi în zonele rurale.*
Raţionament: Implicarea maselor largi în campania anti-corupţie.
Executor potenţial: Ministerele Culturii şi Educaţiei.

3.8.8. Măsură. *Publicarea buletinelor informaţionale, rapoartelor de studii. Organizarea programelor TV, seminarelor şi conferinţelor dedicate subiectului combaterii corupţiei. Promovarea unui dialog între Guvern, sectorul privat şi societatea civilă în problemele legate de combaterea corupţiei.*
Raţionament: consolidarea societăţii civile şi lansarea campaniei de conştientizare socială.
Executori potenţiali: Toţi reprezentanţii societăţii civile.

3.9. Colaborarea cu alte instituţii

3.9.1. Măsură: *O campanie de coordonare a eforturilor organizaţiilor educaţionale, mas-media şi instituţiilor anti-corupţie.*

3.9.2. Măsură: *Participarea în campaniile naţională şi internaţională, care ar încuraja adoptarea şi implementarea unor standarde înalte ale integrităţii şi eticii în serviciile publice; Colaborarea cu instituţiile publice şi de stat, cu instituţii similare naţionale şi internaţionale, prin acordarea consultaţiilor specializate şi antrenarea în programele de cooperare şi parteneriat.*

3.9.3. Măsură: *Schimbul de experienţă cu alte ţări în combaterea corupţiei.*

3.10. Rolul organizaţiilor internaţionale

3.10.1. Măsură: *"Implementarea unui sistem de consultaţii prin care s-ar face schimb de experienţă şi informaţii cu Naţiunile Unite, Consiliul Europei, Organizaţia pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare, BM, FMI, printre altele, astfel încât să se sporească înţelegerea tuturor organizaţiilor ca în timpul eforturilor anti-corupţie să se evite suprapunerea eforturilor şi să se evalueze perspectivele derulării unor proiecte comune"*[16].

3.10.2. Măsură: *Asigurarea unei susţineri politice la nivel înalt, fără de care eforturile anti-corupţie par a fi fără succes.*

3.10.3. Măsură: *"…Stabilirea unui Comitet de Coordonare, de regulă condus de ministru, şi grupuri de lucru în câteva domenii cheie. Un sondaj aprofundat empiric ar putea deseori sa ajute la diagnoza gradului şi natura problemei şi să sporească gradul de conştientizare. De ex., sondaje detaliate ale cetăţenilor, firmelor private şi oficialităţilor guvernamentale ar ajuta la cuantificarea nivelului corupţiei, ar determina unde este cea mai acută problemă, şi prin aceasta să se ajute la definirea priorităţilor de activitate. Rezultatele lucrului empiric vor fi distribuite prin seminare, care ar căuta să antreneze şi oficialităţi publice, sectorul privat şi societatea civilă de a se aduna pentru elaborarea unei strategii anti-corupţie şi un program de acţiune de lunga durată" (aceeaşi sursă).*

3.10.4. Măsură: *A lua corupţia în consideraţie în strategiile de asistenţă a ţării, în ceea ce priveşte creditele acordate ţării, dialogul asupra politicilor, lucrul analitic, precum şi alegerea şi aprobarea proiectelor de implementare.*

Concluzii

Această lucrare reprezintă un efort de a sistematiza cercetările autorului în domeniul corupţiei în Moldova. Rezultatul studiului economic, precum şi studiului opiniei publice dovedesc că după mijlocul anilor '90 corupţia în Moldova a căpătat proporţii considerabile. Corupţia agravează sărăcia, diminuează drepturile omului, degradează mediul ambiant, defavorizează dezvoltarea, inclusiv dezvoltarea sectorului privat, generează conflicte, distruge încrederea în democraţie, şi, în cele din urmă, stopează dezvoltarea umană a ţării. Corupţia este sfera de redistribuire nelegitimă a puterii şi averii publice.

[16] Susţinerea în Combaterea Corupţiei în Toată Lumea, BM, Press Backgrounder, 1999.

Ca şi în alte state post-dictatoriale, în Republica Moldova nu există dialog real între Guvern, societate civilă şi sectorul privat asupra acestor chestiuni. Societatea acuză Guvernul de corupţie şi tolerează această manifestare la toate nivelurile în viaţa de toate zilele. Sectorul privat percepe Guvernul drept bariera numărul unu în dezvoltarea acestuia. Guvernul încearcă să întreprindă careva măsuri şi nu reuşeşte fără susţinerea reală din partea societăţii. Deci, o campanie cu succes împotriva corupţiei în Moldova cere o participare integrală a trei mari componente sociale: Guvernul, comunitatea oamenilor de afaceri şi societatea civică.

Domeniile principale ale combaterii corupţiei în Moldova sunt cele care ţin de serviciul vamal, inspectoratele fiscale, achiziţiile publice şi sectorul energetic. Acestea sunt domeniile, care ar contribui preponderent la creşterea bugetului. Însă, combaterea corupţiei în domeniul ocrotirii sănătăţii publice şi educaţie, va duce la îmbunătăţirea stării de lucruri în dezvoltarea umană în ţară.

Eforturile de combatere a corupţiei vor trebui să fie sistematice şi vor cere un angajament de lungă durată din partea Guvernului. Principiile de bază ale Programului de Stat Anti-corupţie trebuie să fie următoarele:

- Contabilizare, transparenţă, democraţie, legitimitate şi aplicarea legii, zero toleranţă faţă de corupţie.
- Elaborarea unui program care ar putea fi monitorizat de către public.
- Desemnarea dimensiunilor exacte de extindere a puterii oficiale de stat şi celei sociale.
- Stabilirea unor pârghii transparente zi previzibile de interacţiune între acestea.

O dată ce în ţară cu un grad înalt de extindere a acestui fenomen, corupţia nu poate fi dezrădăcinată totalmente, există o şansă de a limita acest fenomen prin mecanismele de control civic asupra activităţilor de instituţii politice. Opinia publică şi instituţia acesteia joacă un rol foarte important de ajustare în descoperirea şi abordarea practicilor de manifestare a corupţiei.

Guvernul Republicii Moldova a făcut câteva încercări de a combate corupţia. Unul din ele a fost adoptarea Programului Guvernului de Combatere a Corupţiei, Crimei Organizate şi Protecţionismului. Însă, implementarea practică rămâne a fi limitată. Prioritatea Guvernului ar trebui să fie implementarea acestui Program, incluzând semnarea unui număr de acorduri internaţionale de combatere a crimei organizate şi corupţiei.
În afară de aceasta, în această lucrare sunt cuprinse un număr de sugestii suplimentare. Acestea include măsuri de abordare a corupţiei în reforma judiciară şi legislativă, gestionarea reformei sectorului public, ameliorarea procedurilor de control de stat, transparenţa din viaţa politică, crearea unui sector privat viabil, de cercetări, de relaţii cu societatea civilă, de colaborare cu alte instituţii, inclusiv organismele internaţionale.

O campanie anti-corupţie de succes poate fi realizată doar cu un grad înalt de lucru tehnic, predestinat pentru îmbunătăţirea sistemului şi, prin urmare, descurajarea mediului favorabil corupţiei. Multe din activităţile recomandate sunt prea costisitoare pentru Guvern, sau nu corespund capacităţilor tehnice ale Guvernului de a implementa reforma respectivă. Astfel, doar o asistenţă financiară şi tehnică din partea comunităţii internaţionale şi organizaţiilor donatoare ar putea asigura realizarea unui progres în reformele sugerate.

Bibliografie

1. Albanian Empirical Report, Albanian Center for Economic Research, 2000
2. Carasciuc L. The Republic of Moldova: corruption as a compelling force in the shadow economy, South East Europe review, SEER, Quarterly of the Hans-Bockler Foundation, Volume 2, Number 4, 1999
3. Chaney, Carol Kennedy, 1998. Vote Choice in Senate elections: The Impact of Campaigns and candidate Gender, 1988-1992. Riverside: University of California and Chaney, Carol Kennedy, R.
4. Corruption as Seen by the Private Sector, September 1999, Open Society Institute, Local Government and Public Initiative, Budapest
5. Corruption Indexes of Coalition 2000, January 2000, Vitosha Research
6. Corruption Indexes: Results from the Comparative Survey in Albania, Bulgaria and Macedonia, 2000
7. Gender Mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices, Final Report of Activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS), Strasbourg, May 1998
8. Gupta, Sanjeev, Hamid Davoodi, and Rosa Alonso-Terme, 1998, "Does Corruption Affect Income Inequity and Poverty?", IMF Working Paper
9. Helping Prevent Corruption World-Wide, The World Bank, Press Backgrounder, 1999
10. Lithuania – Anticorruption Activities, Specialiuju Tyrimu Tarnyba, 1999
11. Moldova în tranziţie: privire economică, N4, CISR, 1999
12. Michael Alvarez, and Jonatan nagler. 1998. "Explaining the Gender Gap in Presidential Elections, 1980 – 1992. "Political Research Quarterly" 51 (2)
13. Michael Alvarez, and Edward J. McCaffery, "Is there a Gender Gap in Fiscal Political Preferences" , 2000. University of Southern California Law School, Los Angeles
14. Macedonian Empirical Report, February, 2000
15. Programul naţional de combatere a corupţiei, crimei organizate şi protecţionismului, Guvernul Republicii Moldova, Noiembrie, 1999
16. Raportul Naţional al dezvoltării Umane, Republica Moldova, PNUD, 1998, 1999
17. Republic of Moldova, Common Country Assessment, United Nations, 2000
18. Strategies to Combat Corruption in Ecuador, Custom Service, National Association of Business Owners, 1999
19. Tokhir Mirzoev, Corruption as Seen by the Private Sector, Open Society Institute, September 1999
20. Transition Report, 1999, EBRD
21. The Durban Commitment to Effective Actions Against Corruption, 9th International Anti-Corruption Conference, Durban, 10-15 October, 1999.

Anexa 1

Metodologia de selectare a eşantionului

Eşantionul este proiectat ca unul aleator stratificat multistadial.
A fost proiectat un eşantion format din 500 gospodării casnice, din care trebuiau alese 500 persoane, dostribuite proporţional în funcţie de sex, medii rezidenţiale, vârstă şi nivel de instruire în conformitate cu datele Departamentului de Analiză Statistică şi Sociologică a Republicii Moldova. Repartiţia geografică a respondenţilor este următoarea: Chişinău – 120 (24%), Nord – 170 (34%), Centru – 110 (22%) şi Sud – 100 (20%) persoane.

Al doilea eşantion a fost proiectat din 500 de firme, din care trebuiau aleşi 500 de manageri. Din ei 370 (74%), au fost aleşi în municipiul Chişinău, în regiunea de Nord – 50 (10%) de persoane, Centru – 40 (8%) şi Sud – 100 (20%) persoane.

Localităţile rurale şi urbane (cu excepţia municipiilor Chişinău şi Bălţi) au fost alese aleator utilizând un tabel de numere aleatorii.

Gospodăriile casnice şi unităţile comerciale în care au avut loc interviurile au fost selectate prin metoda rutei aleatoare cu un pas statistic. În cazul când în gospodăria casnică (familie)se aflau mai mulţi membrii adulţi, interviul se efectua cu persoana a cărei zi de naştere a fost cea mai recentă.

Printre businessmani în calitate de respondent se selecta persoana cu autoritatea cea mai mare (cu unele excepţii minore).

Interviurile au fost efectuate de către angajaţii CISR. Interviurile cu gospodăriile casnice s-au efectuat cu reprezentanţii gospodăriilor casnice la domiciliu, iar interviurile cu businessmanii – în oficiile lor.

Dr. în sociologie,
Profesor al Universităţii de Stat, Chişinău
V. Ţurcan

Anexa 2

CHESTIONARUL BUSINESSMANILOR

În atenţia operatorului: textul ce urmează trebuie citit respondentului.

PNUD/ Centrul de Investigaţii Strategice şi Reforme (CISR) cu Transparency International – Moldova realizează acest sondaj pentru a studia cauzele şi gradul de răspândire a corupţiei în structurile statale. Rezultatele sondajului vor fi folosite pentru elaborarea propunerilor de combatere a corupţiei în Republica Moldova.

Coordonatorul cercetării este expertul CISR Lilia Caraşciuc, tel. 23-74-02,
fax, 23-71-04, e-mail: lilia@cisr.moldline.net

Vă mulţumim anticipat pentru participare, asigurându-Vă că informaţia pe care urmează s-o prezentaţi va fi utilizată strict confidenţial. Numele Dvs. nu va fi indicat în documente, Vă rugăm să fiţi pe cât se poate de obiectiv.

Codul individual al operatorului: _____
Data realizării interviului: _____
Locul realizării interviului _____

Timpul începerii interviului _____

Respondentul:

1. Vârsta Dvs. (Câţi ani aveţi) _____

2. Genul

a) Masc. b) Fem.

3. Studiile

1. medii incomplete
2. medii
3. superioare incomplete
4. superioare
5. doctor în ştiinţe

4. Locuiţi în zona urbană sau rurală ?

1. urbană 2. rurală

5. Cum evaluaţi nivelul Dvs. de trai în ultimul an?

1) foarte nesatisfăcător 2) nesatisfăcător
3) satisfăcător 4) bun

6. La ce grupă după veniturile populaţiei considera-ţi că aparţine familia Dvs.? (indicaţi un singur răspuns)

1. venituri foarte joase
2. venituri mai jos de medii
3. venituri medii
4. venituri mai sus de medii
5. venituri relativ mari

7. Cum evaluaţi veniturile familiei Dvs.?

1. nu ne ajung mijloacele nici pentru cele mai necesare lucruri
2. abia de ne ajung mijloacele pentru cele mai necesare lucruri
3. ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne putem permite cumpărarea unor lucruri de lux
4. ne ajunge pentru un trai decent şi foarte rar ne putem permite procurarea unor obiecte scumpe
5. ne permitem orice cheltuieli, nu ne limităm în nimic

8. Vă rugăm să evaluaţi problema corupţiei în ţară (1 – nu este acută de loc, 2- este acută într-o oarecare măsură, 3- rar, dar îmi face probleme, 4- adesea îmi face probleme, 5- este acută, 6 – este foarte acută) _____

9. Când corupţia a crescut până la un nivel periculos pentru societate?

1. 3 ani în urmă
2. 5 ani în urmă
3. 10 ani în urmă
4. altele (indicaţi)

10. În opinia Dvs., care din cazurile menţionate mai jos pot fi numite "corupţie"?

	Da	**Nu**	**N/Ş**
1. A oferi un cadou unui medic pentru ca să acorde atenţie mai mare pacientului			
2. A "cointeresa" o persoană pentru a fi eliberat de la serviciul militar.			
3. A oferi bani pentru a angaja o rudă la serviciu de stat			
4. A plăti unui poliţist pentru ca el să nu întocmească procesul verbal			
5. A se folosi de postul ocupat pentru a face un business privat			
6. A comunica informaţie oficială persoanelor cunoscute pentru un beneficiu personal (privat)			
7. A accepta o sumă de bani pentru a reduce suma impozitelor			
8. A acorda o sumă de bani pentru clasarea dosarului penal			

11. Când contactaţi cu instituţiile de stat, este mai uşor de a ocoli căile oficiale şi de a soluţiona problemele prin "căi neoficiale" ?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar de tot
6. Nici o dată

12. "Căile neoficiale" de soluționare a problemelor cu funcționarii publici cel mai frecvent iau forma de: (indicați un singur răspuns)

1. Contacte
2. Cadouri
3. Bani
4. Presiuni din partea conducerii de vârf
5. Presiuni din partea organizațiilor criminale
6. Altele

13. Cum credeți, cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a soluționa problemele cu funcționarii publici? (1- nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

Sectorul	Nota
1. Inspecțiile fiscale	
2. Vama	
3. Poliția	
4. Inspecțiile sanitare și anti-incediare	
5. Obținerea licențelor de import / export	
6. Acces la credite bancare	
7. Înregistrarea proprietății	
8. Privatizarea	
9. Arenda proprietății de stat	
10. Funcționarii primăriilor	
11. Judecători	
12. Achiziții publice	
13. Învățământ	
14. Medicii	
15. Ministere și departamente	
16. Administrația locală	

14. Imaginați - Vă că cineva a oferit un cadou la un funcționar public în schimbul unui serviciu și prin aceasta și-a soluționat problema. Cum Vă gândiți că această persoană care a oferit cadoul s-a simțit după aceasta?

1. Enervată
2. Intimidată (înjosit)
3. Normal
4. Satisfăcută
5. Bucuroasă

15. Imaginați - Vă un funcționar public plătit foarte prost și cineva îi oferă bani sau un cadou ca să-i soluționeze problema. Cum el va proceda?

1. Ar accepta, pentru că toți fac aceasta
2. Ar accepta, pentru că aceasta îl poate ajuta
3. Nu ar accepta, dacă aceasta ar putea să-i facă probleme
4. Nu ar accepta deloc
5. Nu știu

16. Care a fost sursa principală pentru începerea business-ului Dvs.?

1. Economiile proprii
2. Creditele bancare
3. Am avut noroc de nişte venituri neprevăzute (moştenire, cadou, loterie)
4. Împrumuturi de la prieteni sau rude
5. Altele (indicaţi)

17. Pentru desfăşurarea business - ului Dvs. consideraţi că Guvernul…

1. ajută mult
2. ajută întrucâtva
3. puţin ajută, este mai mult neutru
4. este absolut neutru
5. câte o dată chiar împiedică
6. mai mult împiedică activităţii

19. Evaluaţi în ce măsură împiedică următorii factori la desfăşurarea business - ului în Moldova (1 - nu împiedică de loc, 2 – câte o dată împiedică, 3 - împiedică, 4 – împiedică mult, 5 - foarte mult împiedică, 6 – blochează)

20.

Factorul	Nota
1. Inflaţia	
2. Instabilitatea cursului de schimb	
3. Regulile de impozitare	
4. Sectorul bancar slab dezvoltat	
5. Criminalitatea	
6. Corupţia	
7. Deficitul de forţe de muncă calificată	
8. Oprimări din partea poliţiei	
9. Dificultăţi în procurarea ori livrarea materiei prime şi a produselor finale	
10. Petrec prea mult timp lămurindu-mă cu tot felul de inspectori	
11. Instabilitatea politică	
12. Schimbări neprevăzute în regulamente	
13. Regulile complicate de deschidere a unui business nou	
14. Regulamentele pentru export/import	
15. Controlul preţurilor	
16. Regulamentele cu privire la valuta străină	
17. Regulamentele cu privire la forţa de muncă (plaţi ridicate în fondul social)	

19. Spuneţi, Vă rog, pe parcursul ultimilor 12 luni de care organe de control şi de câte ori aţi fost vizitat?

	ori/12 luni
1. Inspectoratul fiscal	
2. Poliţia economică	
3. Inspector anti-incendiar	
4. Inspector pe reţele electrice	
5. Staţia sanitaro-epidemiologică	
6. Garda Financiară	
7. Alte (specificaţi)	

20. Credeţi că impozitele sunt aşa de mari, încât majoritatea businessmanilor preferă să plătească inspectorilor fiscali sau ai departamentului vamal pentru evitarea plăţii întregului impozit?

1. Sunt pe deplin de acord
2. De acord întrucâtva
3. Nu sunt de acord
4. Nu ştiu

21. Dacă inspectorul găseşte o deviere de la Codul Fiscal, de obicei el …

1. înregistrează devierile şi formulează protocolul conform regulamentului
2. numeşte preţul pentru a "corecta" datele raportului
3. dă de înţeles că este necesar de a plăti pentru a soluţiona problema
4. înregistrează şi apoi dă de înţeles ca trebuie să-i plătesc
5. Altele (indicaţi)

22. Când sunteţi inspectat de reprezentanţii inspectoratelor fiscale, ai vămii, cât de des Vi se dă de înţeles că este necesară o plată adiţională pentru a "uşura" procesul de inspectare?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar
6. Nici o dată

23. Dacă businessmanul refuză să plătească mită inspectorului, va fi oare şi mai complicat de a desfăşura activitatea lui în continuare?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar
6. Nici o dată

24. Dacă Vi se va cere să plătiţi mită, veţi plăti-o ?

1. Da
2. Nu
3. Depinde de situaţie

25. Consideraţi că plata mitei "uşurează viaţa Dvs" ?

1. Da
2. Nu

26. Dacă vi se găseşte o încălcare a legislaţiei pentru care trebuie să plătiţi o amendă în suma de bani X, de obicei a câta parte din această sumă este necesar de a achita direct inspectorului pentru ca întrebarea sa devină "soluţionată" (% din X)? _____

27. Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte personale la diferite niveluri ale Inspectoratului Fiscal şi ale Departamentului Vamal?
(1 - nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte des, 6 – întotdeauna).

1. La nivel de director de departament	
2. La nivel de vice-director de departament	
3. La nivel de şefi de departamente	
4. La nivel de şefi de departamente locale	
5. La nivel de inspectori locali	
6. Altele	

28. Povestiţi vre-un caz concret: _____
_____
_____

29. În ce măsură sunt următorii factori cauze ale corupţiei în serviciul vamal şi inspectoratul fiscal ? (1 - de loc nu este cauză, 2 – puţin, 3- nu prea, 4- cam aşa, 5- în mare măsură, 6 - exact)

Cauza	Nota	
	Vama	Fiscul
1. Inspectorii sunt prea lacomi		
2. Criza valorilor etice în perioada de tranziţie		
3. Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit		
4. Legile sunt scrise aşa de neclar că este mai simplu să-l plăteşti pe funcţionar ca să scapi de probleme		
5. Aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani		
6. Inspectorii au prea multă discreţie (libertate)		
7. Controlul asupra inspectorilor este prea slab		
8. Puterea judiciară este ineficientă		
9. Funcţionarii publici doresc să câştige “bani uşori”		
10.Lipseşte controlul administrativ		

30. În opinia Dvs. Cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupţiei între inspectorii fiscali şi vamali? (1 – neeficientă, 6 – foarte eficientă)

Măsura	Nota
1. Diminuarea taxelor oficiale la exportul- importul producţiei	
2. Ridicarea salariilor colaboratorilor fiscului şi vamei	
3. Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	
4. Transparentizarea procesului de colectare a impozitelor	
5. Altele (indicaţi)	

31. Cu care din următoarele propoziţii sunteţi mai mult de acord?
În Republica Moldova ...

1. corupţia nu poate fi combătută
2. Corupţia va exista întotdeauna, dar este posibil de a limita răspândirea ei
3. Corupţia poate fi redusă substanţial
4. Corupţia poate fi complect eliminată
5. Nu ştiu

Timpul sfârşitului interviului _____

Vă mulţumim pentru colaborare !
Complectaţi tabela după finisarea interviului, în lipsa respondentului

Indicaţi câte un răspuns la fiecare întrebare

Din partea respondentului	La nivel foarte înalt	Nivel înalt	Nivel mediu	Nivel jos
1. Colaborare				
2. Încredere faţă de cercetare				
3. Interes faţă de cercetare				
4.Înţelegerea conţinutului întrebărilor				
5.Sinceritatea răspunsurilor				

Anexa 3

CHESTIONARUL GOSPODĂRIILOR CASNICE

În atenţia operatorului: textul ce urmează trebuie citit respondentului.

PNUD/ Centrul de Investigaţii Strategice şi Reforme (CISR) cu Transparency International – Moldova realizează acest sondaj pentru a studia cauzele şi gradul de răspândire a corupţiei în structurile statale. Rezultatele sondajului vor fi folosite pentru elaborarea propunerilor de combatere a corupţiei în Republica Moldova.

Coordonatorul cercetării este expertul CISR Lilia Caraşciuc, tel. 23-74-02,
fax. 23-71-04, e-mail: lilia@cisr.moldline.net

Va mulţumim anticipat pentru participare, asigurându-Va că informaţia pe care urmează s-o prezentaţi va fi utilizată strict confidenţial. Numele Dvs. nu va fi indicat în careva documente, Vă rugăm să fiţi pe cât se poate de obiectiv.

Codul individual al operatorului: _____
Data realizării interviului: _____
Locul realizării interviului _____

Timpul începerii interviului _____

Respondentul:

1. Vârsta Dvs. (Câţi ani aveţi) _____

2. Genul

a) Masc. b) Fem.

3. Studiile

1. medii incomplete
2. medii
3. superioare incomplete
4. superioare

4. Locuiţi în zona urbană sau rurală ?

1. urbană
2. rurală

5. Cum evaluaţi nivelul Dvs. de trai în ultimul an ?

1) foarte nesatisfăcător 2) nesatisfăcător
3) satisfăcător 3) bun

6. Cum evaluaţi veniturile familiei Dvs.?

1. nu ne ajung mijloacele nici pentru cele mai necesare lucruri
2. abia de ne ajung mijloacele pentru cele mai necesare lucruri
3. ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne putem permite cumpărarea unor lucruri de lux
4. ne ajunge pentru un trai decent şi câte o dată ne putem permite procurarea unor obiecte scumpe
5. ne permitem orice cheltuieli, nu ne limităm în nimic

7. La ce grupă după veniturile populației considera-ți că aparține familia Dvs.? (indicați un singur răspuns)

1. venituri foarte joase
2. venituri mai jos de medii
3. venituri medii
4. venituri mai sus de medii
5. venituri relativ mari

8. În opinia Dvs., cât de acute sunt următoarele probleme pentru Dvs.? (1 – nu este acută de loc, 6 – este foarte acută)

Problema	Nota
1. Inflația	
2. Înrăutățirea calității sistemului educativ	
3. Înrăutățirea calității sistemului de ocrotire a sănătății	
4. Instabilitatea monedei naționale	
5. Criminalitatea	
6. Corupția	
7. Impozitele înalte	
8. Instabilitatea politică	
9. Oprimări din partea poliției	
10. Sărăcia	
11. Servicii inadecvate de comunicații	
12. Birocrația	
13. Schimbări dese în legislație	
14. Regulile de deschidere a unui business nou	

9. Vă rugăm să evaluați problema corupției în țară. (1 – nu este acută de loc, 2- este acută într-o oarecare măsură, 3- rar, dar îmi face probleme, 4- adesea îmi face probleme, 5- este acută, 6 – este foarte acută) _____

10. Când corupția a crescut până la un nivel periculos pentru societate?

1. 3 ani în urmă
2. 5 ani în urmă
3. 10 ani în urmă
4. altele (indicați)

11. În opinia Dvs., care din cazurile menționate mai jos pot fi numite "corupție"?

	Da	**Nu**	**NȘ**
1. A oferi un cadou unui medic pentru ca să acorde atenție mai mare pacientului			
2. A "cointeresa" o persoană pentru a fi eliberat de la serviciul militar.			
3. A recurge la relații personale pentru a angaja o rudă (cunoştință) la un serviciu de stat			
4. A plăti polițistului pentru ca el să nu întocmească procesul verbal			
5. A se folosi de postul ocupat penru a face un business privat			
6. A comunica informație oficială persoanelor cunoscute pentru un beneficiu personal			
7. A accepta o sumă de bani pentru a reduce suma impozitelor			
8. A acorda o sumă pentru clasarea dosarului penal			

12. Când contactați cu instituțiile de stat, este oare mai ușor de a soluționa problemele prin "căi neoficiale" decât cele oficiale ?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar de tot
6. Nici o dată

13. "Căile neoficiale" de soluționare a problemelor cu funcționarii publici mai adesea iau forma de: (indicați un singur răspuns)

1. Contacte
2. Cadouri
3. Bani
4. Presiuni din partea "conducerii de vârf"
5. Presiuni din partea organizațiilor criminale
6. Altele (specificați)

14. Cum credeți, cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a soluționa problemele cu funcționarii publici? (1 - niciodată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foart frecvent, 6 – întotdeauna)

Sectorul	Nota
1. Inspecțiile fiscale	
2. Vama	
3. Poliția	
4. Inspecțiile sanitare și anti-incediare	
5. Obținerea licențelor de import / export	
6. Acces la credite bancare	
7. Înregistrarea proprietății	
8. Privatizarea	
9. Arenda proprietății de stat	
10. Funcționarii primăriilor	
11. Judecătorii	
12. Achiziții publice	
13. Învățământ	
14. Medicii	
15. Ministere și departamente	
16. Administrație locală	

15. Imaginați-Vă că cineva a oferit un cadou unui funcționar public în schimbul unui serviciu și prin aceasta și-a soluționat problema. Cum Vă gândiți că această persoană (care a oferit cadoul) s-a simțit după aceasta?

1. Enervat
2. Intimidat (înjosit)
3. Normal
4. Satisfăcut
5. Bucuros

16. Imaginaţi-Vă un funcţionar public plătit foarte prost şi cineva îi oferă bani sau un cadou ca să-şi soluţioneze problema. Cum va proceda el?

1. Va accepta, pentru că toţi fac aceasta
2. Va accepta, pentru că aceasta ar putea să-l ajute
3. Nu va accepta în cazul dacă aceasta i-ar face probleme
4. Nu va accepta deloc
5. Nu ştiu

17. Dacă Vi se va cere să plătiţi mită, veţi plăti-o?

1) Da 2) Nu 3) Depinde de situaţie

18. Consideraţi că plata mitei "uşurează viaţa Dvs"?

1) Da 2) Nu

19. Cât de răspândită este corupţia în sistemul educaţional? (1 – lipseşte, 2- foarte rar se întâmplă, 3- câte o dată, 4 – se întâmplă des, 5 – foarte des, 6- practic întotdeauna) _____

20. În opinia Dvs., cheltuielile adiţionale în sistemul educaţional public mai adesea iau forma de (1 - nici o dată, 6 – întotdeauna):

1. Plăţi suplimentare pentru reparaţie	
2. Plăţi suplimentare pentru clase speciale	
3. Plăţi pentru festivităţi	
4. Plăţi pentru literatură suplimentară specială	
5. Plăţi pentru cursuri de lecţii suplimentare	
6. Plăţi directe pedagogilor pentru "gratitudine" şi pentru atenţie specială copilului	

21. Consideraţi că refuzul de a efectua aceste "plăţi suplimentare" va avea un impact negativ asupra notelor copilului?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar
6. Nici o dată

22. În cazurile indicate mai jos cât de des este necesar de a efectua plăţi speciale? (1- nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

1. Transferând copilul la altă şcoală, colegiu nou	
2. Pentru a asigura primirea unor note mai bune	
3. Pentru obţinerea atenţiei mai ridicate către copil din partea profesorilor	
4. Pentru a asigura relaţii mai bune cu profesorii şi a evita problemele posibile	

23. Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte şi servicii reciproce la întrarea într-o instituţie superioară?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar
6. Nici o dată

24. Aţi avut oare cazuri când aţi fost nevoit să oferiţi bani, cadouri sau contacte personale pentru a rezolva probleme în instituţiile superioare?

1) Da 2) Nu

25. Cât de răspândită este corupţia în sistemul ocrotirii sănătăţii? (1- nu se întâlneşte nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna) _____

26. Cât de des se întâmplă să fiţi nevoit să plătiţi pentru serviciile medicale care ar trebui să fie oferite gratis?

1. Întotdeauna
2. În majoritatea cazurilor
3. Foarte des
4. Câte o dată
5. Rar
6. Nici o dată

27. Evaluaţi cât de des se întâmplă sa se ofere mită, cadouri sau alte servicii în următoarele cazuri (1- nici o dată, 6 - întotdeauna):

1. Pentru obţinerea unui pat la spital, sau a unui loc mai bun	
2. Pentru o operaţie	
3. Pentru leacuri	
4. Pentru serviciile unui medic cu o experienţă mai mare	
5. Pentru a ocoli rândurile lungi la medic	

28. În opinia Dvs., care sunt cauzele corupţiei în sistemul de ocrotire a sănătăţii şi învăţământ? (1 - de loc nu este cauză, 2 – puţin, 3- nu prea, 4- cam aşa, 5- în mare măsură, 6 - exact)

Cauza	Nota	
	Învăţământ	Ocrot.sănăt.
1.Ei sunt prea lacomi		
2. Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit		
3. Criza valorilor etice în sistemul public		
4. Aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani		
5. Nepotismul, legăturile de clan		
6. Funcţionarii publici au o discreţie prea mare		
7. Controlul asupra funcţionarilor publici este prea slab		

29. În opinia Dvs., cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupției în sistemul ocrotirii sănătății? (1 – neeficientă, 6 – foarte eficientă)

Măsura	Nota
1. Mărirea suportului din partea statului	
2. Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	
3. Înasprirea controlului asupra lucrătorilor sistemului de ocrotire a sănătății	
4. Ameliorarea sistemului (controlul utilizării ajutorului umanitar)	
5. Desfăşurarea unei campanii anti-corupție în şcoli şi la universități (lecții despre luarea unei atitudini civice cu privire la corupție)	

30. În opinia Dvs., cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupției în învățământ? (1 – neeficientă, 6 – foarte eficientă)

Măsura	Nota
1. Mărirea suportului din partea statului	
2. Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	
3. Transparența admisiei şi a examenelor în sistemul educațional	
4. Înasprirea controlului asupra lucrătorilor sistemului educațional	
5. Ameliorarea sistemului (întroducerea sistemului computerizat de examinare, precizarea faptului care plăți sunt legale şi care – nu)	
6. Desfăşurarea unei campanii anti-corupție în şcoli şi la universități	

31. Cu care din următoarele propoziții sunteți de acord mai mult?
În Republica Moldova…

1. Corupția nu poate fi combătută
2. Corupția va exista întotdeauna, dar este posibil de a limita răspândirea ei
3. Corupția poate fi redusă substanțial
4. Corupția poate fi complect eliminată

Timpul sfârşitului interviului _____

Vă mulțumim pentru colaborare !

Complectați tabela după finisarea interviului, în lipsa respondentului

Indicați câte un răspuns la fiecare întrebare

Din partea corespondentului	La nivel foarte înalt	Nivel înalt	Nivel mediu	Nivel jos
1. Colaborare				
2. Încredere față de cercetare				
3. Interes față de cercetare				
4. Înțelegerea conținutului întrebărilor				
5. Sinceritatea răspunsurilor				

Anexa 4

Tabelele cu rezultatele sondajului businessmanilor

1. Vârsta

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	18-25	47	9.3	9.4	9.4
	26-30	95	18.8	18.9	28.3
	31-35	70	13.9	13.9	42.2
	36-40	98	19.4	19.5	61.8
	41-45	77	15.2	15.3	77.1
	46-50	65	12.9	12.9	90.0
	51-55	35	6.9	7.0	97.0
	56-60	12	2.4	2.4	99.4
	>60	3	.6	.6	100.0
	Total	502	99.4	100.0	
Omise	Sistem	3	.6		
Total		505	100.0		

2. Genul

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Masculin	318	63.0	63.2	63.2
	Feminin	185	36.6	36.8	100.0
	Total	503	99.6	100.0	
Omise	Sistem	2	.4		
Total		505	100.0		

3. Studiile

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Medii	68	13.5	13.5	13.5
	Superioare incomplete	87	17.2	17.2	30.7
	Superioare	330	65.3	65.3	96.0
	Doctor în științe	20	4.0	4.0	100.0
	Total	505	100.0	100.0	

4. Locuiți în zona urbană sau rurală?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Urbană	460	91.1	91.1	91.1
	Rurală	45	8.9	8.9	100.0
	Total	505	100.0	100.0	

5. Cum evaluați nivelul Dvs. de trai în ultimul an?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	foarte nesatisfăcător	44	8.7	8.7	8.7
	nesatisfăcător	116	23.0	23.0	31.7
	satisfăcător	283	56.0	56.0	87.7
	bun	62	12.3	12.3	100.0
	Total	505	100.0	100.0	

6. La ce grupă după veniturile populației considera-ți că aparține familia Dvs.?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	venituri foarte joase	23	4.6	4.6	4.6
	venituri mai jos de medii	111	22.0	22.0	26.5
	venituri medii	311	61.6	61.6	88.1
	venituri mai sus de medii	55	10.9	10.9	99.0
	venituri relativ mari	5	1.0	1.0	100.0
	Total	505	100.0	100.0	

7. Cum evaluați veniturile familiei Dvs.?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	nu ne ajung mijloacele nici pentru cele mai necesare lucruri	14	2.8	2.8	2.8
	abia de ne ajung mijloacele pentru cele mai necesare lucruri	164	32.5	32.5	35.3
	ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne putem permite cumpărarea unor lucruri de lux	239	47.3	47.4	82.7
	ne ajunge pentru un trai decent și foarte rar ne putem permite procurarea unor obiecte scumpe	83	16.4	16.5	99.2
	ne permitem orice cheltuieli, nu ne limităm în nimic	4	.8	.8	100.0
	Total	504	99.8	100.0	
Omise	Sistem	1	.2		
Total		505	100.0		

8. Vă rugăm să evaluați problema corupției în țară

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	nu este acută de loc	9	1.8	1.8	1.8
	este acută într-o oarecare măsură,	36	7.1	7.3	9.1
	rar, dar îmi face probleme	42	8.3	8.5	17.6
	adesea îmi face probleme	69	13.7	14.0	31.6
	este acută	118	23.4	23.9	55.6
	este foarte acută	219	43.4	44.4	100.0
	Total	493	97.6	100.0	
Omise	Sistem	12	2.4		
Total		505	100.0		

9. Când corupția a crescut până la un nivel periculos pentru societate?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	3 ani în urmă	88	17.4	17.4	17.4
	5 ani în urmă	209	41.4	41.4	58.8
	10 ani în urmă	142	28.1	28.1	86.9
	altele (indicați)	66	13.1	13.1	100.0
	Total	505	100.0	100.0	

10. În opinia Dvs., care din cazurile menționate mai jos pot fi numite "corupție"? (procente din cei chestionați)

	Da	Nu	N/Ș
1. A oferi un cadou unui medic pentru ca să acorde atenție mai mare pacientului	26,7	63,8	9,1
2. A "cointeresa" o persoană pentru a fi eliberat de la serviciul militar.	69,9	19,2	10,3
3. A oferi bani pentru a angaja o rudă la serviciu de stat	86,1	6,9	6,3
4. A plăti unui polițist pentru ca el să nu întocmească procesul verbal	86,1	8,7	4,8
5. A se folosi de postul ocupat pentru a face un business privat	74,9	14,7	10,1
6. A comunica informație oficială persoanelor cunoscute pentru un beneficiu personal	65,0	19,2	15,4
7. A accepta o sumă de bani pentru a reduce suma impozitelor	93,7	2,6	3,0
8. A acorda o sumă de bani pentru clasarea dosarului penal	95,0	2,2	2,4

11. Când contactați cu instituțiile de stat, este mai ușor de a ocoli căile oficiale și de a soluționa problemele prin "căi neoficiale" ?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	76	15.0	15.1	15.1
	În majoritatea cazurilor	183	36.2	36.5	51.6
	Foarte des	83	16.4	16.5	68.1
	Câte o dată	107	21.2	21.3	89.4

	Rar de tot	33	6.5	6.6	96.0
	Nici o dată	20	4.0	4.0	100.0
	Total	502	99.4	100.0	
Omise	**Sistem**	3	.6		
Total		505	100.0		

12. "Căile neoficiale" de soluționare a problemelor cu funcționarii publici cel mai frecvent iau forma de: (indicați un singur răspuns)

		Frecvența	**Procent**	**Procent valid**	**Procent cumulativ**
Valid	**Contacte**	71	14.1	14.2	14.2
	Cadouri	69	13.7	13.8	27.9
	Bani	300	59.4	59.9	87.8
	Presiuni din partea conducerii de vârf	33	6.5	6.6	94.4
	Presiuni din partea organizațiilor criminale	1	.2	.2	94.6
	Altele	27	5.3	5.4	100.0
	Total	501	99.2	100.0	
Omise	**Sistem**	4	.8		
Total		505	100.0		

13. Cum credeți, cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a soluționa problemele cu funcționarii publici? (1- nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte frecvent, 6 – întotdeauna)

Sectorul	**Nota**
1. Inspecțiile fiscale	3,84
2. Vama	4,03
3. Poliția	3,98
4. Inspecțiile sanitare şi anti-incediare	3,32
5. Obținerea licențelor de import / export	3,34
6. Acces la credite bancare	2,96
7. Înregistrarea proprietății	2,84
8. Privatizarea	3,03
9. Arenda proprietății de stat	3,02
10. Funcționarii primăriilor	3,61
11. Judecători	3,48
12. Achiziții publice	2,90
13. Învățământ	3,58
14. Medicii	4,05
15. Ministere şi departamente	3,38
16. Administrația locală	3,45

14. Imaginați - Vă că cineva a oferit un cadou la un funcționar public în schimbul unui serviciu și prin aceasta și-a soluționat problema. Cum Vă gândiți că această persoană care a oferit cadoul s-a simțit după aceasta?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Enervată	64	12.7	12.8	12.8
	Intimidată	161	31.9	32.3	45.1
	Normal	159	31.5	31.9	77.0
	Satisfăcută	96	19.0	19.2	96.2
	Bucuroasă	19	3.8	3.8	100.0
	Total	499	98.8	100.0	
Omise	Sistem	6	1.2		
Total		505	100.0		

15. Imaginați - Vă un funcționar public plătit foarte prost și cineva îi oferă bani sau un cadou ca să-i soluționeze problema. Cum va proceda el?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Ar accepta, pentru că toți fac aceasta	299	59.2	59.7	59.7
	Ar accepta, pentru că aceasta îl poate ajuta	85	16.8	17.0	76.6
	Nu ar accepta, dacă aceasta ar putea să-i facă probleme	43	8.5	8.6	85.2
	Nu ar accepta deloc	6	1.2	1.2	86.4
	Nu știu	67	13.3	13.4	100.0
	Total	501	99.2	100.0	
Omise	Sistem	5	1.0		
Total		505	100.0		

16. Care a fost sursa principală pentru începerea business-ului Dvs.?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Economiile proprii	225	44.6	45.0	45.0
	Creditele bancare	63	12.5	12.6	57.6
	Am avut noroc de niște venituri neprevăzute (moștenire, cadou, loterie)	26	5.1	5.2	62.8
	Împrumuturi de la prieteni sau rude	127	25.1	25.4	88.2
	Altele (indicați)	59	11.7	11.8	100.0
	Total	500	99.0	100.0	
Omise	Sistem	5	1.0		
Total		505	100.0		

17. Pentru desfășurarea business - ului Dvs. considerați că Guvernul…

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	ajută mult	1	.2	.2	.2
	ajută întrucâtva	10	2.0	2.0	2.2
	puțin ajută, este mai mult neutru	31	6.1	6.2	8.3
	este absolut neutru	85	16.8	16.9	25.2
	câte o dată chiar împiedică	142	28.1	28.2	53.5
	mai mult împiedică activității	234	46.3	46.5	100.0
	Total	503	99.6	100.0	
Omise	Sistem	2	.4		
Total		505	100.0		

18. Evaluați în ce măsură împiedică următorii factori la desfășurarea business - ului în Moldova (1 - nu împiedică de loc, 2 – câte o dată împiedică, 3 - împiedică, 4 – împiedică mult, 5 - foarte mult împiedică, 6 – blochează)

Factorul	**Nota**
1. Inflația	4,20
2. Instabilitatea cursului de schimb	4,13
3. Regulile de impozitare	4,83
4. Sectorul bancar slab dezvoltat	3,31
5. Criminalitatea	4,19
6. Corupția	4,81
7. Deficitul de forțe de muncă calificată	2,79
8. Oprimări din partea poliției	3,08
9. Dificultăți în procurarea ori livrarea materiei prime și a produselor finale	2,87
10. Petrec prea mult timp lămurindu-mă cu tot felul de inspectori	3,41
11. Instabilitatea politică	3,92
12. Schimbări neprevăzute în regulamente	4,39
13. Regulile complicate de deschidere a unui business nou	3,64
14. Regulamentele pentru export/import	3,53
15. Controlul prețurilor	2,85
16. Regulamentele cu privire la valuta străină	2,73
17. Regulamentele cu privire la forța de muncă (plați ridicate în fondul social)	3,63

19. Spuneți, Vă rog, pe parcursul ultimilor 12 luni de care organe de control și de câte ori ați fost vizitat?

	ori/12 luni
1. Inspectoratul fiscal	
2. Poliția economică	
3. Inspector anti-incendiar	
4. Inspector pe rețele electrice	
5. Stația sanitaro-epidemiologică	
6. Garda Financiară	
7. Alte (specificați)	

20. Credeți că impozitele sunt așa de mari, încât majoritatea businessmanilor preferă să plătească inspectorilor fiscali sau ai departamentului vamal pentru evitarea plății întregului impozit?

		Frecvența	**Procent**	**Procent valid**	**Procent cumulativ**
Valid	**Sunt pe deplin de acord**	279	55.2	55.5	55.5
	De acord întrucâtva	166	32.9	33.0	88.5
	Nu sunt de acord	39	7.7	7.8	96.2
	Nu știu	19	3.8	3.8	100.0
	Total	503	99.6	100.0	
Omise	**Sistem**	2	.4		
Total		505	100.0		

21. Dacă inspectorul găseşte o deviere de la Codul Fiscal, de obicei el …

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	înregistrează devierile şi formulează protocolul conform regulamentului	94	18.6	18.8	18.8
	numeşte prețul pentru a "corecta" datele raportului	58	11.5	11.6	30.4
	dă de înțeles că este necesar de a plăti pentru a soluționa problema	214	42.4	42.8	73.2
	înregistrează şi apoi dă de înțeles ca trebuie să-i plătesc	122	24.2	24.4	97.6
	Altele (indicați)	12	2.4	2.4	100.0
	Total	500	99.0	100.0	
Omise	Sistem	5	1.0		
Total		505	100.0		

22. Când sunteți inspectat de reprezentanții inspectoratelor fiscale, ai vămii, cât de des Vi se dă de înțeles că este necesară o plată adițională pentru a "uşura" procesul de inspectare ?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	64	12.7	12.9	12.9
	În majoritatea cazurilor	154	30.5	31.0	43.9
	Foarte des	76	15.0	15.3	59.2
	Câte o dată	100	19.8	20.1	79.3
	Rar	54	10.7	10.9	90.1
	Nici o dată	49	9.7	9.9	100.0
	Total	497	98.4	100.0	
Omise	Sistem	8	1.6		
Total		505	100.0		

23. Dacă businessmanul refuză să plătească mită inspectorului, va fi oare şi mai complicat de a desfăşura activitatea lui în continuare?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	142	28.1	28.3	28.3
	În majoritatea cazurilor	172	34.1	34.3	62.7
	Foarte des	66	13.1	13.2	75.8
	Câte o dată	69	13.7	13.8	89.6
	Rar	37	7.3	7.4	97.0
	Nici o dată	15	3.0	3.0	100.0
	Total	501	99.2	100.0	
Omise	Sistem	4	.8		
Total		505	100.0		

24. Dacă Vi se va cere să plătiți mită, veți plăti-o ?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Da	90	17.8	17.9	17.9
	Nu	43	8.5	8.6	26.5
	Depinde de situație	369	73.1	73.5	100.0
	Total	502	99.4	100.0	
Omise	Sistem	3	.6		
Total		505	100.0		

25. Considerați că plata mitei "uşurează viața Dvs" ?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Da	261	51.7	52.1	52.1
	Nu	240	47.5	47.9	100.0
	Total	501	99.2	100.0	
Omise	Sistem	4	.8		
Total		505	100.0		

26. Dacă vi se găseşte o încălcare a legislaţiei pentru care trebuie să plătiţi o amendă în suma de bani X, de obicei a câta parte din această sumă este necesar de a achita direct inspectorului pentru ca întrebarea sa devină "soluţionată" (% din X)?

Media: 34,22%

27. Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte personale la diferite niveluri ale Inspectoratului Fiscal şi ale Departamentului Vamal?
(1 - nici o dată, 2 – rar, 3 – câte o dată, 4 – adesea, 5 – foarte des, 6 – întotdeauna).

	Nota
1. La nivel de director de departament	1,83
2. La nivel de vice-director de departament	1,89
3. La nivel de şefi de departamente	2,35
4. La nivel de şefi de departamente locale	2,75
5. La nivel de inspectori locali	3,89
6. Altele	2,90

29. În ce măsură sunt următorii factori cauze de corupţie în serviciul vamal şi inspectoratul fiscal ? (1 - de loc nu este cauză, 2 – puţin, 3- nu prea, 4- cam aşa, 5- în mare măsură, 6 - exact)

Cauza	**Nota**	
	Vama	Fiscul
1. Inspectorii sunt prea lacomi	3,65	3,53
2. Criza valorilor etice în perioada de tranziţie	3,79	3,70
3. Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit	4,54	4,52
4. Legile sunt scrise aşa de neclar că este mai simplu să-l plăteşti pe funcţionar ca să scapi de probleme	4,74	4,69
5. Aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani	4,06	4,03
6. Inspectorii au prea multă discreţie (libertate)	4,24	4,23
7. Controlul asupra inspectorilor este prea slab	4,29	4,31
8. Puterea judiciară este ineficientă	4,61	4,60
9. Funcţionarii publici doresc să câştige "bani uşori"	4,78	4,78
10.Lipseşte controlul administrativ	4,41	4,38

30. În opinia Dvs. Cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupţiei între inspectorii fiscali şi vamali ? (1 – neeficientă, 6 – foarte eficientă)

Măsura	**Nota**
1. Diminuarea taxelor oficiale la exportul- importul producţiei	4,36
2. Ridicarea salariilor colaboratorilor fiscului şi vamei	4,11
3. Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	5,17
4. Transparentizarea procesului de colectare a impozitelor	4,69

31. Cu care din următoarele propoziții sunteți mai mult de acord? În Republica Moldova ...

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	**Corupția nu poate fi combătută**	82	16.2	16.3	16.3
	Corupția va exista întotdeauna, dar este posibil de a limita răspândirea ei	235	46.5	46.5	63.0
	Corupția poate fi redusă substanțial	146	28.9	29.0	92.0
	Corupția poate fi complect eliminată	25	5.0	5.0	97.0
	Nu știu	15	3.0	3.0	100.0
	Total	503	99.6	100.0	
Omise	**Sistem**	2	.4		
Total		505	100.0		

Anexa 5.

Tabelele cu rezultatele sondajului gospodăriilor casnice

1. Vârsta

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	18-25	71	14.1	14.1	14.1
	26-30	52	10.3	10.4	24.5
	31-35	41	8.1	8.2	32.7
	36-40	52	10.3	10.4	43.0
	41-45	49	9.7	9.8	52.8
	46-50	71	14.1	14.1	66.9
	51-55	51	10.1	10.2	77.1
	56-60	29	5.8	5.8	82.9
	>60	86	17.1	17.1	100.0
	Total	502	99.6	100.0	
Omise	Sistem	2	.4		
Total		504	100.0		

2. Genul

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Masculin	210	41.7	41.7	41.7
	Feminin	294	58.3	58.3	100.0
	Total	504	100.0	100.0	

3. Studiile

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Medii	73	14.5	14.6	14.6
	Medii profesionale	218	43.3	43.5	58.1
	Superioare incomplete	96	19.0	19.2	77.2
	Superioare	112	22.2	22.4	99.6
	Doctor în științe	2	.4	.4	100.0
	Total	501	99.4	100.0	
Omise	Sistem	3	.6		
Total		504	100.0		

4. Locuiți în zona urbană sau rurală?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Urbană	257	51.0	51.0	51.0
	Rurală	247	49.0	49.0	100.0
	Total	504	100.0	100.0	

5. Cum evaluați nivelul Dvs. de trai în ultimul an?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Foarte nesatisfăcător	136	27.0	27.0	27.0
	Nesatisfăcător	217	43.1	43.1	70.0
	Satisfăcător	130	25.8	25.8	95.8
	Bun	21	4.2	4.2	100.0
	Total	504	100.0	100.0	

6. Cum evaluați veniturile familiei Dvs.?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	nu ne ajung mijloacele nici pentru cele mai necesare lucruri	170	33.7	33.7	33.7
	abia de ne ajung mijloacele pentru cele mai necesare lucruri	204	40.5	40.5	74.2
	ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne putem permite cumpărarea unor lucruri de lux	110	21.8	21.8	96.0
	ne ajunge pentru un trai decent și câte o dată ne putem permite procurarea unor obiecte scumpe	19	3.8	3.8	99.8
	ne permitem orice cheltuieli, nu ne limităm în nimic	1	.2	.2	100.0
	Total	504	100.0	100.0	

7. La ce grupă după veniturile populației considera-ți că aparține familia Dvs.?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	venituri foarte joase	170	33.7	33.7	33.7
	venituri mai jos de medii	204	40.5	40.5	74.2
	venituri medii	110	21.8	21.8	96.0
	venituri mai sus de medii	19	3.8	3.8	99.8
	venituri relativ mari	1	.2	.2	100.0
	Total	504	100.0	100.0	

8. În opinia Dvs., cât de acute sunt următoarele probleme pentru Dvs.?

Problema	Nota
1. Inflația	4,57
2. Înrăutățirea calității sistemului educativ	4,68
3. Înrăutățirea calității sistemului de ocrotire a sănătății	5,33
4. Instabilitatea monedei naționale	4,36
5. Criminalitatea	5,21
6. Corupția	5,34
7. Impozitele înalte	4,73
8. Instabilitatea politică	4,21
9. Oprimări din partea poliției	2,86
10. Sărăcia	5,44
11. Servicii inadecvate de comunicații	3,20
12. Birocrația	4,49
13. Schimbări dese în legislație	3,97
14. Regulile de deschidere a unui business nou	3,20

9. Vă rugăm să evaluați problema corupției în țară

4,97

10. Când corupția a crescut până la un nivel periculos pentru societate?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	3 ani în urmă	84	16.7	16.7	16.7
	5 ani în urmă	187	37.1	37.2	53.9
	10 ani în urmă	194	38.5	38.6	92.4
	altele	38	7.5	7.6	100.0
	Total	503	99.8	100.0	
Omise	Sistem	1	.2		
Total		504	100.0		

11. În opinia Dvs., care din cazurile menționate mai jos pot fi numite "corupție"?

	Da	Nu	NȘ
1. A oferi un cadou unui medic pentru ca să acorde atenție mai mare pacientului	51,0	45,2	45,2
2. A "cointeresa" o persoană pentru a fi eliberat de la serviciul militar.	72,2	17,9	17,9
3. A recurge la relații personale pentru a angaja o rudă (cunoștință) la un serviciu de stat	83,7	9,7	9,7
4. A plăti polițistului pentru ca el să nu întocmească procesul verbal	90,3	6,3	6,3
5. A se folosi de postul ocupat penru a face un business privat	75,0	11,5	11,5
6. A comunica informație oficială persoanelor cunoscute pentru un beneficiu personal	67,7	12,1	20,2
7. A accepta o sumă de bani pentru a reduce suma impozitelor	91,5	3,8	4,6
8. A acorda o sumă pentru clasarea dosarului penal	95,2	2,0	2,2

12. Când contactați cu instituțiile de stat, este oare mai uşor de a soluționa problemele prin "căi neoficiale" decât cele oficiale?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	55	10.9	11.0	11.0
	În majoritatea cazurilor	151	30.0	30.3	41.3
	Foarte des	105	20.8	21.0	62.3
	Câte o dată	92	18.3	18.4	80.8
	Rar de tot	55	10.9	11.0	91.8
	Nici o dată	41	8.1	8.2	100.0
	Total	499	99.0	100.0	
Omise	Sistem	5	1.0		
Total		504	100.0		

13. "Căile neoficiale" de soluționare a problemelor cu funcționarii publici mai adesea iau forma de:

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Contacte	82	16.3	16.3	16.3
	Cadouri	56	11.1	11.2	27.5
	Bani	319	63.3	63.5	91.0
	Presiuni din partea "conducerii de vârf"	25	5.0	5.0	96.0
	Presiuni din partea organizațiilor criminale	6	1.2	1.2	97.2
	Altele	14	2.8	2.8	100.0
	Total	502	99.6	100.0	
Omise	Sistem	2	.4		
Total		504	100.0		

14. Cum credeți, cât de des se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a soluționa problemele cu funcționarii publici?

Sectorul	Nota
1. Inspecțiile fiscale	3,94
2. Vama	4,61
3. Poliția	4,32
4. Inspecțiile sanitare şi anti-incediare	2,86
5. Obținerea licențelor de import / export	3,46
6. Acces la credite bancare	2,94
7. Înregistrarea proprietății	3,10
8. Privatizarea	3,23
9. Arenda proprietății de stat	3,11
10. Funcționarii primăriilor	3,24
11. Judecătorii	4,06
12. Achiziții publice	2,81
13. Învățământ	4,33
14. Medicii	4,90
15. Ministere şi departamente	3,68
16. Administrație locală	3,24

15. Imaginați-Vă că cineva a oferit un cadou unui funcționar public în schimbul unui serviciu şi prin aceasta şi-a soluționat problema. Cum Vă gândiți că această persoană (care a oferit cadoul) s-a simțit după aceasta?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Enervat	80	15.9	16.0	16.0
	Intimidat (înjosit)	203	40.3	40.6	56.6
	Normal	120	23.8	24.0	80.6
	Satisfăcut	68	13.5	13.6	94.2
	Bucuros	29	5.8	5.8	100.0
	Total	500	99.2	100.0	
Omise	Sistem	4	.8		
Total		504	100.0		

16. Imaginați-Vă un funcționar public plătit foarte prost și cineva îi oferă bani sau un cadou ca să-și soluționeze problema. Cum va proceda el?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Va accepta, pentru că toți fac aceasta	288	57.1	57.4	57.4
	Va accepta, pentru că aceasta ar putea să-l ajute	105	20.8	20.9	78.3
	Nu va accepta în cazul dacă aceasta i-ar face probleme	42	8.3	8.4	86.7
	Nu va accepta deloc	13	2.6	2.6	89.2
	Nu știu	54	10.7	10.8	100.0
	Total	502	99.6	100.0	
Omise	Sistem	2	.4		
Total		504	100.0		

17. Dacă Vi se va cere să plătiți mită, veți plăti-o?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Da	63	12.5	12.5	12.5
	Nu	98	19.4	19.4	31.9
	Depinde de situație	343	68.1	68.1	100.0
	Total	504	100.0	100.0	

18. Considerați că plata mitei "ușurează viața Dvs"?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Da	129	25.6	25.6	25.6
	Nu	374	74.2	74.4	100.0
	Total	503	99.8	100.0	
Omise	Sistem	1	.2		
Total		504	100.0		

19. Cât de răspândită este corupția în sistemul educațional?

4,50

20. În opinia Dvs., cheltuielile adiționale în sistemul educațional public mai adesea iau forma de:

1. Plăți suplimentare pentru reparație	4,29
2. Plăți suplimentare pentru clase speciale	3,65
3. Plăți pentru festivități	4,11
4. Plăți pentru literatură suplimentară specială	4,19
5. Plăți pentru cursuri de lecții suplimentare	4,59
6. Plăți directe pedagogilor pentru "gratitudine" şi pentru atenție specială copilului	3,46

21. Considerați că refuzul de a efectua aceste "plăți suplimentare" va avea un impact negativ asupra notelor copilului?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	90	17.9	18.0	18.0
	În majoritatea cazurilor	141	28.0	28.3	46.3
	Foarte des	118	23.4	23.6	69.9
	Câte o dată	100	19.8	20.0	90.0
	Rar	28	5.6	5.6	95.6
	Niciodată	22	4.4	4.4	100.0
	Total	499	99.0	100.0	
Omise	Sistem	5	1.0		
Total		504	100.0		

22. În cazurile indicate mai jos cât de des este necesar de a efectua plăți speciale?

1. Transferând copilul la altă şcoală, colegiu nou	2,68
2. Pentru a asigura primirea unor note mai bune	3,23
3. Pentru obținerea atenției mai ridicate către copil din partea profesorilor	3,31
4. Pentru a asigura relații mai bune cu profesorii şi a evita problemele posibile	3,30

23. Cât de des se recurge la mită, cadouri, contacte si servicii reciproce la întrarea într-o instituție superioară?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	109	21.6	22.2	22.2
	În majoritatea cazurilor	144	28.6	29.3	51.5
	Foarte des	106	21.0	21.6	73.1
	Câte o dată	72	14.3	14.7	87.8
	Rar	33	6.5	6.7	94.5
	Niciodată	27	5.4	5.5	100.0
	Total	491	97.4	100.0	
Omise	Sistem	13	2.6		
Total		504	100.0		

24. Ați avut oare cazuri când ați fost nevoit să oferiți bani, cadouri sau contacte personale pentru a rezolva probleme în instituțiile superioare?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Da	127	25.2	25.6	25.6
	Nu	369	73.2	74.4	100.0
	Total	496	98.4	100.0	
Omise	Sistem	8	1.6		
Total		504	100.0		

25. Cât de răspândită este corupția în sistemul ocrotirii sănătății?

4,89

26. Cât de des se întâmplă să fiți nevoit să plătiți pentru serviciile medicale care ar trebui să fie oferite gratis?

		Frecvența	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Întotdeauna	151	30.0	30.0	30.0
	În majoritatea cazurilor	140	27.8	27.8	57.9
	Foarte des	100	19.8	19.9	77.7
	Câte o dată	62	12.3	12.3	90.1
	Rar	24	4.8	4.8	94.8
	Niciodată	26	5.2	5.2	100.0
	Total	503	99.8	100.0	
Omise	Sistem	1	.2		
Total		504	100.0		

27. Evaluați cât de des se întâmplă sa se ofere mită, cadouri sau alte servicii în următoarele cazuri

1. Pentru obținerea unui pat la spital, sau a unui loc mai bun	3,29
2. Pentru o operație	5,17
3. Pentru leacuri	4,88
4. Pentru serviciile unui medic cu o experiență mai mare	4,79
5. Pentru a ocoli rândurile lungi la medic	3,26

28. În opinia Dvs., care sunt cauzele corupţiei în sistemul de ocrotire a sănătăţii şi învăţământ?

Cauza	Nota	
	Învăţământ	Învăţământ
1.Ei sunt prea lacomi	3,21	3,53
2. Statul nu-i plăteşte la nivelul cuvenit	5,54	5,53
3. Criza valorilor etice în sistemul public	3,68	3,75
4. Aceasta este o tradiţie, lumea s-a deprins să accepte bani	3,92	4,08
5. Nepotismul, legăturile de clan	4,05	4,06
6. Funcţionarii publici au o discreţie prea mare	4,05	4,14
7. Controlul asupra funcţionarilor publici este prea slab	4,59	4,69

29. În opinia Dvs., cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupţiei în sistemul ocrotirii sănătăţii?

Măsura	Nota
1. Mărirea suportului din partea statului	5,23
2. Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	5,08
3. Înasprirea controlului asupra lucrătorilor sistemului de ocrotire a sănătăţii	4,76
4. Ameliorarea sistemului (controlul utilizării ajutorului umanitar)	5,06
5. Desfăşurarea unei campanii anti-corupţie în şcoli şi la universităţi (lecţii despre luarea unei atitudini civice cu privire la corupţie)	4,00

30. În opinia Dvs., cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru combaterea corupţiei în învăţământ?

Măsura	Nota
1. Mărirea suportului din partea statului	5,34
2. Pedepsirea mai severă a persoanelor corupte	5,06
3. Transparenţa admisiei şi a examenelor în sistemul educaţional	4,94
4. Înasprirea controlului asupra lucrătorilor sistemului educaţional	4,73
5. Ameliorarea sistemului (întroducerea sistemului computerizat de examinare, precizarea faptului care plăţi sunt legale şi care – nu)	4,84
6. Desfăşurarea unei campanii anti-corupţie în şcoli şi la universităţi	4,11

31. Cu care din următoarele propoziţii sunteţi de acord mai mult? În Republica Moldova …

		Frecvenţa	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	Corupţia nu poate fi combătută	82	16.3	16.3	16.3
	Corupţia va exista întotdeauna, dar este posibil de a limita răspândirea ei	259	51.4	51.5	67.8
	Corupţia poate fi redusă substanţial	118	23.4	23.5	91.3
	Corupţia poate fi complect eliminată	33	6.5	6.6	97.8
	Nu ştiu	11	2.2	2.2	100.0
	Total	503	99.8	100.0	
Omise	Sistem	1	.2		
Total		504	100.0		